

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

İDYMA'DAKİ HELLENİSTİK DÖNEM ODA MEZARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
MEHMET GÜRBÜZER

Danışman
Yard. Doç. Dr. KAAN İREN

Aralık-2006
MUĞLA

ÖZET

İdyma'daki oda mezarı 2001 yılında Akyaka Belediyesi'nin altyapı çalışmaları sırasında rastlantı sonucunda keşfedilmiştir. Mezar İdyma'da günümüze kadar soyulmadan ele geçen ilk ve tek örnektir. İdyma'daki oda mezarı 3x2 m ölçülerindedir. Duvarları rektagonal taşlardan örülüdür ve duvarları sıvasızdır. Doğal kesme taşlardan yalancı tonoz tekniğinde yapılmıştır. Mezar odasının üstü tümülüslerdeki gibi yığma toprak ile kapatılmıştır. Tek bir mezar odasından oluşmakta ve odanın üç tarafında ölülerin ve sunuların konulduğu klineler yer almaktadır. Mezarın kuzey duvarında bir niş yer almaktadır. Mezarda dromos yoktur, mezar odasından bir kapı ile dışarı açılmaktadır. Mezar girişinin sağ yanındaki blok taş üzerinde İ.Ö. 166'ya ait bir yazıt bulunmaktadır. Yazıtta, "Eudoros'un kızı Symbra'lı sevgili Menias, elveda" yazmaktadır. Mezarın benzer örnekleri Karia'da, Kappadokia'da, Aiolis'te ve Phrygia'da görülmektedir. Mezardan yedi farklı insana ait iskeletler ele geçmiştir. Günümüzde Muğla Müzesi'nde sergilenmekte olan mezar buluntuları içerisinde, zengin süslemelere sahip pişmiş toprak kandiller, torba dipli unguentariumlar, tek kulplu testicikler, kaseler; torba dipli cam şişeler; bronz kilit parçaları, sporcuların vücutlarındaki yağları temizlemek için kullandıkları strigilisler, diskler, bir adet çivi; altın bir küpe, gümüş ve bronz sikkeler yer almaktadır. Kandillerin en erken örnekleri İ.Ö. 166'ya, en geç örnekleri ise İ.S. erken 3. yy.a tarihlidir. Bulunan unguentariumların tamamı İ.S. 1. yy.a ait torba dipli tiplerdir. Tek kulplu testicikler içerisinde İ.S. 1-3. yy.a tarihli örnekler yer almaktadır. Kaseler İ.S. 1. yy.ın yaygın kaplarıdır. Torba dipli cam şişeler Roma döneminin yaygın mezar buluntularındandır ve İ.S.1-3. yy. arasındaki örnekler bulunmaktadır. Bronz eserler Hellenistik ve Roma dönemi oda mezarlarında sıkça görülen buluntu gruplarındandır. Sikkeler içerisinde İ.Ö. 166 ve İ.S. 1 yy.ın ilk yarısına tarihli Rhodos sikkeleri ve Traianus sikkeleri yer almaktadır. Mezarda toplam dokuz kontekst bulunmaktadır. Mezarın yapım tarihi İ.Ö. 166, son kullanım tarihi İ.S. erken 3. yy.dır. Bu da mezarın yaklaşık 500 yıllık dönem içerisinde farklı zamanlarda en az dokuz kez kullanıldığını göstermektedir.

SUMMARY

The chamber tomb in Idyma was found fortuitously during the infrastructure works by the Akyaka Municipality in 2001. This is the unique chamber tomb found in Idyma which had never been rifled. Dimensions of the tomb are 3x2 meters. The masonry is rectangular and there is no any wall plaster. It was build with the ashlars stone work technique and its roof is vaulted shaped. Over the chamber tomb was covered by the soil like the tumulus. The tomb consists of just one chamber and at the three sides of the tomb there are clines where the corpses and the grave offerings were placed. North wall of the tomb includes a niche. It has no a dromos and instead of it there is a gate. The rectangular stone which is the right side of the door and dated 166 BC was inscribed: "Dear Menias from Symbra (Symbris?), daughter of Eudoros, farewell". Similar examples of the tomb appear in Cappadocia, Aeolis and Phrygia. Seven different human skeletons were found in it. Findings of the tombs which are now exhibiting in the Museum of Muğla include terracotta lamps with the fine decorations, bulbous unguentaria, one handled jugs, bowls; glass bottles shaped bulbous, bronze pieces of a lock, bronze strigilis that were used for the cleaning by the athletes at the ancient times, bronze discs, a bronze nail; a golden earring, silver and bronze coins. The earliest examples of the lamps are dated 166 BC; latest's of them are of early third century AD. All of the unguentaria are bulbous and dated first century AD. One handled jugs distributed from first century to third century AD. Bowls are popular shapes of the first century AD. The glass bottles are typical offerings of Roman period and include types dated between first and third century AD. The bronze findings frequently found in chamber tombs of the Hellenistic and Roman periods. The coins contain Rhodian coins which dated 166 BC and first half of the first century AD and Trajan coins. There are nine contexts in the chamber tomb. The tomb was constructed 166 BC; last usage date of the tomb is early third century AD. This shows that the tomb used to burial at least nine times during the 500 years.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
KISALTMALAR VE KAYNAKÇA	2
ÖNSÖZ	16
I-GİRİŞ	18
I.A-COĞRAFİ ÇEVRE	19
II.B-TARİHSEL ÇEVRE	24
II-MEZAR	29
II.A-BULUNDUĞU ANDAKİ DURUMU	31
II.B-MİMARİ	32
II.C-EPİGRAFİ	40
II.D-KÜÇÜK BULUNTULAR	42
<i>II.D.1-SERAMİK</i>	43
II.D.1.a-Kandiller	43
II.D.1.b-Unguentariumlar	63
II.D.1.c-Tek Kulplu Testiler	67
II.D.1.d-Kaseler	73
<i>II.D.2-CAM</i>	76
<i>II.D.3-BRONZ</i>	80
<i>II.D.4-ALTIN</i>	83
<i>II.D.5-SİKKELER</i>	85
III-OLASI KONTEKSTLER	88
III.A-BATI KLİNE	88
III.B-DOĞU KLİNE	90
III.C-KUZEY KLİNE	91
III.D-ZEMİN	91
III.E-NİŞ	93
IV-SONUÇ	94
KATALOG	101
LEVHALAR	137

KISALTMALAR VE KAYNAKÇA

Aşağıda verilen kısaltmalar dışındaki kısaltmalar AA 1991 699 vd. verildiği gibidir.

- Agora IV R. H. Howland, *The Athenian Agora IV. Greek Lamps and Their Survivals* (1958).
- Agora V H. S. Robinson, *The Athenian Agora V. Pottery of the Roman Period* (1959).
- Agora VII J. Perlzweig, *The Athenian Agora VII. Lamps of the Roman Period* (1961).
- Agora XII B. A. Sparkes ve L. Talcott, *The Athenian Agora XII. Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C.* (1970).
- Agora XXIX S. I. Rotroff, *The Athenian Agora XXIX. Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material* (1997).
- ATL I B. D. Meritt – H. T. Wade-Gery – M. F. McGregor, *The Athenian Tribute Lists I* (1939).
- ATL III B. D. Meritt – H. T. Wade-Gery – M. F. McGregor, *The Athenian Tribute Lists III* (1950).
- Avigad N. Avigad, *Discovering Jerusalem* (1983).
- Bassett S. E. Bassett, “The Cave at Vari. VI. The Terra-Cotta Lamps”, *AJA* 7, 1903, 338-349.
- Başaran S. Başaran, “Enez (Ainos) 1996 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, *KST* 19, 1998, 593-624.
- Bean G. E. Bean, “Notes and Inscriptions from Caunus”, *JHS* 73, 1953, 10-35.
- Bean – Cook G. E. Bean – J. M. Cook, “The Carian Coast III”, *BSA* 52, 1957, 58-146.

- Blümel W. Blümel, *Die Inschriften der Rhodischen Peraia* (1991).
- BMC II D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum II. Roman Lamps Made in Italy* (1980).
- BMC III D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum III. Roman Provincial Lamps* (1988).
- Boardman J. Boardman, *Excavation in Chios 1952-1955. Greek Emporio* (1967).
- Boehringer – Krauser E. Boehringer – F. Krauss, “Das Temenos für den Herrscherkult: Prinzessin Palais” *AvP* 9, 1937.
- Boulter C. G. Boulter, “Graves in Lenormant Street, Athens”, *Hesperia* 32, 1963, 113-137.
- Boysal – Kadioğlu Y. Boysal – M. Kadioğlu, “1997 Yılı Stratonikeia Nekropol Çalışmaları”, *AST* 16, 1999, 215-228.
- Broneer O. Broneer, “Excavations in Corinth, 1934”, *AJA* 39, 1935, 53-75.
- Broneer 1947 O. Broneer, “Investigations at Corinth, 1946-1947”, *Hesperia* 16, 1947, 233-247.
- Broneer 1958 O. Broneer, “Excavations at Isthmia: Third Campaign, 1955-1956”, *Hesperia* 27, 1958, 1-37.
- Broneer 1962 O. Broneer, “Excavations at Isthmia 1959-1961”, *Hesperia* 31, 1962, 1-25.
- Bruneau P. Bruneau, “Lampes Corinthiennes”, *BCH* 95, 1971, 438-468.
- Bruneau 1977 P. Bruneau, “Lampes Corinthiennes II”, *BCH* 101, 1977, 249-295.

- Buchi E. Buchi, *Lucerne del Museo di Aquileia I* (1975).
- Carstens A. M. Carstens, “Tomp Cult on the Halikarnassos Peninsula”, *AJA* 106, 2002, 391-410.
- Coldstream J. N. Coldstream, “Knossos: The Sanctuary of Demeter”, *BSA Supp.* 8, 1973.
- Coldstream – Eiring – Forster J. N. Coldstream – L. J. Eiring – G. Forster, *Knossos Pottery Handbook Greek and Roman* (2001).
- Corinth IV O. Broneer, *Corinth IV 2. Terracotta Lamps* (1930).
- Corinth VII G. R. Edwards, *Corinth VII 3. Corinthian Hellenistic Pottery* (1975).
- Corinth XII G. R. Davidson, *Corinth XII. The Minor Objects* (1952).
- Corinth XIII W. Blegen – H. Palmer – R. S. Young, *Corinth XIII. The North Cemetery* (1964).
- Corinth XVIII K. W. Slane, *Corinth XVIII 2. The Sanctuary of Demeter and Kore. The Roman Pottery and Lamps* (1998).
- Cronin H. S. Cronin, “Ptolemy’s map of Asia Minor: Method of Construction”, *GJ* 25, 1905, 429-441.
- Debord – Varinlioğlu P. Debord – E. Varinlioğlu, *Les Hautes Terres De Carie* (2001).
- Delatte A. Delatte, *Les Portulans Grecs* (1947).
- Demir M. Demir, “Peloponnesos Savaşı (İ.Ö. 431-404) Sırasında Karya ve Likya’ya Yönelik Atina Seferlerinin Amaçları: Yeni Bir Gözden Geçirme”, *Adalya* 7, 2004, 69-99.
- Deneauve J. Deneauve, *Lampes de Carthage* (1968).

- Diehl – Cousin M. Ch. Diehl – M. G. Cousin, “Villes inconnues du golfe Céramique, Kedreai et Idyma”, BCH 10, 1886, 423–430.
- Diler A. Diler, “The Northern Rock Necropolis of Caunus”, AMS 44, 2002, 63-97.
- Dura-Europas IV C. W. Clairmont, *The Excavations at Dura-Europas. Final Report IV 5* (1963).
- Eddy S. K. Eddy, “The Cold War Between Athens and Persia, 448-412 B.C.”, CPh 68, 1973, 241-258.
- Eddy 1973 S. K. Eddy, “Some Irregular Amounts of Athenian Tribute”, AJP 94, 1973, 47-70.
- Edwards G. R. Edwards, “The Gordion Campaign of 1958: Preliminary Report”, AJA 63, 1959, 263-268.
- Emiliozzi A. Emiliozzi, *La Collezione Rossi Danielli. Nel Museo Civico Di Viterbo* (1974).
- Erkanal – İren A. Erkanal-Öktü – K. İren, “2002 Güney Aiolis Yüzey Araştırması”, AST 21, 2004, 245-252.
- Erkanal – İren 2005 A. Erkanal-Öktü – K. İren, “2003 Güney Aiolis Yüzey Araştırması”, AST 22, 2005, 259-270.
- Ertem H. Ertem, *Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adlarının Dizini*, 1973.
- Erzen – Başaran A. Erzen – S. Başaran, “Enez (Ainos) Kazıları, 1987 Yılı Çalışmaları”, KST 10, 1990, 89-108.
- Erzen – Başaran 1991 A. Erzen – S. Başaran, “1988 Yılı Enez Kazısı Çalışmaları”, KST 11, 1991, 107-123.
- Erzen – Başaran 1993 A. Erzen – S. Başaran, “Enez (Ainos) Kazısı, 1990 yılı Çalışmaları”, KST 13, 1993, 53-68.
- Eskioğlu M. Eskioğlu, “Garipler Tümülüsü ve Kayseri’deki Tümülüs Tipi Mezarlar”, TürkAD 28, 1989, 189-225.

- Farka C. Farka, *Die Römischen Lampen vom Magdalensberg* (1977).
- Fıratlı N. Fıratlı, “Üsküdar-Şile Yolunda Ömerli Tümülüsleri”, *TürkAD* 8, 1958, 66-73.
- Fischbach O. Fischbach, “Römische Lampen aus Poetovio”, *Mittheilungen des Historisches Vereins für Steiermark* 44, 3-64, 1896.
- Fontenrose J. Fontenrose, *Didyma. Apollo's Oracle, Cult and Companions* (1988).
- Fraser P. M. Fraser, *Rhodian Funerary Monuments* (1977).
- Fraser – Bean P. M. Fraser – G. E. Bean, *The Rhodian Peraea and Islands* (1954).
- Freeman C. Freeman, *Mısır Yunan ve Roma. Antik Akdeniz Uygarlıkları*, (Çev.: S. K. Angı), 1996.
- Fuchs W. Fuchs, “A Late Hellenistic Group of Aeneas and Anchises”, *AJA* 72, 1968, 384-385.
- Fülle G. Fülle, “The Internal Organization of the Arretine Terra Sigillata Industry: Problems of Evidence and Interpretation”, *JRS* 87, 1997, 111-155.
- Gabrielsen V. Gabrielsen, “The Rhodian Peraia in the Third and Second Centruies BC”, *C&M* 5, 2000, 129-183.
- Gardner P. Gardner, “Coinage of the Athenian Empire”, *JHS* 33, 1913, 147-188.
- Gassner V. Gassner, *Das Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde* (1997).
- Gauckler P, Gauckler, *Nécropoles Puniqes de Cartage I 2* (1922).
- Greaves A. M. Greaves, *Miletos: A History* (2003).

- Greenewalt C. H. Greenewalt, "The Sardis Campaign of 1977", *BASOR* 233, 1979, 1-33.
- Grose D. F. Grose, "Glass Forming Methods in Classical Antiquity: Some Considerations", *JGS* 26, 1984, 25-35.
- Grose 1989 D. F. Grose, *Early Ancient Glass* (1989).
- Guidi G. Guidi, "Viaggio di Esplorazione in Caria", *ASAtene* 4-5, 1921-1922, 345-396.
- Haley J. B. Haley, "The Coming of the Greeks: I. The Geographical Distribution of Pre-Greek Place-Names": J.B. Haley – C.W. Blegen, "The Coming of the Greeks", *AJA* 32, 1928, 141-154.
- Harden D. B. Harden, "The Glass of the Greeks and Romans", *Greece&Rome* 3, 1934, 140-149.
- Harris W. V. Harris, "Roman Terracotta Lamps: Organization of an Industry", *JRS* 70, 1980, 126-145.
- Hayes J. W. Hayes, "Roman Pottery from the South Stoa at Corinth", *Hesperia* 42, 1973, 416-470.
- Hayes 1975 J. W. Hayes, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum* (1975).
- Hayes 1980 J. W. Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum* (1980).
- Hayes 1991 J. W. Hayes, *Paphos III. The Hellenistic and Roman Pottery* (1991).
- Hayes 1997 J. W. Hayes, *Handbook of Mediterranean Roman Pottery* (1997).
- Head B. V. Head, *British Museum Catalog of Greek Coins. Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes & C. XIX* (1897).

- Heimerl A. Heimerl, *Die Römischen Lampen Aus Pergamon. Vom Beginn Der Kaiserzeit Bis Zum Ende Des 4. Jhs. N. Chr.* (2001).
- Heres G. Heres, “Die Werkstatt des Lampentöpfers Romanesis” Staatliche Museen zu Berlin, *Forschungen und Berichte* 10, 1968, 185-211.
- Hicks E. L. Hicks, “Ceramus (Keramos) and Its Inscriptions”, *JHS* 11, 1890, 109-128.
- Higgins R. A., Higgins, *Greek and Roman Jewellery* (1961).
- Hirschfeld G. Hirschfeld, *Paphlagonische Felsengräber. Ein Beitrag sur Kunstgeschichte Kleinasiens* (1885).
- Hoffmann – Davidson H. Hoffmann – P. F. Davidson, *Greek Gold: Jewellery from the Age of Alexander* (1966).
- Isthmia III O. Broneer, *Isthmia III, Terracotta Lamps* (1977).
- Isthmia VII I. K. Raubitschek, *Isthmia VII. The Metal Objects 1952-1989* (1998).
- Işık F. Işık, “Patara 1997”, *KST* 20, 1999. 159-178.
- İren K. İren, “İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *AST* 24, 2007 (baskıda).
- İren – Gürbüzer K. İren – M. Gürbüzer, “İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2004 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 4, (baskıda).
- İren – Gürbüzer 2005 K. İren – M. Gürbüzer, “İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2005 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 5, (baskıda).

- Iványi D. Iványi, *Die Pannonischen Lampen. Eine Typologisch-Chronologische Übersicht* (1935).
- Keen A. G. Keen, *Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers C. 545-362 B.C.* (1998).
- Kızıl A. Kızıl, “2004-2005 Yıllarında Milas’ta Yapılan Arkeolojik Kazı ve Sonuçları İle İlgili Ön Rapor”, (baskıda).
- Köhler U. Köhler, *Urkunden und Untersuchungen zur Geschichte des delisch-attischen Bundes* (1870).
- Kurtz – Boardman D. C. Kurtz – J. Boardman, *Greek Burial Customs* (1971).
- Labraunda II P. Hellström, *Labraunda II 1. Pottery of Classical and Later Date. Terracotta Lamps and Glass. Swedish Excavations and Researches* (1965).
- Lang G. Lang, *Klassische Antike Stätten Anatoliens* (2003).
- Lightfoot – Arslan C. S. Lightfoot – M. Arslan, *Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu* (1992).
- Loeschke S. Loeschke, *Lampen aus Vindonissa* (1919).
- Long C. R. Long, “Greeks, Carians and the Purification of Delos”, *AJA* 62, 1958, 297-306.
- Love I. C. Love, “Knidos Excavations in 1967”, *TürkAD* 15, 1966, 133-146.
- Love 1974 I. C. Love, “Excavations at Knidos 1972”, *TürkAD* 21, 1974, 85-119.
- Magie D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ* (1950).
- Marek C. Marek, “1992 Çankırı ve Kastamonu’da Araştırmalar Kaunos ve Patara Kazılarında Epigrafik Araştırma”, *AST* 11, 1994, 85-104.

- McFadden G. H. McFadden, "A Tomb of the Necropolis of Ayios Ermoyenis at Kourion", *AJA* 50, 1946, 449-489.
- Meiggs R. Meiggs, *The Athenian Empire* (1972).
- Menzel H. Menzel, *Antike Lampen im Römisch-Germischen Zentralmuseum zu Mainz* (1969).
- Meriç R. Meriç, *Späthellenisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos* (1997).
- Morkholm O. Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri* (Çev. Oğuz Tekin) (2000).
- Myres J. L. Myres, "The Dodecanese (Continued)" *GJ* 56, 1920, 425-441.
- Negev A. Negev, *The Late Hellenistic and Early Roman Pottery of Nabatean Oboda*, 1986.
- Neumann G. Neumann, "Beobachtungen an Karischen Orstnamen": F. Imparati, *Studi di Storia e di Filologia Anatolica dedicati a Giovanni Pugliese Carratelli*, 1988, 183-191.
- Newton C. T. Newton, *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae II 2* (1863).
- Newton 1865 C. T. Newton, *Travels and Discoveries in Levant I 2* (1865).
- Özgan R. Özgan, "1996 Knidos Kazıları", *KST* 19, 1998, 133-152.
- Öztürk İ. Öztürk, "Gözleğentepe Nekropolü Kurtarma Kazısı", *XII. Müze Kurtarma Çalışmaları Kazıları Sempozyumu 2*, 2002, 309-318.
- Özyiğit Ö. Özyiğit, "1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *KST* 13, 1992, 99-122.

Özyiğit 2001	Ö. Özyiğit, “1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, KST 22, 2001, 1-14.
Özyiğit 2004	Ö. Özyiğit, “On the Dating of the Poyracık (Gambrion) Tomb Finds”, IstMitt 54, 2004, 331-350.
Paton	W. R. Paton, “Excavations in Caria”, JHS 8, 1887, 64-82.
Paton – Myres	W. R. Paton – J. L. Myres, “Karian Sites and Inscriptions”, JHS 16, 1896, 188-271.
Paton – Myres 1897	W. R. Paton – J. L. Myres, “Researches in Karia”, GJ 9, 1897, 38-54.
Pfuhl – Möbius	E. Pfuhl – H. Möbius, <i>Die Ostgriechischen Grabreliefs</i> (1977).
Rheidt	K. Rheidt, “Aizanoi. Die Ausgrabungen und Forschungen 1997 bis 2000”, AA 2001.
Piri Reis	Piri Reis, <i>Kitab-ı Bahriye</i> .
RCTV II	D. Sears, <i>Roman Coins and Their Values II</i> (1988).
RIC II	H. Mattingly – E. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage II. Vespasian to Hadrian</i> (1926).
Robert	L. Robert, <i>Etudes Anatoliennes</i> (1937).
Roll – Tal	I. Roll – O. Tal, <i>Apollonia-Arsuf I, The Persian and Hellenistic Periods</i> (1999).
Romano	I. B. Romano, “A Hellenistic Deposit from Corinth: Evidence for Interim Period Activity (146-44 B.C.)”, <i>Hesperia</i> 63, 1994, 57-104.
Roos	P. Roos, <i>The Rock-Tombs of Caunus</i> (1972).
Rotroff	S. I. Rotroff, “The Origins and Chronology of Hellenistic Gray Unguentaria”: The Eighty-Fifth General Meeting of the Archaeological

- Institutes of America, *AJA* 88, 1984, 258: 234-264.
- Rudolph – Rudolph W. Rudolph – E. Rudolph, *The Ancient Jewelry from the Collection of Burton* (1973).
- Sabratha II D. M. Bailey – J. W. Hayes – N. Keay – J. R. Timby, *Excavations at Sabratha 1948-1951 II. The Finewares and Lamps* (1994).
- Sackett I. H. Sackett, *Knossos from Greek City to Roman Colony. Excavations at the Unexplored Mansion II* (1992).
- Saldern A. von Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis* (1980).
- Samothrace XI/1 E. B. Dusenbery, *Samothrace. The Nekropoleis. The Nekropoleis and Catalogues of Burials XI 1* (1998).
- Samothrace XI/2 E. B. Dusenbery, *Samothrace XI 2, The Nekropoleis. Catalogues of Objects by Categories* (1998).
- Sams G. K. Sams, “Gordion Archaeological Activities 1994”, *KST* 17, 1996, 433-452.
- Shäfer J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon* (1968).
- Slane – Jones K. W. Slane – R. E. Jones, “A Tiberian Pottery Deposit from Corinth”, *Hesperia* 49, 1980, 135-177.
- Smith J. C. Smith, “A Roman Chamber Tomb on the South-East Slopes of Monasteriaki Kephala, Knossos”, *BSA* 77, 1982, 255-293.
- Şimşek C. Şimşek, “Çambaşı Tümülüsü”, VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 1998, 493-515.
- Tarsus I H. Goldman, *Excavations at Gözlü Kule Tarsus I. The Hellenistic and Roman Periods* (1950).

- Tel Anafa II S. C. Herbert, *Tel Anafa II 1. The Hellenistic and Roman Pottery* (1997).
- Thompson H. A. Thompson, "Terracotta Lamps", *Hesperia* 2, 1933, 195-215.
- Thompson 1934 H. A. Thompson, "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia* 3, 1934, 311-476.
- Toynbee J. M. C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World* (1971).
- Umar B. Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar* (1993).
- Vanderpool – McCredie – Steinberg E. Vanderpool – J. R. McCredie – A. Steinberg, "Koroni: A Ptolemaic Camp on the East Coast of Attica", *Hesperia* 31, 1962, 26-61.
- Varinlioğlu E. Varinlioğlu, "Bithynia, İonia, Karia'da Epigrafi Araştırmaları", *TürkAD* 26, 1982, 63-84.
- Vessberg – Westholm O. Vessberg – A. Westholm, *The Swedish Cyprus Expedition IV 3. The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus* (1956).
- Vogeikoff-Brogan N. Vogeikoff-Brogan, "Late Hellenistic Pottery in Athens: A New Deposit and Further Thoughts on the Association of Pottery and Societal Change", *Hesperia* 69, 2000, 293-333.
- Waagé F. O. Waagé, "The Roman and Byzantine Pottery", *Hesperia* 2, 1933, 279-328.
- Waagé 1948 F. O. Waagé, *Antioch on the Orontes IV 1. Ceramics and Islamic Coins* (1948).
- Waelkens M. Waelkens, "The Excavations at Sagalassos 1990", *KST* 13, 1992, 283-307.
- Waldbaum J. C. Waldbaum, "Philistine Tombs at Tell Fara and Their Aegean Prototypes", *AJA* 70, 1966, 331-340.
- Waldbaum 1983 J. C. Waldbaum, *Metalwork from Sardis* (1983).

- Walters H. B. Walters, *History of Ancient Pottery. Greek Etruscan and Roman II* (1905).
- Walters 1914 H. B. Walters, *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum* (1914).
- Warren P. M. Warren, “Knossos: Stratigraphical Museum Excavations, 1978-82. Part IV”, *AR* 34, 1987-1988, 86-104.
- Watzinger C. Watzinger, “Vasenfunde aus Athen”, *AM* 26, 1901, 50-103.
- Williams – Mac Intosh – Fisher Williams – J. Mac Intosh – J. E. Fisher, “Excavations at Corinth, 1973”, *Hesperia* 43, 1974, 1-76.
- Williams – Ogden D. Williams – J. Ogden, *Greek Gold. Jewelry of the Classical World* (1995).
- Williams – Zervos C. K. Williams – O. H. Zervos, “Corinth, 1981: East of the Theater”, *Hesperia* 51, 1982, 115-163.
- Wiseman – Mano-Zissi J. Wiseman – D. Mano-Zissi, “Excavations at Stobi, 1971”, *AJA* 76, 1972, 407-424.
- Wissowa G. Wissowa, *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (1914).
- Yılmaz H. Yılmaz, “Patara 1990 Etkinlikleri”, *KST* 13, 1992, 235-263.
- Zgusta L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen* (1964).
- Zgusta 1984 L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen* (1984).
- Zoroğlu L. Zoroğlu, “Kelenderis 1989 Yılı Kazısı”, *KST* 12, 1991, 301-322.

Diğer Kısaltmalar

A.Ç.	Ağız Çapı
Ç.	Çap
G.Ç.	Gövde çapı
Kat. No.	Katalog Numarası
K.Ç.	Kaide çapı
Y.	Yükseklik

ÖNSÖZ

“İdyma’daki Hellenistik Dönem Oda Mezarı” isimli yüksek lisans tezinde Muğla ili, Akyaka beldesinde keşfedilen oda mezarı ve mezara ait ölü hediyesi olarak sunulan eserler incelenmiştir. Bununla birlikte keşfedilen mezarın antik dönemde İdyma sınırları içerisinde yer almasından dolayı İdyma kenti de tez kapsamında ele alınmıştır. İdyma ve çevresinin coğrafi yapısının değerlendirilmesinin ardından kente yönelik günümüze kadar yapılan arkeolojik ve tarihsel araştırmalara değinilip, İdyma tarihi ayrıntılı bir şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır. Tüm bu veriler neticesinde oda mezarının, İdyma tarihi içerisindeki yerini belirlemek hedeflenmiştir. Tez kapsamında mezar öncelikli olarak mimari, epigrafik ve mezar buluntuları açısından incelenmiştir. Aynı zamanda kullanım gördüğü Hellenistik ve Roma dönemi ölü gömme adetleri incelenip, benzerlikler ve farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Mimari değerlendirmede öncelikle Karia bölgesindeki ve ardından da Anadolu’nun diğer bölgelerindeki benzer tipte mezarlar ve bunlarda kullanılan duvar örgüleri ele alınıp, İdyma oda mezarı ile mimari yönden karşılaştırılmıştır. Epigrafik inceleme ile birlikte mezarın kime (kimlere) atfedildiği ve ölen kişiye ait bilgiler edinilerek yazıtın tarihinden yola çıkarak mezarın yapım evresine relativ açıdan katkı sağlaması amaçlanmıştır. Buluntuların kendi aralarında sınıflandırılmasının ardından diğer merkezlerden ele geçen benzer örneklerden yola çıkarak söz konusu buluntular tarihlendirilmiştir. Gruplama ve tarihlendirme çalışmasının sonucunda mezar buluntularının farklı dönemlere ait oldukları ve mezarda birden fazla kontekstin yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak mezarda farklı dönemlerdeki gömülere ait buluntuların insan faktörünün yanı sıra doğal nedenlerden ötürü birbiri ile karışması, mezara ait kontekstlerin belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Kontekstlerin sağlıklı bir şekilde birbirinden ayırt edilememesi sonucunda buluntuların tarihleri ve buluntu yerleri göz önüne alınarak mezara ait olası kontekstleri belirlenmek hedeflenmiştir. Böylelikle mezarın ilk evresinin yanı sıra, antik dönem boyunca oda mezarında hangi dönemlerde ne sıklıkta defin işlerinin yapıldığı ve mezarın kullanım süresi saptanmaya çalışılmıştır.

Söz konusu mezara ait buluntular günümüzde Muğla Müzesi'nde sergilenmektedir. Yayınlanmamış buluntular üzerinde çalışmama izin veren ve çalışma süresince bana her konuda yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen hocam Yard. Doç. Dr. Kaan İren'e içtenlikle teşekkür ederim. Tez çalışmamın yanı sıra yüksek lisans eğitimim boyunca kendinden her türlü desteği gördüğüm hocam Prof. Dr. Adnan Diler'e, Muğla Müzesi'nde sergilenen mezar buluntuları üzerinde rahatlıkla çalışmama izin veren Muğla Müzesi müdürü Sayın Şevki Bardakçı'ya, mezar yazıtının çevirisini yapan ve görüşlerini benimle paylaşan hocam Prof. Dr. Hasan Malay'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Beni her konuda destekleyen ve her zaman yanımda olacak olan aileme ve Elçin Doğan'a sonsuz teşekkür ederim.

Muğla 2006

Mehmet Gürbüzer

I-GİRİŞ

Tezin konusunu oluşturan oda mezarı günümüzde Muğla ili, Ula ilçesi, Akyaka beldesinde yer almaktadır. Mezar konumu itibariyle İdyma antik kentinin sınırları içinde yer almaktadır¹. Antik dönemde Karia bölgesi sınırlarına dahil olan İdyma antik kenti, günümüzde Gökova Körfezi'nin kuzeydoğu ucundaki Gökova köyünde bulunmaktadır² (Resim 1, 2).

Mezar, 2001 yılında Akyaka Belediyesi'nin altyapı çalışmaları sırasında tesadüfen ortaya çıkarılmış ve belediye çalışmaları durdurup, Muğla Müzesi'ne haber vermiştir. Ardından müzenin incelemeleri sonucunda mezarın tahrip olmadan günümüze kadar korunduğu tespit edilmiş ve Muğla Müzesi Müdürlüğü'nce yürütülen kazı çalışmaları neticesinde mezara ait eserler gün ışığına çıkarılıp, mezar koruma altına alınmıştır. Mezara ait eserler halen Muğla Müzesi'nde sergilenmektedir. Mezar, buluntuları bakımından çeşitlilik göstermektedir: pişmiş toprak kandiller, kaseler, testiler, unguentariumlar, küçük cam şişeler, altın ve bronz buluntular ve sikkeler bulunmaktadır.

¹ İdyma antik kentine ait kalıntılar her ne kadar Gökova köyünde yer alsada bölgede yapılan araştırmalar kentin sınırlarının olasılıkla batıda Kıran dağı eteklerine kadar uzandığını ve kent yerleşiminin İlkçağ boyunca batıya doğru yayıldığını göstermektedir. Bu bağlamda mezar, İdyma'ya ait bir mezardır.

² Antik dönemde Keramikos, Ortaçağ'da da Kosma olarak adlandırılan Gökova Körfezi'nin isminin Aziz Kosmas'tan gelmiş olmalıdır (Delatte, 248, 306). A. Delatte ayrıca Kioba/Kiova isminden de söz eder. Türkler bölgeye yerleştikten sonra söz konusu körfezi ve çevresindeki yerleşimi Gökova, bölge İtalyan işgali altındayken İtalyanlar da Giova olarak adlandırmıştır. Gökova ve Giova isimleri Kiova isminden türemiş olmalıdır.

1.A-COĞRAFİ ÇEVRE

İdyma antik kenti günümüzde Muğla ili, Ula ilçesi, Akyaka beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Kente ait kalıntıların büyük bir bölümü Gökova köyünde özellikle de köyün hemen kuzeyindeki tepededir. Antik dönemde Karia bölgesine dahildir ve Keramikos (Gökova) körfezinin kuzeydoğu ucunda bulunmaktaydı. Kentin hemen güneyinden akan İdymos (Çaydere) nehri kentin muhtemelen güney sınırı oluşturmaktaydı ve Gökova köyünün güneyinden devam edip körfeze boşalmaktaydı. Günümüzde İdymos'un denize boşaldığı alan alüvyon tabakayla kaplı bir ovadır, ancak Antik dönemde İdymos'un hangi noktada denizle birleştiği ve denizin ne kadar içte olduğu kesin değildir. Kentin Gökova'daki konumu göz önüne alındığında denizin bu noktaya kadar gelmiş olması muhtemeldir, ancak bu görüşü destekleyecek veriler mevcut değildir. Kent batıda Keramos, kuzeyde Mobolla (Muğla), güneyde Kallipolis kentleri ile sınır komşusudur. Kente ait kalıntıların büyük bir kısmı Gökova köyünün hemen kuzeyindeki tepe üzerindedir. Tepenin üst kısımlarında yüksek teras duvarları ile desteklenmiş olan akropolis bulunmaktadır ve buradaki yapılar kısmen korunmuş durumdadır. Söz konusu kalıntılar Klasik ve Hellenistik dönem özellikleri göstermekte ve yüzeyde yine aynı dönemlere ait seramik parçaları bulunmaktadır, yerleşimin hangi döneme ait olduğuna dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir³. Tepenin doğu tarafında ise kentin nekropolisi yer almaktadır. Nekropolisteki mezarların tamamı arazinin coğrafi yapısına bağlı olarak kayaya oyulmuştur. Mezarların bazıları, benzer örnekleri Kaunos'taki ve Akyaka'daki İnişdibi mevkiindeki mezarlarda görülen tapınak cepmeli mezarlardır⁴. Kentteki mezarların yayılımına bakıldığında antik dönemde büyük bir olasılıkla nüfusun artmasıyla birlikte nekropolis alanının yetersiz kaldığı ve batıya doğru genişlediği düşünülebilir. Akropolisin hemen güney yamacında yer alan kaya mezarları ve kayaya oyulmuş stel yuvaları bu görüşü doğrulamaktadır. Nekropolis alanı sadece bu bölge ile sınırlı kalmamış, batıda Sakar tepeye kadar devam etmiştir. Sakar tepesinde tespit edilen kaya mezarı, İdyma nekropolisindeki örneklerle büyük benzerlik göstermektedir ve muhtemelen onlarla aynı dönemden, Hellenistik

³ Söz konusu yerleşimin daha erken dönemlere gidebileceğini göz ardı etmemek gerekir.

⁴ Kaunos ve Akyaka'daki tapınak cepmeli mezarlar için bkz. Roos, lev. 2 vd.; Hirschfeld, 50.

dönemden olmalıdır⁵. Bu da kentin genişleme ve yer değiştirme sürecinin Hellenistik dönemle birlikte başladığını göstermesi açısından önemlidir. Kentin batıya doğru genişlediğini veya yer değiştirdiğini açık bir şekilde gösteren kanıtlar günümüzde yapılan araştırmalar ile elde edilmiştir. Özellikle Akyaka'nın batı tarafında, Eski İskele mevkiinin batısındaki Bitli, Çöplük, Derince ve Obruk mevkiilerindeki tepelere konuşlandırılmış askeri kuleler ve çiftlik yapılarının varlığı Hellenistik ve Roma dönemlerinde kentin territoriumunun batı sınırını göstermektedir. Bu noktada İdyma oda mezarının keşfi de ayrı bir önem taşımaktadır. Mezar hem kent nekropolisinin sınırlarına yönelik görüşü destekleyen diğer bir bulgudur hem de mezardan ele geçen buluntular İdyma'nın özellikle Roma dönemine ışık tutmaktadır⁶. Günümüzde Orman Bölge Şefliği'de bulunan üç apsisli bazilikaya ait kalıntılar kentin Bizans döneminde varlığını bu bölgede sınırlı da olsa sürdürdüğünü göstermektedir⁷. Sakar tepesinin kuzeyindeki düzlükte tespit edilen olası çiftlik kuleler ve Kutlu Doğum Ormanı'nın doğusundaki tarlalarda görülen Geç Roma dönemine ait seramik parçaları söz konusu dönemde kent sınırının kuzeyde bu noktalara kadar ulaştığını kanıtlamaktadır⁸.

İdyma'nın erken tarihine ilişkin günümüze kadar oldukça kısıtlı veriler bulunmaktaydı. Arkaik dönem yerleşiminin olup olmadığı bilinmemekle birlikte, Klasik dönem yerleşimi hakkında bir buluntuya günümüze kadar rastlanılmamıştı. G. E. Bean ve J. M. Cook İ.Ö. 4. yy.a ait ya da daha erken olabilecek siyah firnisli seramik parçaları bulduklarından söz etmişlerdir⁹. L. Robert¹⁰ tarafından Bizans dönemine tarihlenen kalenin de yer aldığı, İnişdibi mevkiine giderken Azmak'ın kuzey tarafında bulunan alçak tepenin etrafında muhtemelen Klasik döneme ait olabilecek büyük taşlardan örülü duvarların olması ve arazinin yüzeyinden İ.Ö. Erken 4. yy.a ait siyah firnisli seramik parçalarının ele geçmesi, günümüzde söz konusu tepe üzerinde yer alan Bizans kalesinin, Klasik döneme ait olabilecek bir

⁵ Kaya mezarı için bkz. İren (baskıda).

⁶ G. E. Bean ve J. M. Cook, İdyma'da Roma dönemine ait herhangi bir şey görmediklerini not etmişlerdir (Bean – Cook, 69).

⁷ G. E. Bean ve J. M. Cook üç apsisli bazilikanın Aziz Kosmas ile ilişkili olabileceğini söylemektedirler (age, 71 vd.).

⁸ Kutlu Doğum Ormanı'ndaki buluntular için bkz. İren – Gürbüzler 2005 (baskıda).

⁹ Bean – Cook, 69.

¹⁰ Robert, 481.

yerleşimin üzerinde yer aldığını göstermektedir. Aynı görüş L. Robert ve K. İren tarafından dile getirilmiştir¹¹. L. Robert, kaledeki söz konusu yerleşimi ve Eski İskele mevkiindeki yerleşimi İdyma *koinonuna* ait olduklarını ileri sürmüştür. K. İren de kaledeki yerleşim izlerinin, Atina Vergi Listeleri'nde adı geçen "Karias" isimli küçük bir yerleşimin olabileceğini aktarmaktadır¹². İdyma *koinonuna* üye *kome* ya da *demeler* hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte söz konusu yerleşimin, İdyma'ya oldukça yakın bir yer olarak bilinen Lossos adlı yerleşim olma ihtimali de vardır¹³.

İdyma ile ilgili ilk bilgiler antik yazarlardan edinilmektedir. Strabon, İdyma'dan Bargasa olarak bahsetmiştir¹⁴. Seneca, *Naturales Quaestiones* adlı eserinde İdyma ile ilgili olarak yeraltı sularından söz eder; yüzeye çıkan bu yeraltı sularında yaşayan balıkları yiyen insanların öldüklerinden bahsetmektedir¹⁵. Herodianos ve Ptolemaios İdyma'yı Karia kentleri içerisinde saymaktadırlar¹⁶. İ.S. 10. yy.da Bizans imparatoru VII. Konstantinos Porphyrogenitos, *De Thematibus* adlı eserinde Knidos'tan doğuya doğru gidildiğinde Oidimos körfezine varıldığından söz etmiştir¹⁷. A. Fraser ve G.E. Bean bahsi geçen körfezin aslında İdyma olduğunu ileri sürmüşlerdir¹⁸. Stephanos Byzantios İdyma'dan, İdymos nehri kenarındaki kent olarak bahsetmiştir¹⁹. Piri Reis, Antik dönemde Keramikos olarak adlandırılan Gökova körfezinden Kerme körfezi olarak değinir²⁰. Evliya Çelebi'nin bölgeye dair notlarında, günümüzde Akyaka-Gökova yolunun sol tarafında, Azmak deresinin hemen kuzeyinde bulunan yıkık bir kale yer almaktadır²¹.

19. yy. ile batılı gezginler bölgede araştırmalar yapmaya başlamıştır. İlk olarak C. T. Newton bölgeyi ziyaret etmiş ve Gökova'ya vardığında sıtma salgını

¹¹ Robert, 484; İren – Gürbüzer (baskıda).

¹² Karias için bkz. ATL I, 498 vd.

¹³ Lossos için bkz. Zgusta 1984, § 737 (Λωσσος).

¹⁴ Strabon kitabında İdyma'dan söz etmemiş, Knidos'tan sonraki kentleri sıralarken Keramos ve Bargasa'ya değinmiştir (Strabon C 626).

¹⁵ Seneca, III, 19.

¹⁶ Herodianos, III, 1/172; Ptolemaios, Geographia, V, II/20.

¹⁷ Konstantinos Porphygenitos, De Thematibus, 14/13.

¹⁸ Fraser – Bean, 60.

¹⁹ Steph. Byz., 325.

²⁰ Piri Reis, cilt 2, 2002.

²¹ Evliya Çelebi, Seyahatname, IX-X, 97.

olduğundan ve kendisinin de sıtmaya yakalandığından söz eder²². C. T. Newton bölgedeki incelemeleri sırasında deniz kıyısında bir uçurumun üzerinde kare planlı bir nişten söz etmiştir²³. Söz konusu niş büyük bir olasılıkla günümüzde Eski İskele mevki olarak adlandırılan yerde, hemen deniz kıyısında yükselen dik bir kayalık üzerindeki niş olmalıdır²⁴. Newton, Strabon'un tanımlamasına dayanarak İdyma'ya Bargasa olarak değinmiştir²⁵. M. Ch. Diehl ve M. G. Cousin'nin bölgedeki araştırmaları kent tarihinde büyük bir öneme sahiptir. Diehl ve Cousin, Gökova köyünde keşfettikleri bir yazıt ile söz konusu yerleşimin Bargasa değil, İdyma antik kenti olduğunu kanıtlamışlardır²⁶. Yazıttaki τó κοινόν τό Ἰδυμίων ifadesi İdyma'nın, çevre yerleşimleri içine alan bir birliğe öncülük ettiğini göstermektedir²⁷. G. Hirschfeld, İdyma'da yaptığı incelemelerde birçok mezarı belgelemiş ve bugün İnişdibi olarak adlandırılan mevkide, benzer örnekleri Lykia'da²⁸ görülen *templum in antis* planlı kaya mezarının çizimini yapmıştır²⁹.

E. L. Hicks, Keramikos Körfezi'nin kuzeyinde yer alan Keramos kenti ile İdyma arasındaki Kıran Dağı'nda çok sayıda su kaynağının bulunduğunu ve bu kaynaklardaki suların içilebilir olduğunu, etraflarında kereviz ile tere gibi bitkilerin yetiştiğini aktarmıştır³⁰. W. R. Paton ve J. L. Myres, Karia bölgesinde araştırmalar yapmışlar ve bölgenin topografik özelliklerinden bahsetmelerine karşın İdyma ile ilgili fazla bir bilgi vermemişlerdir. Keramikos Körfezi'nin kuzeyinde yer alan Keramos kenti ile İdyma arasındaki Kıran Dağı'na değinmişler, bu noktada yamaçların denize oldukça dik geldiğini ve Keramos ile İdyma arasındaki tek

²² Newton, 626 vd.

²³ Newton 1865, 40.

²⁴ Eski İskele mevkindeki niş için bkz. İren (baskıda).

²⁵ Newton 1865, 40.

²⁶ Diehl – Cousin, 429. Yazıt için ayrıca bkz. Robert, 474, nr. 1; Blümel, 149, no. 607; Debord – Varinlioğlu, no. 72.

²⁷ age, 429. Sonraki yıllarda İdyma'da keşfedilen bazı yazıtlarda da aynı ifade görülür. İ.Ö. 2. ve 1. yy.a tarihli söz konusu yazıtlar İdyma birliğinin bu dönemlerde varlığını koruğunu göstermektedir. Yazıtlar için bkz. Robert, 485 vd, nr. 7; Bean – Cook, 78, nr. 9; Debord – Varinlioğlu, 194, no. 68, nr. 3, 199, no. 70, nr. 1.

²⁸ Karşılaştırma için bkz. Roos, lev.2 vd.

²⁹ Hirschfeld, 50.

³⁰ Hicks, 110.

limanın Akbük'te olduğunu belirtmişlerdir³¹. Ayrıca E. L. Hicks'in söz ettiği su kaynaklarına da değinmişlerdir³².

H. S. Cronin, Ptolemaios'un İ.S. 150 yılında yaptığı Asia Minor haritasına dayanarak İdyma'nın da yer aldığı kentler arasındaki tahmini mesafeleri hesaplamıştır³³. G. Guidi ve L. Robert bölgede kapsamlı incelemeler yapan araştırmacılar³⁴. Her iki araştırmacı Evliya Çelebi'nin de bahsettiği Ortaçağ kalesine değinmişler ve kalenin Bizans döneminden olduğunu ileri sürmüşlerdir. Guidi, Bizans kalesinin kuzeydoğu köşesinde siyah, beyaz ve kırmızı renklere sahip mozaikli bir Roma yapısının olduğundan söz etmiştir.³⁵ Robert kaledeki bir taş üzerinde yer alan haç motifinden dolayı kaleyi Bizans dönemine tarihlendirmiştir³⁶. G. E. Bean ve J. M. Cook 1950'li yıllarda bölgede geniş kapsamlı bir araştırma yapmışlar, İdyma ve çevresinde keşfedilen yazıtları yayınlamışlardır³⁷. Gökova köyünde buldukları yazıt ile İdyma'da, Rhodos *peraias*ında özellikle de Physkos ve Kaunos'ta yaygın bir tapım gören Leto ve Aphrodite'ye birlikte tapıldığı ortaya çıkmıştır³⁸. Gökova köyünden ele geçen ve İ.Ö. 1. yy.a tarihli yazıttaki tamamlama dikkat çekicidir; yazıtta İdyma birliğinden söz eden Ἰδυμίων τό κοινόν ifadesi görülür³⁹, ancak yazıtla ilgili bu tamamlama bazı çalışmalarda dikkate alınmamıştır⁴⁰. P. Debord ve E. Varinlioğlu bölgede yaptıkları araştırmalarda çoğunlukla yazıtlar üzerinde durmuşlar ve günümüze kadar ele geçen tüm yazıtları incelemişlerdir⁴¹. İdyma ve çevresine yönelik en son araştırma K. İren tarafından hala yürütülmektedir.

³¹ Paton – Myres 1897, 42.

³² age, 39; agy, 190.

³³ Cronin, 431 vd.

³⁴ Guidi, 345 vd; Robert 472 vd.

³⁵ Guidi, 370.

³⁶ Robert, 481.

³⁷ Bean – Cook, 78 vd. İdyma'daki yazıtlar ile ilgili ayrıca bkz. Diehl – Cousin, 428 vd; Robert, 472 vd; Zgusta 1984, § 364-1 (Ἰδυμῶ); Blümel, 145 vd; Debord – Varinlioğlu, 194, vd.

³⁸ Bean – Cook, 78, Nr. 5.

³⁹ ay, Nr. 1; Debord – Varinlioğlu, 199, no. 70, nr. 1.

⁴⁰ Blümel, 146, no. 602, nr. 0.

⁴¹ Debord – Varinlioğlu, 194 vd.

II.B-TARİHSEL ÇEVRE

İdyma ismi Anadolu'da benzer isim takısına sahip Didyma, Sidyma ve Loryma gibi kent adlarında olduğu üzere Anadolu kökenli yerel bir isimdir⁴². A. M. Greaves, Karia kökenli söz konusu yer adlarının çok uzak bir ihtimal de olsa Didyma Bilicilik Merkezi'nin kurucusu olan mitolojik kahin Brankhos'un sıfatlarından türetildiğini ileri sürmektedir⁴³. Luvi dilinde İda'nın orman, Uma'nın da halk anlamına geldiği ve buradan yola çıkarak İdyma'nın "Orman halkı" olarak yorumlanması gerektiği yönünde bir görüş de vardır⁴⁴. Bununla birlikte Hitit belgelerinde görülen İtuma/Utima ismi de İdyma kenti ile ilişkilendirilmekte ve İtuma/Utima isminin İdyma'ya karşılık geldiği şeklinde yaygın bir fikir söz konusudur⁴⁵.

Hitit belgelerinde İtuma/Utima olarak geçen kenti bir tarafa koyacak olursak, İdyma antik kenti tarih sahnesine ilk kez İ.Ö. 5. yy.ın ortalarında çıkmıştır. İ.Ö. 5. yy. İdyma tarihinin en parlak dönemidir. Kent Attika-Delos Birliği'ne önemli miktarda vergi veren ve sikke darp eden bir kenttir. İdyma'nın bu dönemle birlikte gelişip, adından söz ettirmesini sağlayan koşulların başında Atina'nın İ.Ö. 460'taki Mısır Seferi ile birlikte doğu ticaret yollarındaki canlanma olabilir. Bununla birlikte İ.Ö. 449'da Persler ile imzalanan Kallias Barışı da bölge ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmuş olmalıdır. J.L. Myres'in Erine, İdyma, Keramos ve İasos gibi deniz kıyısındaki küçük kentlerin deniz ticareti sayesinde büyüme gösterdiklerini söylemesi, yukarıda değinilen görüşü destekler niteliktedir⁴⁶.

Attika-Delos Birliği'ne üye olan kent, birliğe ilk olarak İ.Ö. 453/2 yılında 1 talanton 890 drakhme ile vergi ödemeye başlamıştır⁴⁷. İdyma'nın kayıtlı bu ilk

⁴² J.B. Haley, Yunan öncesi kent adlarına yönelik çalışmasında -l, -m, -mn, -n, -r ve -t son ekine sahip isimlerin Anadolu kökenli olduğunu ortaya koymuştur (Haley, 142 vd.). Ayrıca bkz. Fontenrose, 3 vd; Greaves, 110.

⁴³ Greaves, 110.

⁴⁴ Umar, 334.

⁴⁵ Wissowa, 919; Ertem, 62; Neumann, 189; Blümel, 145; Umar, 332; Keen, 219; Lang, 466.

⁴⁶ Myres, 429.

⁴⁷ ATL I, 171; ATL III, 23, 240; Köhler, 186; Meiggs, Liste 4, 41, 526; Eddy, 243; Eddy 1973, 56 vd.

ödemesini kentin yöneticisi Paktyes yapmıştır⁴⁸. İdyma, Paktyes dönemi ile birlikte sikke basmaya başlamıştır ve Karia'da İ.Ö 5. yy.da sikke basan en erken merkezdi⁴⁹. Paktyes'in 451/0 yılında tekrar bir ödeme yaptığı bilinmektedir⁵⁰. Bu tarihten sonra Atina Vergi Listeleri'nde Paktyes ismi görülmez ve kent İdymalılar ismi altında vergi ödemeye devam eder⁵¹. Bu değişim o tarihten sonra Paktyes'in yerini bir başkasının aldığı yönündedir⁵².

İdyma'nın Atina Vergi Listeleri'ndeki konumu düzensizdir. İ.Ö. 447'de 5200 drakhme, 444'te de 2000 drakhme vergi ödemiş ve bu tarih İdyma isminin Atina Vergi Listeleri'nde tam olarak okunduğu son tarihtir⁵³. Bu tarihten sonra ödemelere ilişkin kesin bir kanıt yoktur; 441 tarihinde görülen isim İdyma olarak yorumlanmıştır⁵⁴. İ.Ö. 440'ta Atina, aralarında İdyma'nın da yer aldığı yaklaşık kırk Karia kentini Attika-Delos Birliği'nden çıkarmıştır⁵⁵. B. D. Meritt, söz konusu kentlerin birlikten çıkarılmasının nedenini, Pers satraplığının etkisinin yoğun olarak hissedildiği Karia'nın iç bölgelerindeki kentlerin birliğe olan sadakatlerinin azalması olarak yorumlamıştır⁵⁶. Ancak M. Demir denize yakın İdyma'nın da 440 yılına ait listelerden çıkarılmasının nedeninin Meritt'in yukarıdaki görüşü ile ters düştüğünü ileri sürmektedir⁵⁷. Atina Vergi Listeleri'nde İdyma ismine son kez İ.Ö. 425/4'te rastlanmaktadır⁵⁸. İ.Ö. 440'ta Attika Delos Birliği'nden çıkarılan İdyma'nın, İ.Ö. 425/4'e ait vergi listelerinde adının geçmesi düşündürücüdür. Bu arada Kentin

⁴⁸ B.V. Head Paktyes'ten despot olarak söz eder (Head, 61).

⁴⁹ İdyma sikkeleri için bkz. Head, 61 vd; Eddy 1973, 57. Bu döneme ait İdyma drakhmesi Rhodos ve Fenike standartlarına uygun olarak 3,7 gramdı (İdyma sikkeleri standardı ve ödenen vergi miktarları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Eddy 1973, 56 vd.). İdyma sikkelerinin ön yüzündeki boynuzlu figür genelde Pan olarak yorumlanmaktadır, fakat K. İren söz konusu figürü İdymos nehrinin kişileştirilmesi olarak değerlendirmektedir, ayrıca daha büyük bir ihtimalle Rhodos sikkelerindeki Apollon başının İdyma tarafından taklit edildiği görüşündedir (İren – Gürbüzer [baskıda]).

⁵⁰ ATL I, 288; Eddy, 243.

⁵¹ Eddy, 243.

⁵² Benzer bir durum Syangela'da da görülür. İ.Ö. 453 ve 449'da birliğe Syangela adına Pigres ödeme yapmıştır, bu tarihten sonra vergi listelerinde kentin adı Syangelalılar olarak geçer (ATL I, 171, 414; Eddy, 243).

⁵³ Meiggs, 526.

⁵⁴ ATL I, 288; Meiggs, 526; Eddy 1973, 61. S. K. Eddy bu tarihi İdyma'nın birliğe yaptığı bilinen son ödeme olarak değerlendirmiştir (Eddy, 249).

⁵⁵ ATL III, 212, dn. 79.

⁵⁶ ay.

⁵⁷ M Demir, birlikten çıkarılan kentler içerisinde Karia'nın ulaşımı zor iç kısımlarındaki kentler dışında İdyma, Bargyia, Erine, Telmessos, Lepsimandos ve Khios gibi kıyı kentlerinin de olduğuna işaret etmektedir (Demir, 78, dn. 49).

⁵⁸ ATL I, 289.

birlikten çıkarıldıktan sonra tekrar birliğe alındığını gösteren başka bir kaynak bulunmamaktadır. M. Demir, İ.Ö. 425/4'teki listelerin, Atina'nın toplamayı düşündüğü en iyimser vergi listeleri olduğunu ve Atina'nın bu listedeki kentlerden vergi toplamaya yönelik ciddi bir niyeti olmadığı görüşünü vurgulamaktadır⁵⁹. İ.Ö. 407'de Atinalı komutan Alkibiades yirmi gemi ile Keramikos körfezine gelmiş ve buradaki kentlerden yüz talanton vergi toplamıştır⁶⁰. Hemen ardından İ.Ö. 406'da Spartalı komutan Lysandros, donanması ile birlikte Keramikos körfezine geçmiş ve Atina'nın müttefiki Kedrai'ya saldırıp kenti ele geçirmiş ve kentin halkını köle yapmıştır⁶¹. Ancak Alkibiades ve Lysandros'un Keramikos körfezine yaptıkları bu seferler sırasında İdyma'ya saldırıp vergi alıp almadıkları yönünde elimizde bir bilgi yoktur.

İ.Ö. 4. yy.a ilişkin İdyma hakkında bir bilgi şu an için bilinmemektedir. Kent, Hellenistik dönemde Rhodos *peraiası*na dahildi⁶². Rhodos *peraiası* birleşik *peraiia* ve bağlı topraklar olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı⁶³. Birleşik *peraiia demelerden* oluşmaktaydı ve dahil kentlerin vatandaşları adaninkilerle eşit haklara sahipti. İkinci gruptakiler ise sonradan kazanılan toprakların halkıydılar ve ilk grubun aksine, Rhodoslu olarak tanımlanmamışlardı. Rhodos *peraiasının* sınırlarını tam olarak tanımlamak mümkün olmamakla birlikte Strabon, Rhodos *peraiasının* Daidala'dan başladığını ve Phoniks dağında son bulduğunu söylemiştir⁶⁴. Birleşik *peraiia* toprakları adanın hemen karşında, anakarada yer alan Loryma ile başlar ve kuzeyde Miletos'a bağlı Poseidion ve Stratonikeia, doğuda Meis adası, batıda Knidos sınırına kadar olan alanı kapsamaktaydı. Kazanılan topraklar ise genel olarak Orta Karia bölgesini içine alan bir bölgeyi ifade etmektedir.

⁵⁹ Demir, 80.

⁶⁰ Ksenophon, *Hellenika Historia*, I 4.8.

⁶¹ age, II 1.15.

⁶² Rhodos *peraiası* olarak tarif edilen bölge, genel hatlarıyla Rhodos adasının karşı tarafındaki Karia kıyılarına denk düşmektedir.

⁶³ Rhodos *peraiasının* sosyo-politik yapısı hakkında kapsamlı bilgi için bkz. Fraser – Bean, 51 vd.

⁶⁴ Strabon, C 651.

İ.Ö. yaklaşık 200'e tarihli bir grup yazıt, bu tarih öncesinde İdyma'nın Rhodos *peraiasına* dahil olduğunu göstermektedir⁶⁵. Ancak İdyma'nın kesin olarak hangi tarihte Rhodos *peraiasının* bir parçası olduğuna dair bir veri yoktur ve bu konudaki tartışmalar devam etmektedir. P. M. Fraser ve G. E. Bean, söz konusu yazıtı dayanarak İdyma'nın İ.Ö. 200 öncesinde bağlı topraklar içerisinde yer aldığı görüşündedir⁶⁶. Fraser ve Bean, herhangi bir kanıt olmamakla birlikte, Rhodos'un anakaradaki topraklara Pers işgalinden önce hükmettiğini ve İ.Ö. 6. yy.ın ikinci yarısından itibaren de söz konusu topraklar üzerindeki egemenliğinin Pers hegemonyası altında devam ettiği görüşündedirler⁶⁷. Bununla birlikte Atina Vergi Listeleri göz önüne alındığında İdyma'nın da dahil olduğu çok sayıdaki Karia kenti Attika-Delos Birliği'ne üyedir, bu bağlamda birleşik *peraiia* en azından bu tarihten sonra kurulmuş olmalıdır⁶⁸. V. Gabrielsen ise *peraiianın* İ.Ö. 408/7 tarihinden önce var olduğunu ileri sürmektedir⁶⁹. Rhodos'un birleşik *peraiadaki* egemenliğinin ne zaman son bulduğu kesin olarak bilinmemektedir. İ.Ö. 386 yılındaki Kral Barışı'nın ardından bölgedeki Pers hakimiyeti kesinleşmiştir ve İdyma Kral Barışı'ndan İ.Ö. 201'de Makedonia kralı V. Philippos'un işgaline kadar olan dönemde Rhodos *peraiasına* dahildi. Ancak Fraser ve Bean, Rhodos *peraiasının* ilk evresinin bitiş tarihi olarak bölgenin Seleukoslar yönetimi altına girdiği İ.Ö. 281 tarihinin olabileceğini belirtmişlerdir⁷⁰. Bu durumda Rhodos, *peraiia* üzerinde İ.Ö. 281 yılından sonra tekrar bir egemenlik kurmuş olmalıdır. İ.Ö. 201 yılında Philippos'un yönetimine geçen kent, İ.Ö. 197'de Rhodoslu General Nikagoras tarafından tekrar Rhodos yönetimine dahil edilmiştir⁷¹. İ.Ö. 167 yılında yapılan Apameia Barışı ile birlikte tüm Lykia ve Menderes nehrinin güneyinde kalan Karia bölgesi sonradan kazanılmış topraklar olmuştur. İdyma da bu topraklara dahil bir *peraiia* kenti olarak varlığını sürdürmüştür. İdyma İ.Ö. 129 yılına kadar Rhodos, Seleukoslar, Ptolemaioslar tarafından işgal edilmiştir. İ.Ö. 129 ile birlikte Karia bölgesi Roma'ya dahil olmuştur, fakat bu dönemde İdyma'nın Rhodos *peraiasına* mı dahil yoksa

⁶⁵ Nikagoras tarafından ithaf edilen yazıtta İdyma ve Kyllandos'un Rhodos toprağı olduğu yazmaktadır (Robert, 487, no. 8-9; Fraser – Bean, 72, 99).

⁶⁶ Fraser – Bean, 53 dn. 2, 71.

⁶⁷ age, 94.

⁶⁸ age, 96.

⁶⁹ Gabrielsen, 129.

⁷⁰ Fraser – Bean, 99 vd.

⁷¹ Magie, 879.

Roma yönetimi altında mı olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Panamara'dan ele geçen bir yazıtta dayanarak, İ.S. 2. yy.a kadar Rhodos *peraiasis*ın Stratonikeia'ya kadar uzandığı söylemek mümkündür⁷².

İdyma'nın Roma dönemi lokalizasyonu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktaydı⁷³. Mezardan ele geçen İ.S. 1. yy.dan 3. yy.a kadar kesintisiz devam eden mezar buluntuları Roma döneminde de yerleşimin varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Ancak İdyma'da Roma dönemi yerleşiminin nerede olduğuna ilişkin yeterli kanıt bulunmamaktadır⁷⁴. İdyma'nın Geç Roma ve Bizans dönemlerindeki konumu tam olarak bilinmemektedir. Söz konusu dönemlere ilişkin en sağlam kalıntı Bizans kalesidir⁷⁵. Bunun dışında Orman Bölge İşletmesi'ndeki üç apsizli bazilika ve Eren Dede Mevkii'ndeki kilise kalıntıları Bizans dönemine ait diğer iki önemli kalıntıdır⁷⁶.

Bölge 13. yy.a kadar Türkmen akınlarına uğramış ve bu yüzyıl ile birlikte Türklerin eline geçmiştir. Ardından Menteşe Beyliği'ne ve sonrasında 1420'de Osmanlı İmparatorlu'na katılmıştır.

⁷² Yazıtta Rhodosluların, Zeus Panamaros kültünü onurlandırmak için davet edildiği yazmaktadır (Fraser – Bean, 102).

⁷³ Bkz. dn. 6.

⁷⁴ Roma döneminde İdyma'nın lokalizasyonu bilinmemektedir, fakat Eski İskele mevkiinin kuzeybatısında kalan bölgede bulunan kalıntıların sıra kullanılarak onarım gördükleri tespit edilmiştir. Ancak bu deliller İdyma'nın Roma dönemi yerleşimi olmaktan uzaktır, ana yerleşime bağlı bir mahalle ya da çiftlik yapılarından oluşan bir tarım alanı olabilir. Eski İskele mevkiindeki kalıntılar hakkında kapsamlı bilgi için bkz. İren (baskıda).

⁷⁵ Bizans kalesi için bkz. sf. 23.

⁷⁶ İdyma'daki kilise kalıntıları bkz. İren (baskıda).

II-MEZAR

2001 yılında Akyaka Belediyesi'nin altyapı çalışmaları sırasında tesadüfen ortaya çıkarılmıştır. Mezar İdyma'da bugüne kadar soyulmadan ele geçmiş tek ve en önemli buluntudur. Mezardan ele geçen buluntular sayesinde kentin Roma dönemi hakkında kısıtlı da olsa bilgiler elde edilmiştir. Mezar kuzey-güney doğrultuludur ve girişi güneydendir. Mezar, konglemera cinsi taşlar kullanılarak yalancı tonoz tekniğinde yapılmıştır ve mezar odasının üstü tümülüslerdeki gibi yığma toprak ile kapatılmıştır. Tek bir mezar odasından oluşmakta ve odayı üç taraftan çevreleyen üç kline bulunmaktadır. Klasik dönemden itibaren oda mezarlarında ölümler genellikle mermer, taş, pişmiş toprak ya da ahşap klineler üzerine konulmakta, bununla birlikte ölümler lahitler içine konulmakta ya da doğrudan toprağa gömülmekteydi⁷⁷. Ayrıca İnhumasyon gömülerde görülen çatı kiremitleri, oda mezarlarında da kline olarak kullanılmıştır. İdyma oda mezarında ise klineler ve ölü hediyealarının konulduğu yerler Klasik dönemden beri devam eden bir geleneğe bağlı kalarak taş sıralarından örülüdür ve oluşturulan klineler üzerinde ölümler ile birlikte hediyeaları de yer almaktadır⁷⁸ (Resim 3, 4, 5, 7). Mezarın kuzey duvarında bir niş yer almaktadır. Klasik dönem oda mezarı örneklerinin tamamında dar ve uzun bir dromos vardır ve ölü yatakları bazı örneklerde malzemedan kaynaklı olarak toprak yüzeye ya da anakayaya oyularak oluşturulmuştur. Ancak İdyma örneğinde dromos yoktur; mezar odasından doğrudan dışarı açılan bir kapı yer almaktadır.

Mezardaki ölü hediyeaları Roma döneminin geleneksel sunularıdır ve bu döneme ait birçok mezardan aynı tipte ölü hediyeaları ele geçmiştir. Bunlar içerisinde mücevherler, kişisel eşyalar; silah, zırh gibi askeri ekipmanlar, kandiller, içki ve yemek kapları; altın, gümüş, bronz ya da cam gibi maddelerden yapılmış kaplar ve

⁷⁷ Kurt ve Boardman, 267 vd.; Toynbee, 49.

⁷⁸ Arkaik dönemden itibaren anıtsal mezar geleneğinde ölü yatakları ve hediyeaları için yapılmış olan platformlar çeşitlilik göstermektedir. Arkaik platformlar genellikle tuğlalardan oluşurken, Klasik dönemle birlikte taş kullanımı yaygınlaşmıştır, bununla birlikte kayaya oyularak oluşturulan ölü yatakları ve ölü hediyeaları için platformlar da eş zamanlı olarak kullanılmaktadır. Gerek mezar mimarisinde gerekse de mezarlar ile bağlantılı mimari bölümlerde aynı dönem içerisinde farklı malzemelerin kullanılması bölgesel bir farklılıktan çok coğrafi ve topografik şartlarla değerlendirilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kurtz – Boardman, 100 vd.

sikkeler yer almaktadır. Tüm bu hediyelerin amacı ölüyü onurlandırmasının yanı sıra başlıca nedeni yaşamdan sonraki hayatında ölüyü kendi evinde hissettirmektir⁷⁹. İnhumasyon gömülerde yaygın gelenek ölünün ağzına sikke konulmasıydı. Mezardan otuz üç adet sikkenin ele geçmesi, mezara aynı sayıda ölünün gömüldüğünü akla getirmektedir. Ancak bunu destekleyebilecek, sikkeler dışında başka bir veri yoktur.

Mezarın giriş kısmının sağ tarafındaki taşta bir yazıt yer almaktadır. Mezardaki yazıt Rhodos özellikleri göstermesine karşın, Klasik ve Hellenistik dönemlerde Rhodos'taki mezarlara bakıldığında ölü gömme geleneklerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir; Rhodos'ta ağırlıklı olarak dikdörtgen ve silindirik formlu anıtsal mezarlar kullanılmıştır⁸⁰. Mezardaki yazıtta mezarın bir bayan için yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Mezardaki en erken gömü büyük bir olasılıkla yazıtta adı geçen bayana ait olmalıdır. Mezarı bir bayana ait olduğunu gösteren, yazıt dışında başka bir veri yoktur. Bu durumda söz konusu gömüde bir kadına ait özel eşyaların bulunması beklenebilir, ancak daha sonraki gömüler sırasında bu eşyalar alınmış ya da tahrip edilmiş olabilir. Antik dönemde kadın mezarlarını ayırt edebilecek ve bu tipteki mezarlardan düzenli olarak ele geçen belli başlı ölü hediyeleri ya da objeler bulunmamaktadır, ancak söz konusu eşyaların ayna, alabastron, ağırşak ve mutfak eşyaları gibi araçlar olması düşünülebilir⁸¹.

Mezar yüzyıllarca kullanılmış ve zaman içerisinde bazı kontekstler tahrip olmuş ve kendinden sonra gelen gömülere yer açmak için dağıtılmış ya da büyük bir olasılıkla dışarı atılmıştır. Bu görüşü destekleyen en önemli kanıt nişteki konteksttir. Niş mezarın ilk evresindedir ve daha sonraki bir evrede yapılmamıştır. Bu da nişin mezarın ilk gömüsüne ait ölü hediyelerinin konulması için yapıldığını göstermektedir. Ancak nişteki kontekst incelendiğinde malzemenin daha geç bir döneme tarihli olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca nişteki buluntular kronolojik açıdan homojenlik göstermektedir ve kontekste daha erken döneme ait herhangi bir malzeme yer almamaktadır. Böylece nişteki ilk gömüye ait ölü hediyelerinin atılarak daha sonraki bir gömüye ait sunulara yer açıldığı görülmektedir.

⁷⁹ Toynbee, 53.

⁸⁰ Fraser, 8 vd.

⁸¹ Kurtz – Boardman, 208.

II.A-BULUNDUĞU ANDAKİ DURUMU

Mezar keşfedilip, ilk açıldığında mezarın daha önceden soyulmadığı ve ölü hediyelerinin olduğu gibi günümüze kadar korunduğu görünmüştür. Çok sayıda buluntuyu barındıran mezar oldukça iyi durumdadır. Mezar farklı dönemler içerisinde birden çok kullanım görmesine rağmen, yeni kullanımlar sırasında bir önceki gömüye ait hediyelerin çalınmaması veya atılmaması dikkat çekicidir. Mezarda bulunan sikkeler ve altın küpe zaman içerisinde toprak altında kalıp, sonraki gömüler sırasında gözden kaçmış olabilir. Ancak mezarda sikkeler ve altın küpe ile aynı kontekstlere ait seramik gibi daha büyük boyutlu diğer hediyelerin sonraki gömüler sırasında mezarda hala varlığını sürdürmesi, önceki gömülere bir anlamda saygı gösterildiğini göstermektedir. Duvarlardaki taşlarda kayma ya da düşme gibi herhangi bir tahribat söz konusu değildir, ancak tavandaki kapak taşlarından biri ortadan çatlamış ve hafifçe aşağıya doğru çökmüştür. Mezar odasını üç yönden çevreleyen klineler üzerinde ölü hediyeleri öbekler halinde ele geçmiştir, ancak bunların birer kontekt oldukları kesinlik kazanmamıştır ve tezin inceleme konularından birini de bu konu oluşturmaktadır. Bunların bir kısmı da yağmur suları gibi doğal nedenlerden ötürü klineler arasındaki zemine düşmüştür. Mezar girişinin hemen karşısındaki duvarda yer alan niş içerisinde *in situ* halde bir grup ölü hediyesi bulunmuştur. Bunlar klinedeki buluntulardan farklı bir kontekt oluşturmaktadır. Niş içerisinde ele geçen 24, 67, 79, 80, 84 Kat. No.lu eserler arasında bir adet tabak, bir adet kandil ve dört adet de cam unguentarium bulunmaktadır. Kandil ve unguentariumlar niş içerisinde ayrı ayrı yer alırken, sadece 84 no.lu unguentarium tabağın içinden ele geçmiştir. 79 ve 80 no.lu cam unguentariumlar niş gibi korunaklı bir yerde olmalarına karşın ağız kenarları eksiktir ve bu kısma ait parçalar ele geçmemiştir. Yatık halde bulunan bu iki parça, daha sonraki bir dönemde doğal nedenler ile nişin zeminine düşmüş olsalar bile eksik parçaları ele geçmeliydi. Unguentariumlar bilinçli olarak kırılıp, mezar odasının hoş kokması sağlanmış olmalıdır.

II.B-MİMARI

Antik dönemde oda mezarı geleneği Myken dönemine kadar gitmektedir ve bu dönemle birlikte oda mezarlar bir yamaç boyunca genellikle gruplar halinde sıralanmaktadır⁸². Batı Anadolu'daki en erken oda mezarları Rhodos, Kos, Miletos ve Müsgebi'de görülmektedir⁸³. Karia'da Erken Protogeometrik döneme kadar erkene giden oda mezarı örnekleri Arkaik ve Klasik dönemlerde varlığını kesintisiz devam etmiştir⁸⁴. İ.Ö. 5-4. yy.larda Rhodos, Thera ve Girit'te oda mezarı geleneğinin sürdüğü görülmektedir⁸⁵. İdyma'daki oda mezarının konumu göz önüne alındığı alçak bir yamaç üzerinde yer almaktadır ve Myken döneminden devam eden geleneğe dayanarak söz konusu mezarın bulunduğu yerde aynı hat üzerinde başka mezarların da olması kuvvetli bir olasılıktır.

İdyma'da şu ana kadar tespit edilen en erken mezarlar, İnişdibi mevkiinde, İ.Ö. 4. yy.a tarihli *templum in antis* planlı kaya mezarıdır⁸⁶. Benzer tipteki anıtsal kaya mezarları özellikle yakın çevrede yer alan Kaunos'ta bulunmaktadır ve Kaunos örnekleri İ.Ö. 4. yy.a tarihlidir⁸⁷. İdyma tarihi göz önüne alındığında İnişdibi'ndeki mezardan daha erkene tarihli mezarların olması şüphesizdir.

Mezarın uzunluğu 2.74 m, genişliği 2.25 m ve yüksekliği de 1.90 m.dir. Mezarın girişin yüksekliği 1.3 m, genişliği de 0.61 m.dir (Resim 6). Mezar girişinin hemen sağ tarafında 0.48 x 0.16 m ölçülerinde, düzgün kesilmiş dikdörtgen formlu bir taş üzerinde bir yazıt yer almaktadır⁸⁸.

Mezarın üç tarafı taş örgülü klineler ile çevrilidir. Klineler duvar örgü tekniğine benzer bir tarzda yapılmıştır; dış yüzleri tıraşlanmış, iç kısmı kabaca işlenmiş taşlardan oluşan tek sıralı bir duvar ile çevrelenmiştir. Klineler, mezar

⁸² Waldbaum, 335.

⁸³ ay.

⁸⁴ Karia'daki en erken mezarlar için bkz. Paton, 73 vd; Long, 302 vd.

⁸⁵ Kurtz – Boardman, 193 vd.

⁸⁶ Hirschfeld, 50.

⁸⁷ Roos, lev. 2, 5, 7, 10-12, 18, 20, 27, 29, 32, 36.

⁸⁸ Yazıtla ilgili kapsamlı bilgi Epigrafi bölümünde ele alınacaktır.

odasının duvarları ile bu tek sıralı duvar arasının irili ufaklı taşlar ve toprak ile doldurulmasından oluşturulmuştur. Böylece mezarın giriş kısmı hariç her tarafını saran “U” şeklinde birbirine bağlı ve kesintisiz devam eden üç kline elde edilmiştir. Klineler arasında kalan toprak zeminde ise herhangi döşeme bulunmamaktadır (Resim 3, 4, 5, 7). Klinelerin yüksekliği 0.4 m.dir. Uzun kenarlarda 0.7 m, kısa kenarda ise 0.07 m.dir. Uzun kenarlar arasındaki bölümünün genişliği 0.44 m, uzunluğu ise 2.86 m.dir. Girişin karşısındaki kuzey duvarında genişliği 0.44 m, yüksekliği 0.35 m ve derinliği 0.3 m olan bir niş bulunmaktadır.

Mezarın uzun kenarlarındaki yan duvarlar iki sıralı duvar örgüsüne sahiptir ve örgünün hemen üzerinde yalancı tonoz yükselmektedir (Resim 8, 9). Bindirme düzgün blok taşlar yukarı doğru daralıp, yalancı tonoz şeklinde mezarın tavanını oluşturmaktadır. Söz konusu teknikte üst üste konan blok taşlar daha sonra dış yüzleri diagonal hatta uygun olarak tıraşlanıp, tonoz tamamlanmaktadır. Mezarın tavanını örten en üst kısmın üzeri ise dört adet yatay, geniş plaka şeklinde dikdörtgen taşlarla kapatılmıştır (Resim 10).

Mezarın kuzey duvarında yer alan niş ölü hediyelerinin ve urne kaplarının konulduğu bir platform olmalıdır (Resim 11). Mezarlarda ve nekropolislerde görülen nişlerin tanrı tapımıyla ilişkili olmadığı, aksine ölü kültürüyle ve mezarlarla bağlantılı olduğu ve kremasyon gömülere ait urne kaplarının konulduğu Kaunos'taki örneklerden bilinmektedir⁸⁹. Karia'da niş geleneği Kaunos'un yanı sıra Halikarnassos Yarımadası'nda da oldukça yaygındır⁹⁰.

Karia bölgesinde özellikle Halikarnassos yarımadasında benzer tipte oda mezarları ve tümüsler bulunmaktadır. Plan olarak farklılıklar göstermelerine karşın duvar işçilikleri benzerlik gösterir, ancak Halikarnassos örneklerinde duvarların derzleri daha sıkıdır ve duvarlar daha ince bir işçiliğin ürünüdür. Giriş'teki tümülüs oldukça uzun dromoslu ve tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Düzgün blok taşlardan örülmüş duvarı, yukarıda kubbe şeklinde bir tonoz oluşturarak yapıyı örtmektedir. Mezar odasının zemini dikdörtgen, geniş blok taşlar ile örülüdür. Hem

⁸⁹ Diler, 70.

⁹⁰Anadolu'daki ve Karia bölgesindeki niş geleneği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. age, 63 vd.

duvar işçiliği hem de mezar odasının planlanıp şekillendirilmesi dikkatlice ve özenle yapılmıştır. Tümülüsün tarihlendirilmesi problemlidir. W. R. Paton, mezarda muhtemelen İ.Ö. 5. yy.a tarihli kırmızı firnisli, Attika üretimi bir seramik parçası bulunduğunu, ancak bu parça ile mezarı tarihlenmenin “tehlikeli” olabileceğini not düşmüştür⁹¹. W. R. Paton ve J. L. Myres söz konusu mezarın İ.Ö. 7. ya da 6. yy.a ait olabileceğini ileri sürmüşlerdir⁹². Son dönemde bölgedeki mezarları araştıran A. M. Carstens ise mezarı Yokuşbaşı’ndaki mezar ile karşılaştırıp, İ.Ö. geç 4. yy. ya da Erken Hellenistik döneme ait olması gerektiğini söylemektedir⁹³. Asarlık’ta bulunan oda mezar karşılaştırma açısından büyük önem taşımaktadır, fakat duvar örgüsü ve tonozun uygulanışı benzerlik göstermesine karşın, tonoz çatıya doğru diagonal bir açı ile bağlanmakta ve üçgen bir form oluşturmaktadır⁹⁴ (Resim 12). Yan yüzlerdeki duvarlar oldukça düzgün ve büyük blok taşlardan oluşmaktadır. Taşlar arasındaki derzler çok sıkı ve düzgündür. A. M. Carstens, Asarlık’taki mezarın Geriş’teki mezar ile aynı dönemden olması gerektiğini söylemektedir⁹⁵. A. M. Carstens, Geriş, Yokuşbaşı ve Asarlık mezarlarını Mausoleion ile karşılaştırıp, mezar odalarındaki benzerliklerden yola çıkarak İ.Ö. 4. yy.ın ikinci yarına ait olmaları gerektiğini söylemektedir⁹⁶. Gerçekten de ince bir işçiliğin ürünü olan Halikarnasos yarımadasındaki söz konusu mezarlar, İ.Ö. 3. yy. sonları - 2. yy. başlarına tarihli İdyma oda mezarından daha erken bir tarihten olmalıdır. İdyma oda mezarı, yukarıda değinilen örnekler ile mimari ve yapı tekniği açısından benzerlikler göstermesine karşın, duvar taşları nispeten biraz daha kabaca işlenmiş ve derzleri Halikarnasos örneklerinden daha gevşek bir yapıdadır.

Karia bölgesinde ayrıca Mylasa’da da düzgün blok taşlardan örülü ve mimari yönden benzerliklere sahip oda mezarları görülmektedir⁹⁷. Söz konusu mezarlar İ.Ö. 4. ve 3. yy.lara aittir ve İdyma örneğinde olduğu gibi Mylasa’daki mezarlar da uzun dönemler kullanım görmüştür. Oldukça ince bir işçiliğe sahip olan Mylasa oda mezarlarındaki duvarlar, düzgün ve büyük blok taşlardan örülmüştür. Duvarların

⁹¹ Paton, 81. Ayrıca bkz. Bean – Cook, lev. 20; Long, 302 vd.

⁹² Paton – Myres, 246.

⁹³ Carstens, 399 vd.

⁹⁴ age, 403, fig. 17.

⁹⁵ age, 399.

⁹⁶ age, 400 vd.

⁹⁷ Mylasa oda mezarları için bkz. Kızıl, res. 15 vd.

derzleri Halikarnassos'taki örnekler gibi oldukça sıktır. Mylasa'da özellikle Gümüşkesen oda mezarı dikkat çekicidir⁹⁸. İdyma örneği ile oldukça benzer özelliklere sahiptir; gerek yan duvarlarındaki gerekse de tonozdaki taşlar düzgün, dikdörtgen bloklardan oluşmaktadır. Tonoz örgüsü dikdörtgen, uzun blok taşlarla örülmüştür ve İdyma'dakinin aksine tonozun en üst noktası kenet taşı ile son bulmaktadır. Tonozu oluşturan taşların dış yüzleri de düzgün yontulmuştur, böylelikle İdyma'daki tonozun dış yüzeyi hakkında fikir edinilmesini sağlamaktadır. Gümüşkesen oda mezarının duvarları da Mylasa'daki diğer örneklerde olduğu gibi oldukça sık derzlere sahiptir. Karia bölgesinde, düzgün blok taşlardan örülü oda mezarlarının tarihleri genel olarak Geç Klasik-Erken Hellenistik dönemdir. Değinilen örneklerin tamamı oldukça ince bir duvar işçiliğine sahiptir. İdyma oda mezarı genel mimari özellikleri dışında yukarıda değinilen Halikarnassos ve Mylasa örneklerine göre biraz daha kabaca işlenmiş taşlardan örülmüştür.

Stratonikeia'daki tonozlu mezar mimari özelliklerinin yanı sıra ölü hediyeleri bakımından İdyma oda mezarı ile benzerlikler göstermektedir⁹⁹. Tonozlu bir yapı olan mezarın üç tarafı klinelidir ve duvarları İdyma'daki gibi sıvasızdır. Ayrıca mezarda, İdyma mezarındaki gibi bir niş vardır, fakat bu niş İdyma'dakinin aksine girişin karşısındaki duvarda değil, batıda, girişin sol tarafında yer almaktadır. Söz konusu mezar Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine tarihlenmektedir.

İdyma oda mezarı, Karia dışında Kappadokia bölgesindeki oda mezarları ile de mimari özellikleri bakımından benzerliklere göstermektedir¹⁰⁰. Söz konusu tümülüsler dikdörtgen planlı, tonozlu, dromossuz ve tek bir mezar odasından oluşmaktadır. Tümülüslerin mezar odalarında kullanılan taşların dış yüzleri düzgün kesilmiş, iç kısımları ise kabaca işlenmiştir. Garipler Tümülüsü'nün kapısı bir taş kapak ile kapatılıp, kireç harç ile sıvanmıştır (Resim 13). İdyma'daki oda mezarının kapağı ele geçmemesine karşın, kapı sövelerinde kapağın oturması için oyulmuş yuvaların yer alması, kesin olarak bir kapağın varlığını işaret etmektedir. Kappadokia

⁹⁸ age, res. 15-18.

⁹⁹ Boysal – Kadioğlu, 215 vd. Ölü hediyeleri için bkz. 69 vd.

¹⁰⁰ Kappadokia'daki oda mezarları birer tümülüs olarak yorumlanmıştır, ancak söz konusu mezarlar Kayseri'deki Garipler Tümülüsü, Erciyes'teki Beştepeler I ve II Tümülüsleridir (Eskioğlu, 189 vd).

örneklerinde mezar odalarının duvarları sıvalı olmasına karşın, İdyma'daki mezardan herhangi bir sıva izi ele geçmemiştir. Garipler Tümülüsü'nde girişin solunda, uzun kenar boyunca uzanan, "L" şeklinde ahşap bir kline söz konusudur. Klinenin uzun kenarında ölü yer almakta, kısa kenarında ise ölüye ait mezar hediyeleri bulunmaktadır. Tümülüsün bu şekliyle tek kişilik bir mezar olduğu görülmektedir. Buna karşılık, İdyma oda mezarının üç tarafında dış yüzleri tıraşlı, düzgün blok taşlarla örülmüş klineler yer almaktadır. Bu da oda mezarının ilk evresinde üç defin için inşa edildiğini, ya da daha sonraki gömüleri de hesaba katarak, en azından üç kişilik bir aile mezarı olarak tasarlandığını akla getirmektedir.

Garipler Tümülüsü'nün mezar odasının çevresine, cephe kısmı hariç, yığma toprağın kaymasını önlemek için ilk sırası korunmuş, iri blok taşlardan örülü bir çevre duvarı örülmüştür¹⁰¹ (Resim 14). Söz konusu duvarın, mezar odasının cephe kısmını açıkta bırakarak çevrelemesi, tümülüsün ön yüzünün dışarıdan algılanabilecek bir biçimde yapıldığını göstermektedir. Ayrıca Garipler Tümülüsü'nün yanı sıra diğer iki tümülüsün de ön yüzlerindeki taşların düzgün kesilmiş dış yüzlerinin olması, söz konusu tümülüslerin cephelerinin açık olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Bununla birlikte her üç tümülüsün mezar odasını oluşturan yan duvarlarındaki ve tonozlarındaki taşların dış yüzlerinin de tıraşlı olması, söz konusu mezarların tümülüs değil de, birer anıtsal mezar olmaları ihtimalini akla getirmektedir, fakat büyük olasılıkla, estetik bir kaygıdan ziyade, mezar odalarındaki ağırlığı azaltmaya yönelik teknik bir uygulama olmalıdır. Halikarnassos yakınlarındaki Yokuşbaşı'nda İ.Ö. 4. yy.a tarihli bir mezarın da etrafı iri blok taşlardan oluşan bir krepis duvarı ile çevrilmiş ve üzeri tümülüslerde olduğu gibi toprakla kapatılmıştır¹⁰². Bu bağlamda İdyma oda mezarını çevreleyen bir duvarın izine rastlanılmaması, İdyma mezarını kesin bir dille tümülüs olarak tanımlanmayı mümkün kılmamaktadır. Ancak İdyma örneğinin de cephe kısmının düzgün, tıraşlı taşlardan örülmesinin yanı sıra, kapı sövesini oluşturan sağ üst taşın üzerinde bir yazıtın yer alması ve söz konusu oda mezarının yukarıda değinildiği üzere mimari bakımdan Kappadokia'daki örnekler ile benzerlikler göstermesi, İdyma oda mezarının bir tümülüs olma ihtimalini doğurmaktadır.

¹⁰¹ age, 206, res. 3-4.

¹⁰² Carstens, 401, fig. 13.

Kappadokia'daki tümülüsler oldukça zengin ölü hediyelerine sahip olmakla birlikte, ele geçen buluntular açısından İdyma oda mezarı ile benzerlikler göstermektedir. Tümülüslerden yoğun miktarda altın ve gümüş eşyalar, sikkeler ve torba dipli unguentariumlar ele geçmiştir. Beştepeler I Tümülüsü'ne ait buluntular içerisinde dikdörtgen levha biçiminde, ortasında sürgü deliği olan, ahşap bir eşyaya ait gümüş kilit parçası bulunmaktadır¹⁰³.

Garipler Tümülüsü, ele geçen Augustus sikkesine dayanarak Milat yılı (0) dolaylarına tarihlenmiştir¹⁰⁴. Beştepeler Tümülüsü I ve II ise İ.Ö. 1. yy.ın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir (Resim 15). Söz konusu mezarların duvar işçiliğinde kireç harcın kullanılması Roma döneminde yapıldıklarının bir diğer göstergesidir. Her üç tümülüsün mezar odalarında tonoz tekniği uygulanmasına karşın, İdyma oda mezarı yalancı tonoz tekniğinde inşa edilmiştir ve duvar örgüsü sıvasızdır. Oda mezarının kısa kenarına ait duvarda yer alan niş Kappadokia örneklerinde görülmez.

Keramos'taki Heroon mezar odası dikdörtgen, düzgün blok taşlardan örülü, tonozlu bir yapıdır ve mezarın sol duvarında iki, sağ duvarında da bir niş bulunmaktadır¹⁰⁵. Mezar odasında sayıları kesin olmamakla birlikte üç adet taş lahit tespit edilmiştir. E. Varinlioğlu, mezardaki niş sayısına dayanarak lahit sayısının üç olduğu sonucuna varmıştır¹⁰⁶. Bu çıkarım göz önüne alındığında İdyma oda mezarında tek nişin olması, mezarın ilk kullanımında sadece bir ölünün gömüldüğü ve diğer iki klinenin de aynı aileye mensup, ölmesi muhtemel diğer kişiler için tasarlandığı sonucuna varılabilir. Fakat mezardan ele geçen Hellenistik dönem hediyeleri ele alındığında buluntu sayısı birden çok gömü için oldukça azdır. Zaten girişteki yazıt da mezarın tek kişiye atfedildiğini göstermektedir. Bununla birlikte Rhodos'ta özellikle eşlerin birlikte gömüldüğü aile mezarlarına ait yazıtlarda ölen kişilerin isimleri birlikte yazılmıştır¹⁰⁷. İdyma'nın bir siyasal birliğin öncülüğünü yapmış olması, özellikle Hellenistik dönemde başta Rhodos olmak üzere birçok

¹⁰³ Eskioğlu, 203.

¹⁰⁴ age, 195.

¹⁰⁵ Varinlioğlu, lev. 27.

¹⁰⁶ age, 73.

¹⁰⁷ Fraser, 52 vd.

merkezde görülen *koine* mezarlarını akla getirmektedir, ancak söz konusu mezarların yazıtlarında da aile mezarlarındaki gibi ölen kişilerin hepsinin isimi yer almaktadır¹⁰⁸.

Phrygia bölgesindeki Çambaşı Tümülüsü tonozlu yapısı ve büyük, dikdörtgen taşlardan örülü duvar örgüsüyle Erken Roma dönemindeki mezar geleneğini yansıtmaktadır¹⁰⁹. İdyma oda mezarından farklı olarak yalancı tonozlu değildir. Mezar odasında, girişin hemen karşısında yer alan klinede taş malzeme kullanılmış ve kline İdyma'dakinden farklı olarak ayaklıdır. Tümülüs, ele geçen seramik parçalarına dayanarak İ.Ö. Geç 1. yy. ile İ.S. 1. yy. arasına tarihlenmektedir¹¹⁰. Çambaşı Tümülüsü Kappadokia örneklerinde görüldüğü gibi duvarları sıvalıdır. İdyma oda mezarı hem Kappadokia hem de Phrygia tümülüsleri ile mimari açısından karşılaştırıldığında, yalancı tonozlu ve duvarlarının sıvasız oluşuyla daha erken bir döneme ait olduğu görülmektedir. İdyma örneği oda mezarlarında yalancı tonoz geleneğinin Hellenistik dönem boyunca devam ettiğini ve Roma dönemi ile birlikte yerini tonozlu yapılara bıraktığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Aiolis'te de benzer duvar örgüsüne sahip tümülüs mezar bulunmaktadır¹¹¹. Dikdörtgen, düzgün blok taşlardan örülü olan mezar odası, duvar örgüsü bakımından İdyma oda mezar odasına ve Halikarnasos yarımadasındaki örnekler ile benzerlik göstermektedir ve Aiolis'teki tümülüs de muhtemelen Geç Hellenistik Erken Roma dönemine ait olmalıdır. Aiolis'te ayrıca İdyma örneği ile plan açısından büyük benzerlikler gösteren büyük kaya kütlelerine oyularak yapılmış kaya mezarlar bulunmaktadır¹¹². Söz konusu mezarların iç kısmında üç tarafı çevreleyen, yine kayaya oyularak yapılmış klineler yer almaktadır. Mezarlar dromossuz olup, İdyma'da olduğu gibi kapıdan hemen mezar odasına girilmektedir. Yine İdyma örneğindeki gibi mezar tavana doğru daralmakta ve tavan kısmında dikdörtgen bir açıklık bırakılıp, bu üst kısım büyük bir taş ile kapatılmıştır. Aiolis kaya mezarları

¹⁰⁸ *Koine* mezarları, herhangi bir *koinede* aynı toplumsal ya da dinsel gruba mensup kişilerin birlikte gömüldüğü mezar tipidir. *Koine* mezarları için bkz. age, 58 vd.

¹⁰⁹ Şimşek, 493 vd.

¹¹⁰ age, 496, 514 vd. res. 22, 23.

¹¹¹ Erkanal – İren, res. 3.

¹¹² Erkanal – İren 2005, 262.

kesin olmamakla birlikte, Hellenistik ve Roma dönemi oda mezar geleneği göz önüne alındığında ve özellikle de İdyma oda mezarı ile büyük benzerliklere sahip olmalarından dolayı genel olarak Geç Hellenistik-Erken Roma dönemlerine ait olmalıdırlar.

II.C-EPIGRAFI

Mezarın girişinin hemen sağ tarafında 0,48 x 0,16 m ölçülerinde, düzgün kesilmiş dikdörtgen formlu bir taş üzerine kazınarak yazılmış olan yazıttaki ifade şu şekildedir¹¹³ (Resim 16, 17):

Μηνιάς Εύδωρου
Σύμβρισσα
χρηστά χείρε

Yazıtın transkripsiyonu “*Menias Eudorou Symbrissa khresta khairē*” şeklindedir ve yazıttaki isimler tek tek ele alındığında ilk satırdaki Menias ismi ise femininum yapıdadır ve nominativus haldedir. Karia, Pisidia ve Phrygia’da sıkça görülen bir addır¹¹⁴. Eudoros ismi, genetivus halde kullanmış olup, şu ana kadar ele geçen yazıtlarda böyle bir isme rastlanılmamıştır. Yazıtın ikinci satırında Symbrissa olarak geçen kelimenin bir kişi adı mı yoksa ethnikon mu olduğu tartışmalıdır, ancak diğer bölgelerden ele geçen yazıtlarda Symbra isminin hem bir yerleşim hem de bir kişi adı olduğu görülmektedir.

Lykia’da ele geçen bir yazıtta masculinum yapıda Symbras isimli bir kişiden söz edilmiştir ve Symbra olarak femininum yapıda da kullanılmaktadır¹¹⁵, fakat İdyma oda mezarındaki yazıtta Symbrissa kelimesinin bir kişi adı olarak kullanıldığı düşünüldüğü, yazıtın tamamı ele alındığında bir tutarsızlık gözlenmektedir. Bu haliyle yazıtı Eudoros’un kızı Menias, Symbrissa’ya adanmış olmaktadır, fakat Symbrissa ismi nominativus halde değil, accusativus halde kullanılmalıydı. Bu bağlamda Symbrissa ismini bir kişi adı olarak değil de bir *ethnikon* olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Rhodos’taki mezar yazıtları da ele alındığında ölen kişinin adından hemen sonra *patronymos* (soyu ile ilgili bilgi, babası ya da dört nesil öncesine kadar giden atası) gelmekte, ardından da nereli olduğunu gösteren *ethnikon*

¹¹³ Yazıtın çevirisi Prof. Dr. Hasan Malay tarafından yapılmıştır. H. Malay, yazıtın yazı karakterlerine göre Dor lehçesinde yazıldığını ve İ.Ö. 2. yy. özelliği gösterdiğini söylemektedir.

¹¹⁴ Zgusta, § 910 (Μηνιάς).

¹¹⁵ age, § 1451-2 (Συμβρας).

bulunmaktadır¹¹⁶. Rhodos örnekleri de Symbrissa isminin bir *ethnikon* olduğu tezini güçlendirmektedir. Symbra kentinin *ethnikon*u *masculinum* yapıdaki *Symbreus* olarak karşımıza çıkmaktadır ve birçok yazıtta –eus takısı, ölen kişinin hangi kentten, nereli olduğunu belirtmekte kullanılan bir tamlama ekidir ve bu takının *femininum* şekli ise birçok örnekte –issa olarak görülmektedir¹¹⁷. Böylelikle Symbrissa kelimesi, Symbralı anlamına gelmekte ve Symbra adında bir kentten olan Eudoros’un kızı Menias’ı tanımlayan bir isim tamlaması oluşturmaktadır.

Ptolemaios, Symbra’dan Kydra ile Kuzey Lykia’daki Oktapolis arasındaki kent olarak söz etmiştir¹¹⁸. Kent Lykia Birliği’ne üyedir ve Lykia kentleri listesinde adı geçmektedir. G. Bean, yukarıda değinilen kanıtlara dayanarak Symbra’yı Batı Lykia’da lokalize etmiştir¹¹⁹. Köyceğiz’de bulunan bir yazıt Symbra’nın konumuna ilişkin yeni bir olasılığı doğurmaktadır. Kaunos’a bağlı *deme* üyelerinin listesinin yer aldığı yazıtta Symbra isminin *ethnikon* olarak kullanıldığı *Symbreus Apollonios* ismi görülmektedir¹²⁰. G. Bean söz konusu listede Kaunos vatandaşı olmayan kişilerin de yer almasından dolayı Symbra’yı kesin bir dille Kaunos’un *demesi* olarak yorumlamamıştır, ancak C. Marek, Symbra’yı Kaunos’a bağlı bir *deme* olarak kabul etmektedir¹²¹. Lokalizasyonu kesin olarak bilinmemesine karşın Symbra isminde bir kentin varlığı yazıtı tam olarak anlamlandırmakta ve çevirinin sağlıklı bir şekilde yapılmasına olanak sağlamaktadır. Yukarıda değinilen tüm olasılıklardan sonra yazıtın çevirisi aşağıdaki gibidir:

“Eudoros’un kızı Symbra’lı sevgili Menias, elveda!”

¹¹⁶ Fraser, 46.

¹¹⁷ Zgusta 1984, § 833 (Μονόγισσα), § 1223-2 (Σιονισσα), § 1061 (Πημόλισσα).

¹¹⁸ Ptolemaios, *Geographia*, V, III/5.

¹¹⁹ Bean, 26.

¹²⁰ *age*, 24, Nr.34.

¹²¹ Marek, 91.

II.D-KÜÇÜK BULUNTULAR

Mezardan ele geçen tüm buluntular İ.Ö. 2. yy. ile İ.S. 3. yy. arasında, oldukça geniş bir zaman dilimine yayılmıştır. Buluntuları üç dönem içerisinde gruplamak gerekirse; ilk grup İ.Ö. 2. yy.a aittir, ikinci grup ise İ.S. 1-2. yy., üçüncü ve son grup ise İ.S. 2-3. yy.a aittir. Mezar buluntuları üretim malzemesi olarak çeşitlilik göstermektedir; seramik, cam, bronz, altın eserden ve sikkelerden oluşmaktadır.

Mezardaki en yoğun materyal olarak karşımıza çıkan seramik buluntular başta kandiller ve unguentariumlar olmak üzere tek kulplu testilerden ve kaseleden oluşmaktadır. Kandillerin tamamı kalıp yapımında yapılmıştır ve oldukça zengin bir repertuara sahiptir. Bezemesiz kandillerin yanı sıra bitkisel ve mitolojik sahnelerin yer aldığı sahnelerin olduğu kandiller de bulunmaktadır. Aynı yoğunluktaki bir diğer grup olan unguentariumların tamamı torba diplidir. Mezarın özellikle ilk kullanım evresi olan İ.Ö. 2. yy.a ait gömüde, bir önceki döneme ait olan sivri dipli unguentariumların ele geçmemesi ilginçtir. Hellenistik dönem mezarlarının birçoğundan bu tipteki unguentariumlar oldukça fazla ele geçerken ve de mezarın sonraki evrelerinde geç tipteki unguentariumlar ölü hediyesi olarak sunulurken, İdyma oda mezarında sivri diplilere ait tek bir örneğin olmaması düşündürücüdür. Tek kulplu testiler dönemin ölü gömme adetlerine uygun olarak mezardan çok sayıda ele geçmiştir. Mezarda bulunan testiler içerisinde İ.Ö. 2. yy. ile İ.S. 2. yy.a tarihli örnekler yaygındır. Erken örneklerin gövdeleri daha keskin açılıdır ve kabın tamamında bu keskinli söz konusudur. Daha geç örneklerde kabın genelindeki keskin hatlar yerini yuvarlak hatlara bırakmıştır. Birçoğu halka kaideli olmasına karşın, özellikle erken tiplerde düz dip yaygındır. Mezardan çok az sayıda kase ele geçmiştir. bunlardan ikisi içe dönük, yuvarlak gövdeli kasedir, diğeri ise İtalyan Serra sigillatalarının taklit üretimi olan omurgalı bir kasedir. Bir diğer form ise tava biçimli, aşağıya doğru daralan, düz ve geniş dipli bir tabaktır. Diğer bir örnek de düz, derin bir forma sahip ve günümüz su bardaklarını anımsatmasından ötürü bardak olarak adlandırabileceğimiz bir kaptır. Bunun dışında ise dik ve hafif yüksek bir ağız kenarı, ovoid bir gövdeye ve düz dibe sahip kasedir.

Bir örnek dışında, cam buluntuların tamamı torba dipli seramik unguentariumların esin kaynağı olan yuvarlak dipli şişelerdir. Söz konusu şişelerin zaman içerisindeki tüm form gelişimi mezar buluntularından izlenebilmektedir. Erken Roma döneminin mezar geleneğinde önemli bir yer tutan cam şişeler, Roma imparatorluğu'nun bölge farkı gözetmeyen ve değişmeyen kültürel anlayışının bir ürünü olarak İdyma oda mezarındaki yerlerini almıştır.

Bronz eserler içerisinde en yaygın grubu oluşturan sikkeler farklı bir inceleme konusu olmalarından ötürü ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bunların dışında çok fazla bronz eser bulunmamaktadır; birer adet fibula, kilit sistemine ait levha ve çividir. Mezar buluntuları içerisinde nadide bir parça olan altın yüzük yer almaktadır.

II.D.1-SERAMİK

Seramikten üretilmiş olan malzemeyi dört grupta toplayabiliriz: kandiller, unguentariumlar, tek kulplu testiler ve kaseler. Seramik ürünler mezarın 500 yıllık kullanım süresinde her dönem ölü hediyesi olarak sunulmuştur. İdyma'da seramik üretimine dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır, bundan dolayı da seramiklerin içerisinde yerel üretimler olup olmadığına ilişkin bir şey söylemek mümkün değildir, ancak malzemenin büyük bir çoğunluğunun Knidos üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında Atina ve Korinth üretimi mallar da yer almaktadır. Kesin bir şey söylemek mümkün olmasa da İtalya'dan ithal edilen ürünler de söz konusudur.

II.D.1.a-Kandiller

Antik dönem pişmiş toprak kandilleri Mısır ile ilişkilendirilmesine karşın, erken dönemlere ait buluntulara rastlanılmamıştır, bununla birlikte Girit'te Minos

Uygarlığı'na ait kalıntılarda dönem boyunca birçok kandil bulunmuştur¹²². Kıbrıs'taki Bronz Çağı mezarlarında da ya duvara bağlı olarak ya da duvardaki nişlere yerleştirilmiş vaziyette kandiller ele geçmiştir¹²³. Yunan üretimi kandillerin en iyi dönemi ise çarkta yapım tekniğinin uygulandığı İ.Ö. 500-300 yılları arasındır. Hellenistik dönem ile birlikte kandiller üzerinde bezeme elemanları görülmeye başlamıştır, bunun yanında kalıp yapım tekniğinin kullanılması sonucunda ise kendini tekrar eden sıradan örnekler üretilmiştir. Çark yapımı tekniğinden kalıp yapımı tekniğine geçiş İ.Ö. 2. yy.da başlamış ve bu tarihle birlikte kandillerde çeşitli konuların yer aldığı sahneler ortaya çıkmıştır¹²⁴. Bu değişim ilk olarak İ.Ö. 150 dolaylarında Kuzey Afrika ve Kıbrıs'ta görülür¹²⁵. Kalıp yapım tekniğinde iki kalıp kullanılmakta ve kil her iki kalıba doldurulduktan sonra parmakla bastırılıp, kalıbın şeklini alması sağlanır ve ardından her iki kalıptan çıkarılan iki parça kil henüz nemliken birbirine yapıştırılır ve bağlantı yerleri sıvı kıvamdaki kil ile sıvanıp birleştirilirdi. Ardından spatula benzeri bir alet yardımıyla birleşim noktaları düzeltilirdi. Atölyenin ya da çömlekçinin imzası bu aşamada, kandil henüz fırına verilmeden önce atılırdı, eğer imza kabartma ise ayrı bir kalıpta yapılan kabartmalı imza kandile eklenirdi. Firnis kullanımı, vazolarda olduğu gibi fırınlama öncesinde kandilin doğal ortamda kurutulmasının ardından sürülürdü.

Kandiller Yunanlılar tarafından genellikle dinsel törenlerde kullanılmakla birlikte Roma dönemindeki kullanımı yaygınlaşmış ve günlük yaşamın her alanında görülmeye başlamıştır; başlıca kullanım alanları, özel evlerde ve kamu binalarında aydınlanmaya yöneliktir; tapınaklarda adak, cenaze törenlerinde ise ölü hediyesi olarak kullanılmıştır.

¹²² Kandilin Yunanca ismi tam olarak *lykhnos*'tur. Batı dillerine de geçmiş olan *Lampas* kelimesi ise genelde meşale anlamına gelmekteydi. Kandil ayağı da *lykhnoukhos* olarak adlandırılırdı. Roma döneminde de kandil için *lykhnus* kullanılmaktaydı ve bu dönemde de *lampas* meşale kelimesine denk gelmekteydi, Geç Roma dönemi ile birlikte kandil anlamında kullanılmaya başlamıştır. Kulp *ansa* ya da *manubrium*, ağız *myksos* ya da *mykter* (Latince *myxa*), kenar *margo*, üst yüzey *discus*, alt kısım *fundus*, yağın konulduğu hazne *infundibulum* olarak tanımlanırdı. Birden fazla ağız deliğine sahip olanlara da *trimyksos* ya da *polymyksos* denirdi (Bassett, 339 vd; Walters 1914, 12 vd)

¹²³ Walters 1914, 11 vd.

¹²⁴ Walters, 406.

¹²⁵ Walters 1914, 21.

İdyma oda mezarındaki kandiller ele alındığında hepsi kalıp yapımında üretilmiştir. Tez çalışmasında S. Loeschke'nin ve O. Broneer'in kandillerin omuz ve gövde profillerine dayanarak oluşturdukları sınıflandırma temel alınmıştır. En erken kandil, Broneer'in Tip 10 olarak sınıfladığı ve İ.Ö. geç 3- erken 2. yy.a ait kandildir. En geç örnekleri ise Broneer'in Tip 27 grubuna dahil olan İ.S. 3. yy.a tarihli kandiller oluşturmaktadır. Mezardaki kandiller içerisinde Tip 27'nin yanı sıra, yine Broneer tarafından Tip 25 olarak adlandırılan kandiller de önemli miktarda bulunmaktadır. Loeschke'nin Tip IV, VIII, IX ve X grubundaki kandiller de oda mezarından ele geçen örnekler arasındadır. Kandillerin üretim merkezleri ile ilişkili olarak Knidos önemli bir yer tutmaktadır, özellikle Roma döneminde önemli kandil üretim merkezlerinden biri olan Knidos'a ait mallar İdyma oda mezarından çok sayıda ele geçmiştir. İki kentin birbirlerine olan coğrafi yakınlığı ve Knidos mallarının dönem içerisindeki popüleritesi de düşünüldüğünde bu sayının çokluğu doğaldır. Aynı şekilde Atina ve Korinth kentlerinden de çok sayıda kandil ithal edilmiştir. Buluntular içerisinde özel bir öneme sahip diğer grup ise "Firmalampen" olarak adlandırılan kandillerdir. Bunlar özellikle İtalya merkezli kandiller olup, kesin olmamakla birlikte daha sonraları İtalya dışındaki merkezlerde de üretildiği yönünde görüşler de vardır. Mezardaki kandiller içerisinde bezemesiz örneklerin yanı sıra discus ve omuz kısmında zengin bezeme elemanlarının olduğu sahneler bulunmaktadır. Sahnelere bakıldığında Roma döneminin karakteristiği olan mitolojik ve kahramanlık betimlerinin yanı sıra bitkisel motiflerin ve hayvan figürlerinin yer aldığı görülmektedir. Söz konusu kandillerin birçoğunda üretildikleri atölyelerin imzaları bulunmaktadır, böylelikle kandillerin üretim merkezlerini belirlemede bu imzalar büyük bir öneme sahiptir. Atölyelerin birçoğu kendi dönemleri içerisinde tanınan ve popülerdir, bu da aynı zamanda önemli bir sorunu da doğurmaktadır. Söz konusu atölyelerin popülerliği ardından, ürettikleri malların farklı bölgelerdeki diğer atölyeler tarafından bile taklit edilmelerine neden olmuştur. Bu durumda da ele geçen malların üretim merkezlerini doğru bir şekilde saptamak zorlaşmaktadır.

Mezardan çok sayıda ele geçen ve O. Broneer'in Tip 25 grubundaki kimi örnekler kulplu kimileri de kulpsuzdur. Sadece tek bir örnekte kaide altı yivlidir, diğerleri düzdür. Tip 25'in gözde discus bezeme elemanı rozettir, fakat bazılarında

süslü kabartmalar olmakla birlikte birçoğu düz bir discusa sahiptir. Bu tipin ayırt edici özelliği, küçük olmasının dışında ağız kenarının volütsüz oluşudur. Bazen kabaca kalp şekillidir; diğer durumlarda ise geniş düz bir üst kısım vardır ve bu kısım ağızdan discussun köşelerine doğru uzamaktadır. Discussun bezemeli olduğu bazı örneklerde yumurta motifleri ya da yatık şekilde yaprak motifleri vardır. Bu tip, İ.S. 1. yy.ın firnisli, kabartmalı kandillerinden, İ.S. 2. yy.da Yunan pazarına hükmeden Korinth'in firnisiz zarif kandillerine geçişteki başlıca tiptir. Taklit dönemi boyunca ithal kandiller, birçok kez başarılı ve ayırt etmesi oldukça zor bir şekilde taklit edilmiştir. Genellikle ithal kandiller kırmızı renklidir ve firnisleri kırmızı veya kırmızıya yakın kahverengidir. Yerel üretim kandillerin kil rengi ise daha açık kırmızı ya da devetüyü rengindedir. İki kandil sınıfı arasındaki ayrımı yapmak zordur ve doğal olarak ithal kandiller antik dünyadaki farklı birçok bölgeden geliyordu, ayrıca aynı üretim merkezindeki ürünlerde bile kil ve firnis renginde farklılıklar görülmektedir. Korinthli kandil ustaları İ.S. 1. yy.ın üçüncü çeyreği ile birlikte İtalya'nın firnisli kandillerini taklit etmeye ve bu yönde Tip 24 ile 25'i üretmeye başlamışlardır¹²⁶. İ.S. 90-100 dolaylarında ortaya çıkan Tip 27, Tip 25'in yerini almıştır¹²⁷. Bu tarihler de İ.S. 79'da Pompeii tahribatından kısa bir süre sonraya denk gelmektedir¹²⁸.

Kat. No. 1 Broneer'in sınıflandırmasına göre Tip 10'a dahildir. Yuvarlak gövdeli, bezemesiz discussun etrafında bir adet yiv bulunan, ince uzun ağız kenarlı ve yüksek kaidelidir. Ağızın üst kısmı düzdür ve ucu küt bir şekilde son bulur. Küt ağız kenarına sahip kandiller İ.Ö. 3. yy.ın tipik bir özelliğidir ve İ.Ö. 2. yy. boyunca da kullanılmıştır¹²⁹. Discuss deliği yuvarlak, fitil deliği ise üçgene benzeyen bir forma sahiptir. O. Broneer bu tipteki kandillerin Korinth'ten oldukça fazla ele geçtiğini ve büyük bir ihtimalle Korinth kökenli olduğu görüşündedir, ayrıca Tip 10'un İ.Ö. 3. yy.ın ikinci yarısında üretilmeye başladığını ve İ.Ö. 2. yy.da da kullanılmaya devam

¹²⁶ Agora VII, 7.

¹²⁷ Corinth IV, 85.

¹²⁸ Agora VII, 7. Korinth Tip 24 ve 25 tarzında kandiller ile İtalyan mallarını taklit etmesine karşın hala İtalya'dan yoğun miktarda kandil ithal etmekteydi. Pompeii tahribatıyla birlikte muhtemelen İtalyan pazarı çöküş içerisine girmiş ve bunun sonucunda Korinth tamamıyla kendine özgü kandiller üretmeye başlamış olabilir.

¹²⁹ Agora IV, 100.

ettiğini söylemiştir¹³⁰. Atina, Korinth, Labraunda ve İsthmia'dan ele geçen örnekler de Broneer'in görüşünü desteklemektedir¹³¹. Atina'daki örneklerin yarısı Areopagos Tepesi'nin kuzeybatı yamacındaki özel evlerin yer aldığı alanda bulunmuştur. Bu kandillerin birçoğu zengin kesimin kullandığı eşyalardır¹³². İdyma'daki mezardan ele geçen bu örnek de kendi dönemi içerisinde önemli bir mezar hediyesi olduğunu göstermektedir. Atina'da kutsal alanlarda bu tip kandillerin fazlaca kullanılmasına rağmen, mezar hediyesi bulunmamaktadır. Atina, Korinth ve Labraunda örnekler İ.Ö. 3. yy.ın son çeyreği ile İ.Ö. 2. yy.ın üçüncü çeyreği arasına tarihlenirken, İsthmia'daki örnek muhtemelen İ.Ö. 3. yy.ın ortalarına aittir.

Kat No. 2, 3, 4, 5 ve 6 no.lu kandiller “Firmalampen”dir¹³³. Yuvarlak gövdeleri, uzun ileriye doğru sivrilen ağızları bulunmaktadır. discusları bezemesizdir, sadece omuzun üç tarafında dikdörtgen şeklinde bezemeler yer almaktadır. Kandilin üst kısmında kandilin tamamını saran plastik bir bezeme söz konusudur. Kandil bu haliyle metal taklidi izlenimi vermektedir. Bu tipteki kandillerin kökeni Kuzey İtalya'dır ve daha sonraları Orta İtalya bölgesinde Firmalampen üretimi yapan atölyeler görülmeye başlamıştır¹³⁴. Pannonia'dan Firmalampen'e ait ellinin üzerinde kalıbın ele geçmesi, Pannonia'nın bu tipteki kandillerin üretim merkezi olma ihtimalini doğurmuştur¹³⁵. E. Buchi, Firmalampen'in başlangıç tarihini, aynı mezar içerinden ele geçen Augustus ve Tiberius sikkelerine dayanarak İ.S. 1. yy. olarak belirlemiş ve söz konusu kandillerin İ.S. geç 3. yy.a hatta İ.S. 4. yy.ın içlerine kadar üretildiğini ileri sürmüştür¹³⁶. Buna

¹³⁰ Isthmia III, 22.

¹³¹ Agora IV, Tip 32, 34; Corinth IV, Tip 12; Labraunda II, no. 22, lev. 22, 39; Isthmia III, no. 218.

¹³² age, 107.

¹³³ S. Loeschcke'nin sınıflandırmasına göre Tip IX ve X'a dahil olan bu tipteki kandiller için “Firmalampen” terimini ilk kullanan O. Fischbach'tir (Fischbach, 10 vd). Bezemeli örnekler için de “Bildlampen (figürlü kandil)” terimi türetilmiştir. Ancak Roma dönemi kandillerinin hepsi Firmalampen değildir ve bunlar sıklıkla farklı tipteki “Bildlampen” yani figürlü kandillerdir. “Bildlampen” teriminin kullanılmasındaki bir başka sorun da Loeschcke'nin Tip IX ve X'un dışındaki birçok tipin de figürlü olmasıdır. İngilizceye “Fabric lamp” olarak geçmesine karşın, yayınlarda Firmalampen terimi yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık W.V. Harris söz konusu karışıklığı giderme adına Firmalampen yerine “Industry lamp (Endüstri kandili)” terimini uygun görmektedir (Harris, 127). Tez çalışmasında bu tip kandiller için Türkçe bir terim yerine Arkeoloji literatüründe kabul gördüğü şekliyle “Firmalampen” terimi kullanılmıştır.

¹³⁴ BMC II, 271.

¹³⁵ Pannonia örnekleri için bkz. Iványi, 26 vd, 310 vd.

¹³⁶ Buchi, 29 vd.

karşılık W.V. Harris ise Buchi'nin dayanağının yanıltıcı olduğunu ve söz konusu sikkelerin ancak mezar için bir *terminus post quem* vereceğini belirtmiştir¹³⁷.

Firmalampen'in İtalya ve İtalya dışındaki birçok merkezde taklit üretimi olmasına karşın, Anadolu'da bu yönde bir atölyenin varlığı bilinmemektedir. İdyma örnekleri ele alındığında mezarda bulunan kandillerin birçoğunun Knidos ve Kıbrıs üretimi olduğu anlaşılmıştır. Knidos ve Kıbrıs üretimi kandiller içerisinde Firmalampen'ler bulunmamaktadır. Mezar buluntuları arasında ayrıca Atina ve Korinth'ten ithal kandiller de yer almaktadır. Bu durumda İdyma oda mezarında bulunan Firmalampen örnekleri zayıf bir ihtimalle İtalya'dan ithal edilmiş olabileceği gibi, çok daha kuvvetli bir olasılıkla Kıta Yunanistan'daki önemli merkezlerden olan Atina ya da Korinth'ten ithal edilmiş olmalıdır.

Firmalampen'lerde herhangi bir bezeme yoktur, sadece kaide altında atölyelere ait mühürler bulunmaktadır. Söz konusu mühürlerin tamamı Latince ve tarihsel ve bölgesel farklılıklara bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Latince imzalı en erken kandiller İ.Ö. 20 dolaylarına tarihlenmektedir, fakat geniş yayılım gösterdikleri dönem ise İ.S. 1. yy.dır¹³⁸. Taklit ürünlerde ise bazen yanlış hecelemeyle ilgili olarak hatalı imzalar da yer almaktadır. Firmalampen'lerdeki bazı örneklerde imzaların yanında oldukça stilize işlenmiş taç motifi ya da palmye yaprakları gibi bazı ilave işaretler de yer almaktadır ve bunlar özellikle de *Fortis* ve *Octavi* imzalı kandillerde görülür¹³⁹. İdyma'dan ele geçen Firmalampen'lerdeki imzalar *Fortis*, *Cresces*, *Aprio* ve *CTCF*'dir.

Kat no 2 ve 3 *Fortis* imzalı kandillerdir. *Fortis* imzalı kandillerin başlangıçta Modena yakınlarındaki Savignano sul Panaro'dan geldikleri düşünülmekteydi¹⁴⁰, fakat Loeschke *Fortis* imzalı kandilleri, ele geçen örneklere dayanarak Tortona'daki Celer atölyesine bağlamaktadır¹⁴¹. Merkezlerden ele geçen örneklerin miktarına bakıldığında Kuzey İtalya'da Pannonia en yakın olasılıklardan bir olarak

¹³⁷ Harris, 143.

¹³⁸ Farka, 182 vd.

¹³⁹ Harris, 138.

¹⁴⁰ age, 131, dn. 34.

¹⁴¹ Loeschke, 491 vd.

görülmektedir¹⁴². J. Deneauve ise Kartaca'daki kandilleri sınıflandırmış ve Kuzey Afrika'daki en yaygın imzalar içerisinde Fortis'lerin de yer aldığını ve bunların Kuzey Afrika'da yapıldığını öne sürmüştür¹⁴³. Fortis, Firmalampen'lerde en çok rastlanan imzadır ve dönemi boyunca en popüler atölyedir¹⁴⁴. Bu örneklerin büyük bir çoğunluğu hiç şüphesiz taklit ürünlerdir. Fortis imzalı kandillerin Avrupa'nın büyük bir bölümünde yayılım göstermesinin nedeni, diğer eyaletlerdeki atölyelerin *Fortis* isminden ticari bir yarar sağlamadır¹⁴⁵. İtalya'da *Fortis* mührüne sahip benzer örnekler İ.S. 1. yy.ın sonları-İ.S. 2. yy.ın başlarına aittir¹⁴⁶. Pergamon'daki *Fortis* imzalı Firmalampen İ.S. 2. yy.a tarihlendirilmesine karşın¹⁴⁷, İtalya örnekleri ile karşılaştırıldığında Pergamon'dan ele geçen kandil büyük ihtimalle taklit üretimdir ve İtalya örneklerinden biraz daha geç bir tarihe ait olmalıdır. Pergamon Firmalampen'i için İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği uygun bir tarih olacaktır. Kat no 2 ve 3 de Pergamon'daki gibi olasılıkla taklit bir üründür ve hem Pergamon örneği hem de dahil olduğu kontekstte kesin tarihe sahip *Romanesis* imzalı kandiller göz önüne alındığında İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreğine ait olmalıdırlar.

Kat. No. 4 standart bir Firmalampen'dir. Kaidesinde *Aprio* imzası ve imzanın hemen altında bitkisel motife benzeyen bir betim yer almaktadır. *Fortis* imzalı kandiller ile sıkça birlikte ele geçmişlerdir ve büyük ihtimalle çağdaş atölyelerdir¹⁴⁸.

Kat no 5'in kaidesinde şu ana kadar Firmalampen örneklerinde rastlanmamış bir imza olan *CTCF* bulunmaktadır. İtalya ve diğer merkezlerdeki örneklere dayanarak İ.S. geç 1-İ.S. Erken 2. yy.a ait olmalıdır¹⁴⁹.

Kat. No. 6 mezardan ele geçen diğer Firmalampen örneklerine göre daha kısa bir ağız kenarına sahiptir ve bu şekliyle Loeschcke'nin Tip VIII grubundaki

¹⁴² Harris, 130, 132.

¹⁴³ Deneauve, 85.

¹⁴⁴ K. Afrika ve Avrupa'nın genelinde (İtalya, İspanya, Fransa, İsviçre, Almanya, Hırvatistan ve Bulgaristan) üç bine yakın *Fortis* imzalı örnek ele geçmiştir. Krş. için bkz. Harris, 130, Tablo I.

¹⁴⁵ Harris, 138.

¹⁴⁶ Hayes 1980, no. 256, 260, 262.

¹⁴⁷ Pergamon'daki Firmalampen için bkz. Heimerl, no. 1031.

¹⁴⁸ Harris, 135.

¹⁴⁹ Hayes 1980, no 256 vd; BMC II, 271; Agora VII, no 120, 121. Atina'dan ayrıca yine aynı döneme tarihli, başarısız taklit örnekler de ele geçmiştir. Bunların tek yivli kulpları vardır (Agora VII, no. 629, 630).

kandillere benzemektedir. Kaidesinde *Cresces* imzası yer almaktadır. *Cresces* markalı kandiller İ.S. 1. yy.dan İ.S. 4. yy.ın başlarına kadar birçok atölyede üretilmeye devam etmiştir¹⁵⁰. İtalya'daki benzer örnek İ.S. 2. yy.ın ilk yarısına aittir¹⁵¹. Benzer tipteki bir diğer örnek de İ.S. 1. yy.a tarihlidir, ancak bunun kaidesinde *C. DESSI* imzası bulunmaktadır¹⁵².

Kat. No. 7 ve 8 Loeschcke'nin Tip VIII grubundan örneklerdir. Yuvarlak bir gövdeye, kalp biçimli ağız kenarına sahiptir. Kulpsuz olan kandillerin discusları da bezemesizdir, sadece omuz üzerinde iki yiv bulunmaktadır. Knidos Dionysos Tapınağı'ndaki oldukça benzer örnekler, İ.S. 80-120'ye tarihli *Romanesis* imzalı kandiller ile birlikte ele geçmiştir¹⁵³. Ayrıca Labraunda, Atina, Kıbrıs ve İtalya'da bulunan aynı tipteki kandiller İ.S. 2. yy.ın ilk yarısına aittir¹⁵⁴. Mezaradaki ithal kandillerin geneli göz önüne alındığında Kat. No. 7 ve 8, Knidos üretimi olmalıdır.

9, 10, 11 ve 12 Kat. No.lu parçalar Loeschcke'nin Tip VIII grubundandır ve Kat. No. 7 ve 8 ile aynı tipte olmalarına karşın tek farkları kulplu olmalarıdır. İtalya'dan ele geçen ve İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına tarihli benzer örneklerde çeşitli üreticilerin baskıları bulunmaktadır¹⁵⁵. Ephesos ve Atina'da bulunan benzer tipteki kandiller ise İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısı-İ.S. 2. yy.ın başlarına tarihlidir¹⁵⁶. Aynı dönemde Pergamon'da da çok sayıda benzer kandiller üretilmiştir. Pergamon kandilleri parlak, kırmızı ve kahverengi tonlarında ince astara sahiptir. Söz konusu kandiller, A. Heimerl'in sınıflandırmasına göre Grup 9'a dahildir ve İ.S. 1. yy.ın ortaları ile İ.S. 2. yy.ın ilk yarısı arasına tarihlenmiştir¹⁵⁷. Kat. No. 10'un kaidesinde "T" şeklinde bir imza yer almaktadır. Mısır'dan ele geçen "T" imzalı örnek farklı formdadır ve İ.Ö. 20-İ.S.25'e tarihlidir¹⁵⁸. Kat. No. 11'a en yakın örnek ise Atina Agorası'ndan ele geçmiştir¹⁵⁹. İ.S. 2. yy.a aittir ve muhtemelen Knidos üretimidir.

¹⁵⁰ Buchi, 34; Harris, 138.

¹⁵¹ Hayes 1980, no. 261.

¹⁵² BMC II, no. 896.

¹⁵³ Özgan, 149, res. 11, 12.

¹⁵⁴ Labraunda II, no. 65; Agora VII, no. 125, 126, 130, 168, 169, 176; McFadden, lev. 44, no. 96, 97.

¹⁵⁵ Hayes 1980, 51. Benzer örnekler için bkz. no. 231, 232, 243.

¹⁵⁶ Gassner, lev. 63, no. 807, 808, lev. 64, no. 811; Agora VII, no 126, 176.

¹⁵⁷ Heimerl, 55 vd., no. 286-304, 329-331.

¹⁵⁸ BMC III, Q 1890.

¹⁵⁹ Agora VII, no. 142.

İdyma'daki örnek ile Atina'da bulunan kandilin kil özellikleri ve rengi de aynıdır. Bu bakımdan Kat. No. 11 de büyük bir olasılıkla Knidos üretimidir. 12 Kat. No.lu örnek kandil yarıya kadar korunmuştur; kulp, ağız kenarı ve discussun tamamına yakını eksiktir, sadece discuss ile kulp arasındaki arka ve alt kısmı ele geçmiştir. Kandilin korunan kısımları karşılaştırıldığında Kat. No. 9, 10 ve 11 ile aynı form özelliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ağız kenarı eksik olmakla birlikte yuvarlak "U" şeklinde, kulbu da diğer üç örnekteki gibi iki yive sahip dikey bir kulp olmalıdır. Söz konusu dört kandil, benzer örneklerinin tarihleri göz önüne alındığında İ.S. Erken 2. yy.a ait olmalıdır.

Kat. No. 13 ve 14 Loeschcke'nin Tip IV grubuna dahildir. Yuvarlak gövdeli, uzun yuvarlatılmış ağız kenarlı ve çift yive sahip dikey kulpludurlar. Ağız kenarının gövde ile birleştiği her iki noktada karşılıklı iki volüt yer almaktadır. Discussları bezemesizdir, omuz üzerlerinde iki yiv bulunmaktadır. 13'ün ağız kenarı volütlü, discuss kısmı bezemesiz olup, omuzda ve discussa yivler yer almaktadır. Kat. No. 13'ün tamamen bezemesiz olmasına karşın, Kat. No. 14'ün omuz üzerinde dil motifleri bulunmasıdır. En erken örnekleri İ.Ö. Geç 1. yy.a ait olan volütlü ağız kenarı ilk olarak Geç Hellenistik dönemin bronz kandillerinde kullanılmış ve Augustus dönemi ile birlikte İ.S. 1. yy. boyunca pişmiş toprak kandillere uygulanmıştır¹⁶⁰. Pergamon'da benzer tipteki kandiller Augustus dönemi ile birlikte üreilmeye başlamış ve İ.S. 2. yy.a kadar devam etmiştir. Pergamon'daki benzer örnek ise İ.S. 1. yy.ın ikinci ve üçüncü çeyreğine aittir¹⁶¹. Atina'dan ele geçen benzer örnek İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına tarihlidir¹⁶². Girit ve Kıbrıs'ta özellikle İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısında benzer tipte kandiller oldukça fazla üretilmiştir, fakat bu örneklerin tamamının discussu bezemeli ya da kulpsuzdur¹⁶³. Söz konusu örneklerinin tamamı İ.S. 2. yy.ın ikinci yarısındanıdır. Kat. No. 13 ve 14, diğer merkezlerdeki benzerleri göz önüne alındığında İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısından olmalıdır.

¹⁶⁰ BMC II, 125.

¹⁶¹ Heimerl, no. 151.

¹⁶² Agora VII, no. 111.

¹⁶³ Sackett, lev. 258, 259; BMC III, lev 63, 64.

Kat. No. 15, 16, 17, 18 ve 19 Knidos'taki *Romanesis* atölyesinde üretilmiş kandillerdir. *Romanesis* imzalı kandiller Knidos ya da Miletos üretimidir ve İmparatorluğa bağlı doğu eyaletlerine önemli miktarda ihraç edilmiştir, fakat batı eyaletlerinde çok az sayıda *Romanesis* imzalı kandil bulunmuştur¹⁶⁴. *Romanesis* imzalı kandil en çok Knidos'tan¹⁶⁵ ele geçmekle birlikte, Knidos'tan sonra *Romanesis* imzalı kandilin en sık bulunduğu merkez ise Miletos'tur¹⁶⁶. D.M. Bailey, bu kandil ustasının Knidos'lu olduğuna ve *Romanesis* atölyesinin İ.S. 80-120 arasında faaliyet gösterdiğine biraz şüphe ile bakmakta ve biraz daha erken bir dönemde üretime başlamış olduğunu savunmaktadır¹⁶⁷. Bailey, ayrıca *Romanesis* atölyesinin taklitlerinin Flavius-Traianus dönemleri boyunca oldukça fazla üretildiğini ve bu taklitlerin muhtemelen *Romanesis*'in ölümünden sonra yine bu atölyenin ürettiği kandiller olduğunu ileri sürmektedir¹⁶⁸. J. Perlzweig ise eldeki verilere dayanarak *Romanesis* atölyesinin Knidos'ta olduğu görüşüne katılmaktadır¹⁶⁹.

Kat. No. 15 ve 16 yuvarlak gövdelidir ve discuslarında üzüm salkımı ve asma yaprakları motifleri vardır. Discusun üzerindeki bezemenin etrafı bir yiv ile çevrilidir. Her iki örnek kulpsuz olup, uzun ağız kenarları sivridir ve üzerlerinde karşılıklı iki tane yarım volüt motifi vardır. Discus delikleri oldukça küçük olmasına karşın fitil delikleri kısmen daha büyük ve yuvarlaktır. Söz konusu kandiller Loeschke'nin Tip I'ine dahildir ve düz kaidelerinin altında *Romanesis* imzası yer almaktadır. *Romanesis* imzalı olan tüm örnekler, Knidos üretimidirler ve Knidos Demeter Kutsal Alanı'ndan ve Dionysos Tapınağı'ndan ele geçen çok sayıdaki benzer örnek İ.S. 80-120 arasına tarihlidir¹⁷⁰. Knidos dışında birçok merkezden de benzer kandiller ele geçmiştir. Labraunda ve Korinth'teki İ.S. 2. yy.a ait örneklerin discusu da üzüm salkımı ve asma yaprakları motifleri ile bezelidir ve kırmızı

¹⁶⁴ Üretim merkezini Knidos olarak ilk belirleyen Walters'tir. Heres zaman aralığını İ.S. 70'lerden Hadrianus Dönemi'ne kadar genişletmiştir (Heres, 185 vd; Walter 1914, 203 vd).

¹⁶⁵ Walters 1914, 230; BMC III, 99 vd, 325 vd.

¹⁶⁶ Menzel, 158 vd, 173 vd.

¹⁶⁷ BMC III, 100.

¹⁶⁸ age, 115.

¹⁶⁹ Agora VII, 4.

¹⁷⁰ BMC III, Q 2660, Q 2661, Q 2662; Walters 1914, lev. 17, 609; Agora VII, 4; R. Özgan, D. M. Bailey ve J. Perlzweig'in tarihlendirmesine dayanarak kazı raporlarında *Romanesis* atölyesinin İ.Ö. 1. yy.ın ortalarına tarihlendiğini yazmıştır. Ancak kesin olarak yazım hatasından kaynaklı İ.S. yerine İ.Ö. tabiri kullanılmıştır (Özgan, 137).

astarlıdırlar¹⁷¹. Atina’da İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına ait olan örneğin fitil deliği dahil olmak üzere ağız kenarının uç kısmı hariç iyi korunmuş durumdadır ve aynı imzaya sahiptir¹⁷². İtalya’dan ele geçen benzer tipteki ve aynı discus motifli kandiller İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına aittir¹⁷³.

Kat. No. 17, Loeschcke’nin Tip IV olarak sınıflandırdığı gruba dahildir. Yuvarlak gövdenin discusunda deniz kabuğu motifi yer almaktadır. Uzun ağız kısmının her iki tarafı volütlüdür. Discus ve fitil deliği Kat. No. 15 ve 16’deki gibidir. Kandilin düz dipli kaidesinde *Romanesis* imzası bulunmaktadır. Loeschcke’nin Tip IV kandillerinin Kıbrıs taklitleri, Traian dönemine kadar görülmekle birlikte, asıl yaygın dönemi Claudius’lar dönemi ile Flavius’lar dönemi arasındır¹⁷⁴. Bununla birlikte *Romanesis* imzası Flavius-Traianus dönemleri boyunca çok fazla taklit edilmiştir¹⁷⁵. İtalya üretimi olan benzer örnekler de olmakla birlikte bu örneklerde herhangi bir imza yoktur¹⁷⁶. Gerek Tip IV’ün gerekse de *Romanesis* imzasının Flavius-Traianus dönemlerinde taklit edilmesi, *Romanesis* atölyesine bağlı Kıbrıslı bir kandil ustasının varlığını ve Kat. No. 17’ün olasılıkla bu ustanın atölyesinden çıkabileceğini akla getirmektedir. Pergamon üretimi benzer kandiller de aynı tipte ve aynı bezeme elemanına sahiptir ve İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısı ile İ.S. 2. yy.ın ilk yarısı arasına tarihlidir¹⁷⁷. Ayrıca İtalya’da da benzer bezemeye sahip aynı tipte kandiller de mevcuttur ve bu örnekler İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına ait olup, *Romanesis* atölyesinde üretilen kandillerle aynı dönemdedir¹⁷⁸.

Kat. No. 18 yuvarlak gövdeli, hafif dışa çıkık yuvarlak ağız kenarlı, düz dipli ve kulpsuzdur. Broneer’in Tip 15, Loeschcke’nin Tip VIII grubundan olan kandilin discusun ortasında dört yapraklı gonca motifi ve motifi çevreleyen omuz üzerinde de yaprak-tomurcuk dizisi şeklinde asma yaprağı motifi yer almaktadır. Asma yaprağı

¹⁷¹ Labraunda II, no. 78; Corinth IV, fig. 34, 5.

¹⁷² Atina Agorası’ndaki *Romanesis* imzasında “R” dışındaki harfler Yunanca karakterdedir (Agora VII, no. 105).

¹⁷³ BMC II, Q 794.

¹⁷⁴ BMC III, 295.

¹⁷⁵ Bkz. sf. 55.

¹⁷⁶ BMC II, Q 940.

¹⁷⁷ Heimerl, no. 72, 216.

¹⁷⁸ Emiliozzi, lev. 162, no. 406.

motifi kandiller üzerinde İ.S. 2. yy.dan İ.S. 4. yy. içlerine kadar görülmektedir¹⁷⁹. Knidos'un yerel üretimi olan kandilin benzerleri Knidos Demeter Kutsal Alanı'ndan ele geçmiştir. İ.S. 2. yy.ın ilk üç çeyreğine tarihli bu örneklerin bazılarında *Romanesis* imzası vardır¹⁸⁰. *Romanesis* kandillerinin özellikle Kıbrıs'ta çok sayıda üretilmiş olması dikkat çekicidir. Kat. No. 18'in de Kıbrıs'taki Curium'dan ele geçen benzer kandiller de Knidos'ta bulunan örnekler ile aynı tarihtendir¹⁸¹. Bu iki merkez dışında Pergamon'da da aynı tipte kandiller ele geçmiştir¹⁸². Pergamon üretimi olan bu örnek, söz konusu kandillerin Knidos dışında da üretildiğini göstermesi bakımından önemlidir. İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısı ile İ.S. 2. yy.ın ilk yarısı arasında tarihli Pergamon örneğinin discus bölümünün sadece küçük bir kısmı korunmasına karşın, omuz kısmındaki asma yaprağı motifi ile discustaki dört yapraklı gonca motifi korunmuştur.

Kat. No. 19, Broneer'in Tip 25, Loeschcke'nin Tip VIII olarak sınıfladığı gruptandır; yuvarlak gövdeli, "U" biçimli ağız kenarlı, düz dipli ve kulpsuzdur. Discus üzerindeki dört yapraklı gonca motifinin etrafı dört yiv ile çevrilidir. Kandilin alt kısmında okunamayan bir yazı ve onun altında da daire benzeri "O" işareti bulunmaktadır. Knidos Demeter Kutsal Alanı'nda İ.S. 2. yy.ın ilk üç çeyreğine tarihli çok sayıda benzer tipte kandil bulunmuştur. Knidos üretimi olan bu kandillerin kaidesinde *Romanesis* imzası yer almaktadır¹⁸³. Knidos'ta birçok benzer örneğin bulunmasının yanı sıra ele geçen örneklerin kentin yerel atölyesine ait *Romanesis* imzası taşıması Kat. No. 19'in de Knidos üretimi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Knidos'tan ele geçen benzer örneklerdeki imzalara dayanarak 19 Kat. No.lu kandilin kaidesindeki belirgin olmayan yazı *Romanesis* olmalıdır. Bu görüşü destekleyen bir diğer nokta da imzanın altında yer alan "O" işaretidir. Ele geçen *Romanesis* imzalı örneğin birçoğunda *Romanesis* imzasının hemen altında aynı işaret vardır¹⁸⁴. Bunun dışında Atina'dan da benzer bir örneğin bulunması, bu kandillerin

¹⁷⁹ Agora VII, lev. 51, 2.

¹⁸⁰ Love, 146, fig. 9; Love 1974, 99, fig. 9; Özgan, 149, res. 11; BMC III, Q 2888, Q 2900, Q 2901.

¹⁸¹ BMC III, Q 2493.

¹⁸² Heimerl, lev. 15, 652.

¹⁸³ BMC III, Q 2782, Q 2821; Özgan, 149, res. 11.

¹⁸⁴ BMC III, 125 vd; Özgan 150, res. 14.

kendi dönemi içerisinde oldukça popüler olduğunu ve Anadolu dışına da ihraç edildiğini göstermektedir¹⁸⁵.

Kat. No. 20 Loeschcke'nin Tip I'ine dahildir; yuvarlak gövdeye, volütlü ağız kenarına ve iki yivli dikey kulba sahiptir. *Discusta myrmillon* (iki gladyatörün karşılıklı mücadelesi) sahnesi vardır¹⁸⁶. Sahnenin sağ tarafındaki figür sağ dizinin üzerinde diz çökmüş ve silahları yere düşmüş şekilde betimlenmiştir. Soldaki figür ise ayakta, sağ elinde kılıç, sol elinde de kalkan tutarken tasvir edilmiştir. Loeschcke'nin Tip 1B grubuna dahil olan kandilin İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına tarihli benzer örnekleri kulpsuz olup, muhtemelen İtalya kökenlidir¹⁸⁷. İdyma örneğinin İtalya üretimi iki örneğin aksine kulplu olmasının dışında, oda mezarından Knidos üretimi birçok kandilin ele geçmesi, söz konusu kandilin de Knidos üretimi olabileceğini akla getirmektedir.

Kat. No. 21 Broneer'in 25, Loeschcke'nin Tip VIII grubundandır. Yuvarlak gövdeli, "U" şeklinde ağız kenarlı ve kulpsuzdur. Ağız kenarının gövde ile birleşim noktasında iki diagonal yiv ve iki kabartma daire motifi vardır. Bu şekliyle kandil bronz taklidi izlenimi vermektedir. İki yivle çevrelenmiş olan *discusta myrmillon* sahnesi bulunmaktadır; solda ayakta duran bir gladyatör figürü sol eliyle kalkan, sağ eliyle de kılıç tutmakta ve sahnenin sağ tarafındaki kendini savunan diğer gladyatöre doğru hamle yapmak üzeredir. Sağdaki gladyatör dizlerinin üstünde, muhtemelen yaralanmış ve yere düşmek üzeredir. Kaidesinde Kat. No. 19'te gibi yuvarlak bir mühür bulunmaktadır ve bu işaret *Romanesis* imzalı kandillerde yaygın bir uygulamadır¹⁸⁸. Knidos Demeter Kutsal Alanı'ndan İ.S. 2. yy.a tarihli çok sayıda benzer kandil ele geçmiştir ve bunların tamamı Knidos üretimidir¹⁸⁹. Knidos Demeter Kutsal Alanı'ndan ele geçen benzer örnek İ.S. 2. yy.a tarihlidir. Kat. No. 21'ün kaidesinde Knidos'a özgü yuvarlak mührün bulunması kandilin *Romanesis* atölyesinde üretilme olasılığını güçlü kılmaktadır.

¹⁸⁵ Atina örneği için bkz. Agora VII, lev. 5, 129.

¹⁸⁶ Karşılıklı iki gladyatörün olduğu sahneler aynı zamanda Yunanca *hoplomakhia* (hoplitler savaşı) olarak da adlandırılmaktadır.

¹⁸⁷ BMC II, Q 780, Q 781, Q 798.

¹⁸⁸ Bkz. sf. 60.

¹⁸⁹ BMC III, lev. 85-96, özellikle bkz. Q 2791.

Kat. No. 22 Broneer'in Tip 25, Loeschcke'nin Tip VIII grubuna dahildir. Yuvarlak gövdeye, "U" formulu ağız kenarına sahiptir. Kandilin discusunda iki yivle sınırlandırılmış *myrmillon* sahnesi yer almaktadır. Karşılıklı iki gladyatör figürünün bulunduğu sahnede sağdaki figür dizlerinin üzerinde yerde betimlenirken soldaki figür ona doğru saldırırken tasvir edilmiştir. Kandilin benzerleri Knidos'taki Demeter Kutsal Alanı'ndan ve Dionysos Tapınağı'nın teras duvarına ait dolgudan ele geçmiştir. Knidos üretimi olan bu örnekler İ.S. 2. yy.ın ilk üç çeyreğine tarihlidir¹⁹⁰.

Kat. No. 23 Broneer'in Tip 25, Loeschcke'nin Tip VIII grubundan bir kandildir. Yuvarlak gövdeli, hafif dışa çekik yuvarlak ağız kenarlı, üzerinde çift yiv bulunan dikey kulpludur. Kandilin yüzeyi, özellikle de omuz ve discus bölümü oldukça aşınmıştır. Discusta herhangi bir bezeme olmamasına karşın omuzda bitkisel motiflerden oluşan bir bezeme dizisi seçilebilmektedir. Kıbrıs'tan ele geçen, İ.S. 100-160 arasına tarihli benzer örneğin omzunda defne yaprağı motifi, discusunda da çelenk motifi bulunmaktadır¹⁹¹. Kat. No. 23'ün omuz motifi kesin olmamakla birlikte, Kıbrıs'taki kandile yakın bir bitkisel motif olmalıdır.

Kat. No. 24, Broneer'in Tip 25, Loeschcke'nin Tip VIII grubundandır; yuvarlak gövdeli, dışa çekik hafif sivri ağız kenarlıdır. Kulp kısmı korunmamıştır, ancak diğer örneklerle dayanarak iki yivli dikey bir kulbu olmalıdır. Discusta dal üzerinde sağa doğru betimlenmiş kuş figürü yer almaktadır. D.M. Bailey, dal üzerindeki kuş betimli kandilleri Kıbrıs üretimi olduğu ve kuş betimli örneklerin genellikle Loeschcke'nin Tip IV ve Tip VIII grubundaki kandillerde görüldüğü görüşüyle¹⁹², H.B. Walters ise kuş figürlerinin de olduğu hayvan tasvirlerinin Knidos'un özellikle geç tip kandillerinde yer aldığını söylemektedir¹⁹³. Kat. No. 24'in Salamis'ten ele geçen benzer örnekleri İ.S. 150-250 arasına tarihlidir¹⁹⁴. Pergamon'da bulunan benzer örnek ise İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına aittir¹⁹⁵.

¹⁹⁰ Love 1974, 99, fig. 7; BMC III, Q 2769; Özgan, 149, res. 11.

¹⁹¹ BMC III, Q 2541.

¹⁹² age, Q 2362, Q 2418, Q 2420, Q 2429, Q 2430, Q 2514, Q 2515, Q 2516; BMC II, Q 1277.

¹⁹³ Walters, 418 vd.

¹⁹⁴ BMC III, Q 2514-16.

¹⁹⁵ Heimerl, no. 273.

Kat. No. 25 ve 26 yuvarlak gövdeli, hafif dışa çekik ağız kenarlıdır. Her iki kandilin kulp kısmı korunmamıştır. Discusları bezemesizdir ve sadece omuzları üzerlerinde dil motifleri bulunmaktadır. Söz konusu kandiller özellikle İ.S. 2. yy.ın başlarıyla birlikte Doğu eyaletlerinde yaygın olmaya başlamıştır¹⁹⁶. Labraunda, İsthmia ve Atina'dan ele geçen benzer örnekler İ.S. geç 1- erken 2. yy.a tarihlidir¹⁹⁷. Atina'daki örnek Korinth'in firnissiz kandillerine benzemekle birlikte olasılıkla yerel üretimdir¹⁹⁸. Kat. No. 25 ve 26 Broneer'in Tip 25, Loeschcke'nin Tip VIII olarak sınıflandırdığı kandillerdendir. Bu tipteki örnekler, İ.S. 1. yy.ın firnisli ve kabartmalı kandillerinden, İ.S. 2. yy.da Yunan pazarına hükmeden Korinth'in firnissiz zarif kandillerine geçişteki başlıca tiptir. Bu dönemde birçok merkez tarafından başarılı bir şekilde taklit edilmiştir ve bunları birbirinden ayırmak oldukça zordur. Genellikle ithal kandiller kırmızı renklidir ve firnisleri kırmızı veya kırmızıya yakın kahverengidir. Yerel üretim kandillerin kil rengi ise daha açık kırmızı ya da devetüyü rengindedir. İdyma'daki her iki kandil de açık kırmızı renkli kile sahiptir. İdyma örneklerinin hamur renklerine dayanarak söz konusu kandillerin yerel üretim oldukları söylenebilir, ancak İdyma'da yerel bir atölyenin varlığı şu an için bilinmemektedir. İdyma oda mezarında bulunan kandillerin birçoğunun Knidos üretimi olması, bu iki kandilin öncelikle Knidos merkezli olduğunu düşündürmektedir, fakat Knidos kandilleri içerisinde benzer tipte örneklerle rastlanılmamıştır. Buna karşılık Kıbrıs'tan İ.S. 2. yy.a tarihli çok sayıda benzer kandilin ele geçmesi, Kat. No. 25 ve 26'nın Kıbrıs üretimi kandiller olma ihtimalini doğurmaktadır¹⁹⁹.

Kat. No. 27 Broneer'in Tip 23, Loeschcke'nin Tip IV grubundandır. Yuvarlak gövdeye, ince uzun ve volütlü ağız kenarına, etrafında iki yiv bulunan bezemeli bir discusa ve kaide altında *Planta Pedis* (ayak izi) motifine sahiptir. Discus bölümündeki bezeme oldukça aşınmış olmasına karşın, söz konusu motif Kat. No. 15 ve 16'deki üzüm salkımı ve asma yaprakları motifini anımsatmaktadır. *Planta pedis* mührü, Augustus döneminde özellikle de İ.S. 9'da Arretin seramiğinde yaygın

¹⁹⁶ Negev, 132 vd.

¹⁹⁷ Labraunda II, no 94; Agora VII, no. 134; Isthmia III, no. 2781; BMC II, Q1230,1235; BMC III, 2501 vd.

¹⁹⁸ Agora VII, 84.

¹⁹⁹ Kıbrıs kökenli benzer örnekler için bkz. BMC III, lev. 67, 68.

olarak kullanılmaya başlamıştır ve bunların geniş boyutlularının iç kısmında atölye ya da kişi isimleri, hatta köle ve köle sahiplerinin isimleri yer almaktadır²⁰⁰. Bu tipteki kandiller özellikle İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısında oldukça yaygındır. Knidos Demeter Kutsal Alanı'ndan İ.S. 2. yy.a tarihli çok sayıda *planta pedis* markalı kandil ele geçmiştir²⁰¹. İsthmia'dan da kaidesinde aynı mührün yer aldığı örnekler bulunmuştur²⁰². İsthmia örnekleri Broneer'in Tip 25 grubundandır ve İ.S. 2. yy.ın ikinci yarısına aittir²⁰³.

Oda mezarından ele geçen Kat. No. 28, 29, 30, 31 ve 32 no.lu örnekler Broneer'in Tip 27 olarak sınıflandırdığı gruba ait kandillerdir. Korinth merkezli ve firnissiz seramiklerdir. O. Broneer, firnissiz kandillerin (Tip 27) İ.S. 1. yy.dan 2. yy.a geçişte ortaya çıktığını, İ.S. 2. yy.ın sonlarına kadar kullanılmaya devam ettiğini ve İ.S. 3. yy.ın ilk yarısı ile birlikte firnislili kandillerin (Tip 28) Tip 27'nin yerini aldığını savunmaktadır²⁰⁴. Bu yüzyıl ile birlikte üretiminde bozulma olmuştur ve hemen ardından da kandil üretim merkezi Atina'ya kaymıştır. J. Perlzweig bu olasılığa değinip, Broneer'in görüşüne dayanarak Tip 27'nin ya İ.S. 3. yy.ın sonlarına kadar devam etmesi gerektiğini ya da Tip 27'den sonra görülmeye başlayan Tip 28'in İ.S. 3. yy.ın başlarında ortaya çıkması gerektiğini söylemiştir²⁰⁵. Tip 27 Korinth'in yerel üretim kandilleridir, Kıta Yunanistan'da ve denizaşırı yerlerde birçok merkeze ihraç edilmiştir. Soluk sarı renkli kilden yapılmışlardır ve tamamına yakını firnissizdir. Bu kandillerin birçoğu kazıma tekniğinde imzalanmıştır.

Kat. No. 28 zengin bezeme elemanlarına sahip bir kandildir. Discusunda erotik *symplegma* sahnesi, omuzun iki tarafında plastik bantlar ve omuzu tamamıyla saran saç örgüsü motifi yer almaktadır. Söz konusu omuz motifi İ.S. 3. ve 4. yy. kandillerinin yaygın örneklerinden biridir²⁰⁶. Kandilin dip kısmındaki imza tahrip olmuştur ve korunan kısmı kesin olmamakla birlikte *Elpiepho ion* şeklinde

²⁰⁰ Fülle, 118 vd.

²⁰¹ BMC III, 136 vd. Kat. No. 25'teki ayak izine en çok benzeyen İ.S. 2. yy.a tarihli Q 2774 no.lu örnektir.

²⁰² Isthmia III, lev. 11, 2459, 2461.

²⁰³ age, 60.

²⁰⁴ Corinth IV, 96.

²⁰⁵ Agora VII, 8.

²⁰⁶ Agora VII, lev 51, 4.

okunmaktadır. Pergamon'dan ele geçen örneğin discusunda aynı kabartma bulunmaktadır, fakat İdyma örneğinin omuz kısmındaki saç örgüsü motifi Pergamon örneğinde yoktur²⁰⁷. Ayrıca Pergamon'daki örneğin kaidesi *Nikipou p* imzalıdır. Pergamon'daki kandil ithal mal olup, İ.S. geç 2-erken 3. yy.a tarihlidir. Ele geçen örneklere bakıldığında imzanın *Elpidephorou* şeklinde olması gerekir²⁰⁸. Elpidephoros atölyesi Atina merkezli olup, İ.S. 3. yy.ın ilk yarısında üretime başlamıştır ve atölyenin ürettiği kandillerdeki imza daima kabartma şeklindeki harflerden oluşmaktadır²⁰⁹. Elpidephoros atölyesinin faaliyette olduğu en yoğun dönem ise bu yüzyılın ortalarıdır. İ.S. 267'deki Herulia istilasından sonra kısa bir süre üretim kesilmiş²¹⁰ ve daha sonraları da Elpidephoros'un ortaya koyduğu çalışmalar İ.S. 4. yy. kandil ustalarına (Leonteus ve Eutykhes atölyeleri) esin kaynağı olmuştur²¹¹. Atina Agorası'nda bulunan iki farklı kandilin üst kısımları ise aynı olmakla birlikte, kandillerden biri Elpidephoros imzalı, diğeri de Eukleides imzalıdır²¹². J. Perlzweig, Eukleides'in muhtemelen Elpidephoros atölyesinde çalıştığını ve her ikisinin ürettiği kandillerin birlikte satıldığını söylemektedir²¹³. British Museum'da buluntu yeri bilinmeyen *Elpidephorou* imzalı örnek İ.S. 3. yy.ın ikinci çeyreğine tarihlidir²¹⁴. Atina'dan ele geçen imzalı bir diğerkandilin discusunda Eros figürü bulunmakta ve Elpidephoros atölyesinde üretilmiştir²¹⁵.

Kat. No. 29'in discusunda figürlü bir betim vardır, sahnenin hemen dışında omuzu çevreleyen dil motifleri ile omuzun her iki yanında karşılıklı duran plastik iki bant yer almaktadır. Kandilin discusu üzerinde üç figürden oluşan bir sahne bulunmaktadır. Ele geçen benzer kandillerden betimin mitolojik bir sahne olduğu anlaşılmaktadır²¹⁶. Ortadaki figür tunik ve bot giymiş ve tam belirgin olmamakla birlikte sırtında birini taşımakta, sağ kolu ile de küçük bir çocuğun elinden

²⁰⁷ Heimerl, no. 994.

²⁰⁸ Atina Agorası'nda bulunan tüm örnekler Elpidephorou imzalıdır. (Agora VII, no 715, 777, 919, 920, 1481-1486, 1499-1501, 2105-2020).

²⁰⁹ age, 31.

²¹⁰ age, 20, 31.

²¹¹ age, 32.

²¹² H.A. Thompson, Elpidephoros ve Eukleides imzalı kandillerin ya aynı kalıptan üretildikleri ya da aynı orijinalden yapılan farklı kalıplardan üretildikleri görüşündedir (Thompson 1933, 204 vd).

²¹³ Agora VII, 34.

²¹⁴ BMC III, Q 3270.

²¹⁵ Watzinger, 57 vd.

²¹⁶ Walters 1914, no. 1185; Agora V, G 202; Fuchs, lev. 132, fig. 5.

tutmaktadır. Discusta betimlenen ortadaki figür Aineias, sağ eliyle tuttuğu oğlu Askanios ve kandilin bu kısmının aşınmasından dolayı tam olarak anlaşılamayan figür ise sırtında taşıdığı babası Ankhises'tir. Roma dönemi kandillerinde sıkça işlenen konulardan biri olan kahramanlık sahneleri, kökenini dönemin plastik sanatından almıştır. Hellenistik dönemde aynı konunun betimlendiği heykel grupları mevcuttur ve daha sonraları Roma dönemi ile birlikte bu konu kandillerde görülmektedir²¹⁷. Atina Agorası'ndan ele geçen örneklerden biri oldukça iyi korunmuş durumdadır ve sahne İdyma'daki ile bire bir örtüşmektedir²¹⁸, diğer örneğin ise sadece discus kısmı korunmasına rağmen üzerindeki sahne oldukça belirgindir. Söz konusu kandil İ.S. geç 1. yy.-erken 2. yy.a tarihli tabakadan ele geçmiştir²¹⁹. Kat. No. 29 ele geçtiği kontekste dayanarak İ.S. erken 2. yy.a ait olmalıdır.

Kat. No. 30 yuvarlak gövdeli, çift yive sahip dikey kulplu ve hafifçe dışa çekik yuvarlak ağız kenarlıdır. Bu tipteki kandillerin omzunda çeşitli bezeme elemanlarına olmasına karşın Kat. No. 30'ın omuz kısmı bezemesizdir, sadece her iki tarafta plastik bant yer almaktadır. Discus üzerinde Dionysos betimlenmiştir; sol omzunun üzerinde bir leopar derisi aşağıya doğru sarkmaktadır. Sol elinde thyrsos, sağ elinde bir kantharos tutmakta ve sağ tarafında bir leopar figürü yer almaktadır. Kaidedeki *Olympianou* imzası Olympianos atölyesinde üretildiğini göstermektedir. O. Broneer bu tipteki kandillerde bulunan imzaların birçoğunun Yunan imzası olduğunu görüşündedir²²⁰, ayrıca Tip XXVII grubunun İ.S. 2. yy.da özellikle de Hadrianus döneminde yaygın olarak kullanıldığını belirtmektedir²²¹. Delphoi'de bulunan aynı tipte ve aynı betimin olduğu kandil *Sposianos* imzalıdır²²². İsthmia'dan ele geçen benzer örnek Korinth üretimidir ve sadece discus kısmı korunmuş olup, Olympianos atölyesine aittir ve net bir tarih söz konusu değildir²²³. Korinth'teki Demeter ve Kore Kutsal Alanı'nda bulunan Olympianos imzalı kandil ise yine aynı

²¹⁷ Fuchs, lev. 131, fig. 1-4, 6; Thompson, lev. 53-55.

²¹⁸ age, lev. 132, fig. 5.

²¹⁹ Agora V, G 202.

²²⁰ Corinth IV, 96.

²²¹ Isthmia III, 65.

²²² Bruneau, 466, fig. 24-25; Brueau 1977, no. 23.

²²³ Isthmia III, lev. 31, no. 2824.

tiptedir ve İ.S. 3. yy.ın ikinci yarısına tarihlidir²²⁴. Tarsus'tan da İ.S. 3. yy. dolgusundan aynı sahnenin yer aldığı bir kandil parçası ele geçmiştir²²⁵. Girit'ten ele geçen benzer tipte küçük bir kandil parçasında da yine aynı sahne yer almaktadır²²⁶. Korinth'in Tip 27'deki firnissiz kandillerinin İ.S. 3. yy.dan sonra tam olarak ne kadar bir süre üretildiği hala kesin değildir. J. Perlzweig, Korinth'te üretilen bu tipteki kandillerin İ.S. 3. yy.ın ilk yarısında Attikalı kandil üreticilerinden esinlenerek geliştiği görüşündedir²²⁷. K.W. Slane de Korinthli kandil üreticilerinin, İ.S. 3. yy.ın ikinci yarısında Attika firnissiz kandillerinin omzundaki bezemelerini ve kabartmalı discuslarını taklit edip, ürettiklerini savunmaktadır²²⁸, fakat İ.S. 267'de Atina'nın Herulia İstilasası'na uğraması bu görüşü zayıflatmaktadır ve söz konusu etkileşim Herulia İstilasası ile son bulmuş olmalıdır. Yukarıda değinilen görüşler, ele geçen benzer örnekler ve bulunduğu kontekt ele alındığında Kat. No. 30 için İ.S. erken 3. yy. uygun bir tarih olacaktır.

31 Kat. No.lu kandil kısa ağız kenarlı, çift yivli dikey kulpludur. Omuzun her iki yanında plastik bantlar yer almaktadır. Kandil yanlış fırınlamadan dolayı, özellikle discus bölümü, deforme olmuş ve burada bulunan bezeme belli olmamaktadır, ancak aynı tipteki kandillerde görülen en yaygın sahneler düşünüldüğünde discustaki betim ya bir tanrıları, ya tarihsel bir kişilik veya kahraman ya da bitkisel bir motif olmalıdır. Kıbrıs'ta aynı şekildeki hatalı örnekler İ.S. 2. yy.ın sonları ile 3. yy. arasına aittir²²⁹.

32 no.lu kandil Broneer'in Tip 24 olarak sınıflandırdığı gruba dahildir. Discusu geniş ve bezemesizdir, kandilin her iki tarafında, omuz üzerinde dekoratif amaçlı plastik kulak biçimli kulpların dışında arka tarafında dikey bir kulp vardır²³⁰. Pişmiş toprak kandillerde kulak biçimli kulpların kullanımı dekoratif amaçlıdır ve başlangıçta metal kandillerin bir yansıması olarak ortaya çıkmış olmalıdır. Omuzun

²²⁴ Corinth XVIII, no. 34.

²²⁵ Tarsus I, lev. 108, no.369.

²²⁶ Sackett, no. 370.

²²⁷ Agora VII, 18.

²²⁸ Corinth XVIII, 17.

²²⁹ Hayes 1980, 300-328.

²³⁰ Kulak biçimli kulp terimi ilk olarak H.B. Walters tarafından kullanılmıştır (Walters, 76). J. Perlzweig ile bu terim yaygınlaşmıştır. Perlzweig, benzer tipteki Attika kandillerini bu başlık altında sınıflandırmıştır (Agora VII, 14).

hemen altında tek bir yiv bulunmaktadır. Kandilin ağız kenarı ve sağ taraftaki kulak şekilli kulp korunmamıştır. Ağız kenarı bulunmamasına karşın, genelde bu tipteki örnekler yuvarlak ağız kenarlıdır, fakat nadir de olsa volütlü örneklere de rastlanılmaktadır. Ancak İdyma örneğinin ağız kenarına yakın kısmında herhangi bir volüt izinin olmaması, ağız kenarının yuvarlak formlu olduğunu göstermektedir. Kulak biçimli kandiller İ.S. 1. yy.dan 2. yy.ın ortalarına kadar üretilmiş ve özellikle İ.S. 1. yy.ın ilk yarısında yaygın olarak kullanılmıştır²³¹. Bu tipteki kandillerin kökeni kesin olmamakla birlikte İtalya'dır ve Akdeniz'de geniş bir coğrafyaya yayılmıştır²³². Batı Anadolu'da Pergamon ve Miletos'ta, Kıta Yunanistan'da Atina ve İsthmia'da, K. Afrika'da ve Mısır'da benzer örnekler bulunmaktadır²³³. Tüm bu merkezlerden ele geçen kandiller İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına aittir. Tarsus ve Atina'da yüzyılın ikinci yarısına ait örnekler de bulunmuştur²³⁴.

²³¹ BMC II, 233, lev. 38, no. 1092-1097; Hayes 1980, lev. 22, no. 220.

²³² Agora VII, 14.

²³³ Heimerl, lev. 6, no. 236-238; Menzel, no. 241-242; Agora VII, no. 80-84; Isthmia, no. 2445; Sabratha II, no. 177-178; Hayes 1980, 374.

²³⁴ Tarsus I, no. 176; Agora VII, no. 119, 397-417.

II.D.1.b-Unguentariumlar

Lacrimarium, *lacmatorium* ve *balsamarium* olarak da anılan unguentariumlar Hellenistik ve Erken Roma döneminin en yaygın mezar sunularıdır²³⁵. Antik kaynaklarda unguentariumlardan söz edildiği görülmektedir²³⁶. Ancak Hellenistik dönemin en yaygın kap formlarından biri olan unguentariumların Roma dönemi ile birlikte Latince *ampulla* olarak anıldığını göstermektedir.

Unguentariumların kökeni bilinmemektedir. V.R. Stojanovic bu kapların Klasik dönemin popüler mezar sunularından biri olan lekythos formundan türediğini düşünmektedir²³⁷. H.A. Thompson unguentariumların Suriye’de ortaya çıktığını ileri sürmüştür²³⁸, fakat P. Hellström bu görüşe katılmamaktadır ve unguentariumların kökeni gerçekten Suriye ise bu merkezden çok daha fazla unguentariumun ele geçmesi gerektiğini söylemiştir²³⁹. A. Westholm söz konusu kapların kökenini yeterli kanıt olmamasına rağmen Mısır’a bağlamaktadır ve Kıbrıs’taki amphoriskoslar ile unguentariumlar aralarında büyük benzerlikler olmasına karşın unguentariumlarda kulpların olmamasının çok büyük önemi olduğuna vurgu yaparak Kıbrıs ihtimalini reddetmiştir²⁴⁰. Ancak B.A. Sparkes ve L. Talcott unguentariumların prototiplerinin Kıbrıs’taki amphoriskoslar olduğu tezini desteklemektedirler²⁴¹.

²³⁵ *Lacrimarium*, *lacmatorium*, *balsamarium* ve *unguentarium* araştırmacılar tarafından kullanılan modern isimlerdir. *Balsamarium*’un diğer üç terimden farkı bu kapların miktarlarını gösteren bir terim olmasıdır (Stojanovic, 106). Antik kaynaklarda bu kapları tarif eden herhangi bir isim bilmediği için merhem kabı anlamına gelen unguentarium terimi türetilmiştir. Unguentarium ismi ilk olarak Kartaca kazılarındaki Fransız arkeologlar tarafından kullanılmıştır (Gauckler, 545). Bunun dışında söz konusu kaplar yanlış bir varsayımın sonucunda gözyaşı şişesi olarak adlandırılmıştır, ölen kişinin akrabalarının ve kiralık yas tutucuların gözyaşlarının içlerine konduğu ve sonra da ölü hediyesi olarak mezara bırakılan kaplar olarak değerlendirilmiştir.

²³⁶ Plinius, unguentariumlarda muhafaza edilen, kurutulmuş bitkilerden yapılmış hoş kokulu pudraların serpiildiğinden söz etmektedir (Plinius, Nat. Hist. XXXVI, 12). Plautus ve Cicero da Roma palestralarının en temel iki aracından (strigilis ve ampulla) söz ederken unguentariuma değinmişlerdir (Plautus, Pers. 123; Cic. de Fin. IV: 30), fakat P. Hellström, Plinius’un bu metinde alabaster şişelerini kastettiğini ileri sürmektedir (Labraunda II, 24).

²³⁷ Stojanovic, 106. V.R. Stojanovic bu bağlamda unguentariumlar için lekythos ya da alabastron terimlerinin de kullanılmasının uygun olduğu görüşündedir.

²³⁸ Thompson, 474.

²³⁹ Labraunda II, 25.

²⁴⁰ Vessberg – Westholm, 73 vd.

²⁴¹ Agora XII, 191 vd. Ayrıca bkz. Rotroff, 258.

Hellenistik ve Erken Roma döneminin popüler kapları olan unguentariumlar Filistin'den İspanya'ya kadar Akdeniz dünyasında özellikle mezarlarda yaygın olarak görülmektedir. Unguentariumlar ucuz mallardı ve mezarlar için çok sayıda üretilmelerinin yanı sıra sadece ölü kültü ile bağlantılı değillerdir; ev, sarnıç, kuyu gibi gündelik yaşama dönük kullanımları da vardı²⁴². Pahalı yağ ve parfümlerin unguentariumlar içerisinde taşınıp ihraç edildiklerine dair yaygın bir görüş vardır²⁴³. Unguentarium içindeki parfüm ince uzun bir kaşık yardımıyla ya da boyun kısmı kırılarak kullanılmaktaydı²⁴⁴. Mezar kabartmalarındaki tasvirler unguentariumların sunu olarak bir işlevlerinin olduğunu göstermektedir²⁴⁵. Kabartmalarındaki sahnelerde unguentariumlar genellikle sahnenin arka tarafında, ölünün arkasında, üstteki bir rafta ya da bir kişi (genellikle çocuk) tarafından tutulurken gösterilmektedir²⁴⁶.

Unguentarium iki temel formda üretilmiştir. 1- sivri dipli 2- torba dipli. Bu iki form arasındaki başlıca fark kaidenin olup olmamasıdır. Sivri dipli unguentariumlar yaklaşık üç yüzyıl kullanılmış ve bu dönem içerisinde formunda büyük değişiklikler olmuştur; kaide uzayıp sivrilmiştir. İ.Ö. 1. yy.ın ortalarında Doğu Akdeniz sahillerinde cam üfleme tekniği icadıyla birlikte torba dipli cam şişeler üretilmeye başlamış ve sivri dipli unguentariumlar aniden ortadan kaybolmuştur²⁴⁷. Bu dönemde önceki tipteki tamamıyla farklı ve yeni bir forma sahip olan torba dipli unguentariumlar sivri dipli örneklerin yerini almıştır²⁴⁸. Apayrı bir forma sahip olan söz konusu unguentariumlar torba dipli cam şişelerin seramiğe yansımasıdır. Torba dipli unguentariumlar, cam şişeler ile birlikte piyasada eş zamanlı olarak yer almasına karşın özellikle İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısında popüler olmuş ve pek çok

²⁴² Kurtz – Boardman, 165.

²⁴³ P. Hellström, parfümlere örnek olarak Pergamon'un Oenanthinum'unu, Tarsus'un Nardus ve Pardalium'unu ile Capua'nın gül parfümü gibi pahalı ve ünlü parfümlerinden söz etmiş ve bunların perakende satışlar için unguentariumlara konulduğunu dile getirmiştir (Labraunda II, 24).

²⁴⁴ Stojanovic, 115. Unguentariumların kırılarak kullanılmasına yönelik benzer bir ifade İncil'de yer almaktadır (Markos, 14: 3, "...bir kadın kaymaktaşı bir kapta, çok pahalıya sağlanan katıksız sümbül kokusu getirdi. Kaymaktaşı kabı kırıp içindekini İsa'nın başına döktü.". Benzer ifade İncil'de iki yerde daha geçmektedir; Matta, 26: 7; Luka, 7: 37).

²⁴⁵ Stojanovic, 116.

²⁴⁶ Mezar kabartmaları için bkz. Pfuhl – Möbius, no. 384, 405, 406, 410, 507, 538, 892, 909, 922, 924, 989.

²⁴⁷ Thompson, 473; Avigad, 186 vd.

²⁴⁸ V.R. Stojanovic formdaki bu değişimin nedenini kesin olmamakla birlikte kabın hacmi ve kapasitesi ile ilişkilendirmiştir (Stojanovic, 110).

bölgede kullanılmıştır. Sonunda İ.S. 1. yy. mezarlarında cam ve seramik torba dipli unguentariumlar sıklıkla aynı kontekstlerde bulunmuştur, fakat Stojanovic çağdaş kontekstlerde sivri dipli ve cam örneklerin aynı anda varlığına dair herhangi bir örnek bilmediğini söylemektedir²⁴⁹. Üretilen ilk örneklerin bazılarında boyunlarının alt kısmı hafifçe basıktır. Bu, cam şişelerin yapım tekniğinden kaynaklı bir uygulamanın seramiğe bilinçsizce uyarlanmasıdır²⁵⁰.

Sivri dipliden torba dipliye doğru form değişimi Argos'ta, Korinth'te ve her iki formun aynı mezardan ele geçtiği Stobi'de saptanmıştır. Bu mezarlardaki malzemeye dayanarak, mezarların kullanımının İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısında terk edildiğini göstermektedir. Torba dipliler Korinth'te, İ.Ö. 44'ten hemen sonraya tarihli Roma mezarlarında görülmeye başlamıştır ve İsrail ve Ürdün'deki buluntular da aynı dönem içerisindeki bir tarihe aittir. Tarsus'tan ele geçen torba dipli bir unguentarium İ.Ö. 150-50'ye tarihlidir. Cam üfleme tekniğinin İ.Ö. 50 dolaylarında keşfedildiği önerilmektedir. Bu da cam üfleme tekniğiyle yapılmış yeni mataraların taklit edilmesi sonucunda torba dipli forma geçildiğini göstermektedir. En erken seramik torba dipli bazı unguentariumlar, erken tipteki cam unguentariumlara form olarak benzemektedir.

Geç 1. yy. ile birlikte 2. ve 3. yy. boyunca torba dipli unguentariumların kullanımının devam ettiği gözlenmektedir. İ.S. 2.yy. ile birlikte çan formulu gövdeye ve oldukça uzun bir boyuna sahip yeni bir tip ortaya çıkmıştır. Söz konusu tip muhtemelen İ.S. Geç 1. yy. ve 2. yy.da "şamdan" olarak adlandırılan cam unguentariumların seramik taklitleriydiler.

Kat. No. 33, 34, 35, 36 ve 37 pişmiş topraktan yapılmış, torba dipli unguentariumlardır. Ephesos'ta bulunan ve İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına tarihli unguentarium özellikle Kat. No. 35 ile büyük benzerlikler göstermektedir²⁵¹. Kat. No. 35'ye benzer bir diğer örnek de Stratonikeia'daki tonozlu mezardan ele

²⁴⁹ Stojanovic, 113.

²⁵⁰ Bkz. sf. 81.

²⁵¹ Meriç, lev. 97, no. K 500.

geçmiştir²⁵². Stratonikeia’da söz konusu unguentariumun dışında çok sayıda torba dipli unguentarium bulunmuştur. Bunlar, mezardaki terra kotta figürinlere dayanarak İ.S. 1. yy. sonu-2. yy. başına tarihlendirilmiştir. Phokaia’daki sunaklar alanından ele geçen torba dipli örnekler de İ.S. 1. yy.ın ikinci yarısına tarihlidir²⁵³. Bu merkezler dışında Gordion, Tarsus ve Ainos’tan ele geçen benzer tipteki unguentariumlar İ.Ö. Geç 1. yy. İ.S. Erken 1. yy.a aittir²⁵⁴. Korinth’te yerleşim ve mezarlardan benzer forma sahip unguentariumlar bulunmuştur. Yerleşimden ele geçen örnek kesin olmamakla birlikte İ.S. 1. yy.ın ortalarına aittir²⁵⁵. Augustus dönemine tarihli mezarlarda bulunan çok sayıdaki torba dipli unguentarium İ.Ö. geç 1. yy.a aittir. Atina Agorası’nda bulunan benzer iki örnek İ.S. 1. yy.a ait tabakadan ele geçmiştir²⁵⁶. Ayrıca Atina’daki mezarlarda da İ.Ö. Geç 1. yy. ile İ.S. 1. yy. arasına tarihli aynı formda unguentariumlar bulunmuştur²⁵⁷. Kıbrıs’tan ve Knossos’taki oda mezarındaki örnekler İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına aittir²⁵⁸. Oboda’daki mezarlarda bulunan torba dipli unguentariumlar Herodianus dönemine (İ.S. 170-240) ait kandiller ile birlikte ele geçmiştir²⁵⁹. Ancak diğer merkezlerden bu kadar geç döneme tarihli herhangi bir örneğin ele geçmemesi dikkat çekicidir.

Kat. No. 38 ise oldukça farklı bir forma sahiptir. Ağız kısmı eksik olan unguentariumun uzun ve diğer örneklere göre daha geniş bir boyunu vardır. Gövde ovoid formludur ve yüksek konik kaide ile keskin bir açı yaparak birleşmektedir. Apollonia’dan oldukça benzer ele geçen örneğin de boynun üst kısmı korunmamıştır. Apollonia’daki örnek, maşrapa olarak tanımlanmış ve İ.Ö. 2. yy.ın son çeyreğine tarihlenmiştir²⁶⁰. Patara nekropolisinden ele geçen benzer tipteki örneklerin gövdeleri İdyma’dakinden daha geniş ve yuvarlak formludur²⁶¹.

²⁵² Boysal ve M. Kadioğlu, 227, res. 5, Çiz. 17.

²⁵³ Özyiğit 2001, 9, Çiz. 3.

²⁵⁴ Edwards, lev. 68, fig. 21; Tarsus I, 150, no. 732-736; Erzen – Başaran 1993, res. 10.

²⁵⁵ Corinth XVIII, no. 142. Bu parça İ.S. 1. yy.ın ortalarına tarihli T: 16-17 no.lu yapının dolgusundan ele geçmiştir. Ayrıca bu örnekle çağdaş bir diğer torba dipli unguentariumun, sivri dipli bir örnek ile birlikte bulunduğu belirtilmiştir (Corinth XVIII, 64). Mezarlarda bulunan örnekler için bkz. Corinth XIII, lev. 76 vd; Williams – Mac Intosh – J.E. Fisher, lev. 8, no. 47; Slane – Jones, no. 99.

²⁵⁶ Agora V, lev. 5, no. 97-98.

²⁵⁷ Boulter, lev. 46, no. M1-5, N1, O1, P1.

²⁵⁸ McFadden, lev. 42, no. 73-74; Smith, lev. 44, no. 129.

²⁵⁹ Negev, 106.

²⁶⁰ Roll – Tal, 248 vd., fig. 5, 16/3.

²⁶¹ Yılmaz, res. 10.

II.D.1.c-Tek Kulplu Testiler

Klasik ve Hellenistik dönemin en yaygın içki kapları oinokhoelerdi. İ.Ö. 4. yy. sonları ve 3. yy. ile birlikte içki kaplarında bir değişim olmuş; lagynos, sürahi ve testi gibi kaplar günlük yaşamda sıklıkla görülmeye başlamıştır. Büyük İskender'in yaptığı seferler sırasında artan şarap, yağ talebini karşılamaya yönelik Batı Anadolu'da özellikle de Knidos'taki atölyelerde yoğun bir seramik üretimi doğmuştur. Bunun sonucunda da daha önceki büyük boyutlu amphora vb. kapların yerine, taşınması daha kolay küçük içki kapları üretilmeye başlamıştır ve böylelikle testiler Hellenistik dönem boyunca Akdeniz coğrafyasında çok geniş bir yayılıma sahip olmuşlardır. Lagynos ve testiler günlük kullanım kapları olmalarının yanı sıra özellikle lagynoslar değerli ve ince kaplardı. Bununla birlikte mezarlarda ölü hediyeleri olarak da sıklıkla kullanılmışlardır.

Lagynosların kökeninin Doğu Yunan'da olasılıkla da Adalar, Kıbrıs ya da Anadolu olduğu tahmin edilmekle birlikte yerel üretim merkezlerinin varlığı da şüphesizdir. Atina'da lagynoslar İ.Ö. 2. yy.ın başlarında görülmeye başlar ve İ.Ö. 2. yy.ın ikinci yarısında yaygınlaşır²⁶². Mezardan lagynoslar dışında benzer tipte, yuvarlak ya da ovoid gövdeli testiler de ele geçmiştir. Bu tipteki testiler özellikle İ.Ö. ve İ.S. 1. yy.da oldukça popüler kaplardı.

İdyma oda mezarında bulunan testilerin birçoğunun üzeri kırmızı firnislidir. Erken Roma dönemi ile birlikte, Hellenistik dönemin beyaz astarlı bezeme anlayışının yerini kırmızı firnisli örnekler almıştır²⁶³.

İdyma oda mezarında da dönemin karakteristiği olarak lagynos ve benzer formda tek kulplu testiler bulunmuştur. Kat. No. 39 dışa çekik ağız kenarlı, aşağıya doğru hafifçe genişleyen dar ve uzun boyunlu, keskin omuzlu, ovoid gövdeli, alçak halka kaideli bir lagynostur. Omuz ve gövde üzerinde firnisli bantlar yer almaktadır. Atina'dan ele geçen benzer örneğin ağız, boyun ve kulp kısmı kayıptır²⁶⁴. Beyaz

²⁶² Thompson 1934, 451.

²⁶³ Schäfer, 101 vd.

²⁶⁴ Vogeikoff-Brogan, no. 21.

astarlı olan bu örneğin de omzunun üzerinde kırmızı ek boya izleri vardır. Beyaz zeminli lagynosların İ.Ö. 2. yy.ın ikinci yarısından İ.Ö. 1. yy.ın ikinci çeyreğine kadar olan dönemdeki yayılımları bilinmektedir. Son bulgularla bunların İ.Ö. 2. yy.ın ilk yarısına kadar gittiğini göstermektedir²⁶⁵. Mezardan ele geçen 1 Kat. No.lu kandil mezara ait en erken buluntulardan biri olup, en erken gömüyü işaret etmektedir. Bu kandil göz önüne alındığında 39 Kat. No.lu lagynos, kandil ile aynı gömüye ait ve aynı tarihtendir. Kat. No. 39 form olarak Westholm'un Kıbrıs lagynosları sınıflamasına ve Atina Agorası buluntularına göre Form 2'ye aittir²⁶⁶. Ayrıca Kıbrıs'taki bir oda mezarından ele geçen benzer lagynos İ.Ö. 2. yy.ın ikinci yarısına tarihlidir²⁶⁷. Khios'tan ele geçen benzer formdaki lagynosların ise olasılıkla İ.Ö. 3. yy.a ait olduğu belirtilmektedir²⁶⁸. Gordion'dan da benzer bir lagynos ele geçmiştir²⁶⁹. Kilikia'daki kaya mezarı buluntuları içerisinde yer alan lagynos İ.Ö. 2. yy.a tarihlidir²⁷⁰. Samothrake nekropolisindeki inhumasyon mezardan ele geçen lagynos da İ.Ö. 2. yy.ın ikinci yarısına tarihlidir²⁷¹. Söz konusu testilerin birçoğu torba dipli unguentariumlar ile birlikte ele geçmiştir. Korinth'te lagynosların ithalatının İ.Ö. 146'daki Korinth tahribatının olduğu dönemde başladığı düşünülmektedir²⁷². Lagynosların üretim merkezi bilinmemekle birlikte Batı Anadolu kıyısındaki bir yer olduğu düşünülmektedir²⁷³. Beyaz zeminli lagynosların gerçekte Pergamon'da yapıldığını kanıtlama adına, Pergamon Gymnasium'u yakındaki bir çömlekçi fırını enkazında İ.Ö. geç 2. yy.a tarihli beyaz zeminli lagynos parçaları bulunmuştur²⁷⁴. Pitane, çok sayıda lagynosun ele geçmesinden dolayı olası üretim merkezi olarak önerilmiştir²⁷⁵. J.W. Hayes, lagynosların kökeninin Paphos'tan Kıbrıs'a kadar olan atölyeler olduğuna inanmaktadır²⁷⁶.

²⁶⁵ Agora XXIX, 227 vd.

²⁶⁶ Vessberg – Westholm, 59; Agora XXIX, 222. no 1676, res. 100, lev. 133.

²⁶⁷ McFadden, lev. 37, no. 23.

²⁶⁸ Boardman, no. 928.

²⁶⁹ Edwards, lev. 68, fig. 22.

²⁷⁰ Öztürk, 316, çiz. 7.

²⁷¹ Samothrace 11/1, 466, H22-3.

²⁷² Corinth VII, 50. dipnot 34; Broneer, 71, fig. 16; Broneer 1947, lev. 58, no. 12; Romano, no. 42-43; Williams – Zervos, lev. 39, no. 22.

²⁷³ Vogeikoff-Brogan, 302.

²⁷⁴ Schäfer, 110.

²⁷⁵ Boehringer – Krauss, 122.

²⁷⁶ Hayes 1991, 18 vd.

Kat. No. 40, 41, 42, 43 ve 44 hafif dışa çekik ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, küresel gövdeli ve halka kaideli tek kulplu testilerdir. Benzer örneği Bithynia'daki Ömerli Tümülüslerinden ele geçmiştir. Tümülüsler İ.S. 2. yy.ın ikinci yarısı ile İ.S. 3. yy.ın ilk çeyreği arasına tarihlidir²⁷⁷. Korinth'ten ele geçen örnek İ.Ö. 2.yy.ın ikinci çeyreğine aittir²⁷⁸. Korinth'teki örneklerin iç kısımları reçine ile kaplıdır. Kabın içinin bilinçli olarak kaplanması içerdiği şarabın sızıntısını önlemeye yöneliktir ve erken dönemlerdeki kaliteli testilerde bu özellik görülmez²⁷⁹. Sardeis'ten bir mezar buluntusu olarak ele geçen benzer örnek İ.Ö. 2. yy.a tarihlidir²⁸⁰. Kıbrıs'taki bir oda mezarı gerek seramik gerekse de cam eserleri bakımından İdyma buluntuları ile büyük benzerlikler göstermektedir. Ölü hediyeleri içerisinde benzer tipte testiler ve lagynoslar yer almaktadır. İdyma'daki testilerin benzeri olan Kıbrıs'taki mezardan ele geçen testi İdyma örneklerinden daha keskin bir omuza sahiptir ve omuz üzerinde kırmızı bantlar yer almaktadır. Kat. No. 43'te de aynı şekilde omuz ve gövde üzerinde kırmızı firnisli bantlar vardır. Kıbrıs örneği İ.Ö. 3. yy.ın ikinci yarısına ait gömüden ele geçmiştir²⁸¹. Gambriion ve Tarsus'taki İ.Ö. 210-200'e tarihli benzer testilerin üzerinde de Kat. No. 43'teki gibi firnisli bantlar yer almaktadır²⁸². Ainos'taki mezar buluntuları içerisinde aynı tipte testiler İ.S. 1. yy.ın ilk çeyreğine ait Arretin tabağı ile birlikte ele geçmiştir²⁸³. Kelenderis'te de İ.S. 1. yy.ın başlarına tarihli mezarda bulunan benzer testi, torba dipli cam şişe ile birlikte ele geçmiştir²⁸⁴. Samothrake'deki inhumasyon gömülerde bulunan benzer forma sahip tek kulplu testiler İ.Ö. 1. yy.ın son çeyreği ile İ.S. erken 1. yy. arasına aittir²⁸⁵.

Kat. No. 45, 46 ve 47 küçük boyutlu testilerdir. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, çok kısa boyunludur ve boyundan gövdeye keskin bir açı ile geçilmektedir. Uzun gövde torba formudur ve aşağıya doğru genişleyip, alçak halka kaide ile birleşmektedir. İki yivli dikey kulp ağız kenarından gövdeye bağlıdır. Bu tipteki

²⁷⁷ Fıratlı, fig. 7, 3.

²⁷⁸ Corinth VII, no. 634, 636.

²⁷⁹ age, 114.

²⁸⁰ Greenewalt, 15, fig. 14.

²⁸¹ McFadden, lev. 37, no. 24.

²⁸² Özyiğit 2004, 334, fig. 1/d, fig. 2; Tarsus I, 170/d.

²⁸³ Başaran, 616, res. 9, 618, res. 13; Erzen – Başaran, 89-108; Erzen – Başaran 1991, 117, res. 11.

²⁸⁴ Zoroğlu, 318, res. 14.

²⁸⁵ Samothrace XI/2, 810 vd.

testiler özellikle İ.Ö. 1. yy. ile İ.S. 1. yy. arasında tüm Akdeniz coğrafyasında yaygın olarak kullanılmıştır ve Geç Roma dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Atina, Oboda ve Tel-Anafa'dan ele geçen benzer örnekler İ.Ö. 1. yy.ın son üç çeyreği ile İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına aittir²⁸⁶. Knossos'taki örnek İ.S. Traianus ve Hadrianus dönemine ait depozitlerden ele geçmiştir²⁸⁷. Girit'ten ele geçen benzer örnek ise İ.S. Geç 2-Erken 3. yy.a aittir²⁸⁸.

Kat. No. 48 dışa çekik, sivri ağız kenarlı, dar boyunlu, dar ve alçak omuzlu, iki yivli dikey kulplu, yuvarlak gövdeli ve düz dipli bir tek kulplu testidir. Atina'dan benzer tipte ele geçen testinin gövdesi daha geniştir ve boynu yukarı doğru genişlemektedir. Atina'daki örnek İ.S. 2. yy.ın ilk yarısına tarihli dolgudan ele geçmiştir²⁸⁹.

Kat. No. 49 ve 50 dışa çekik ağız kenarlı, kısa, dar boyunlu yuvarlak gövdeli, alçak halka kaideli ve boyundan omuza dikey kulpludur. Gövdenin ortasında üç adet yatay yiv bulunmaktadır. Atina'da İ.S. geç 2. yy.a ait benzer testinin gövdesi daha yuvarlak ve küreseldir, ayrıca boynu daha uzun ve geniştir²⁹⁰. Ainos'ta mezar buluntusu olarak ele geçen benzer testi de Atina örneği ile aynı tarihtendir²⁹¹.

Kat. No. 51'nin ağız kısmı korunmamıştır. Dar ve uzun boyun aşağıya doğru hafifçe genişlemektedir. Gövde yuvarlağa yakın bir formdadır ve gövde üzerinde üç adet yatay yiv bulunmaktadır. Gövde alt kısımda hafifçe daralmakta ve alçak, halka kaide ile birleşmektedir. Boyundan omuza bağlı dikey kulp üzerinde iki yiv vardır. Oboda'da bulunan aynı formdaki testinin kulbu İdyma'daki örneğe göre oldukça küçüktür ve gövde üzeri düz, herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Kesin bir tarih verilmemekle birlikte Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine tarihlenmektedir²⁹².

²⁸⁶ Agora V, lev. 1, no. 56; Coldstream, lev. 27, no. 137; Negev, 102, no. 866; Tel Anafa II, lev. 10, no. 53-58.

²⁸⁷ Sackett, lev. 269, no. 15, lev. 173-215, no. 7, 10.

²⁸⁸ Coldstream – Eiring – Forster, 163, fig. f, g, lev. 41, e.

²⁸⁹ Agora V, lev. 8, H 18.

²⁹⁰ age, lev. 21, no. M 82

²⁹¹ Başaran, 614, res. 6.

²⁹² Negev, 26, no. 700.

Kat. No. 52, 53, 54, 55 ve 56 genel formları itibariyle aynı tipte testilerdir. Hepsinin ağız kenarı yüksek, düz ve dışa çıkıktır. Dik, uzun boyunlu ve dik omuzludurlar. Omuzdan gövdeye kesin bir açı ile geçilmektedir. Gövdeleri oldukça dik ve keskin profile sahiptir. Bu halleri ile metal kapları anımsatmaktalar ve muhtemelen de metal testilerin seramiğe uyarlanmasıdır. Kat. No. 56 dışındaki diğer örneklerin gövdelerinde plastik bant şeklinde yatay bezeme elemanları yer almaktadır. Ayrıca 55 Kat. No.lu testi hariç hepsi düz diplidir. 55 alçak halka kaidelidir. Oboda'da benzer tipte ağız kenarına sahip testi parçaları ele geçmiştir. Sadece ağız kenarı ve boyun kısmı korunan bu parçalar Sigillata tekniğinde yapılmış kaplar ile birlikte ele geçmiştir. Oboda örneklerinin çoğunluğu İ.S. 1. yy.a ait olmakla birlikte İ.S. 2. ve 3. yy.a ait parçalarda yer almaktadır²⁹³. Kat. No. 52, omuz bölümünden itibaren korunabilmiştir. Gövdesi, yukarıda değinilen dört testi ile aynı formdadır. Oldukça keskin hatlara sahiptir ve gövde üzerinde plastik geniş ve derin yivler bulunmaktadır. Kat. No. 52, 55'teki gibi alçak halka kaideye sahiptir. Ağız kısmı ele geçmemesine karşın, mezardan ele geçen benzer tipteki diğer testiler göz önüne alındığında ağız kenarı diğerleri ile aynı profilden olmalıdır.

Kat. No. 57, 58 ve 59 dışa çekik ağız kenarına, silindirik ve yüksek boyuna, düz bir profille aşağıya doğru daralan gövdeye ve düz bir dibe sahiptirler. Phokaiia'daki seramik çöplüğünden İ.S. 2. yy.ın ilk yarısına ait benzer tipte bir testi ele geçmiştir²⁹⁴.

Kat. No. 60 omuzdan itibaren korunabilmiştir; ağız kenarı ve boyun kısmı ele geçmemiştir. Küresele yakın bir gövdesi ve geniş bir halka kaidesi vardır. Kıbrıs'ta İ.Ö. 2. yy.dan sonraya tarihli örneğinin de ağız kısmı kayıptır, fakat korunan küçük kısmı ağız kenarının dışa çekik, oldukça geniş bir formda olduğunu göstermektedir²⁹⁵.

61 Kat. No.lu küçük boyutlu bir testidir. Hafifçe dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarına, aşağıya doğru genişleyen uzunca bir boyuna, ovoidal bir gövdeye, halka

²⁹³ age, 101.

²⁹⁴ Özyiğit, 114, res. 7.

²⁹⁵ McFadden, lev. 43, no. 91.

kaideye ve boyundan omuza bağlı dikey bir kulba sahiptir. Koroneia'dan ele geçen benzer tipteki testi, lagynos olarak sınıflandırılmış ve İ.Ö. 3. yy.a ait bir yapıda bulunmuřtur²⁹⁶.

²⁹⁶ Vanderpool – McCredie – Steinberg, lev. 21, no. 50.

II.D.1.d-Kaseler

Oda mezarındaki seramik mallar içerisinde kaseler en az sayıda ele geçen buluntulardır. Söz konusu kaseler form bakımından farklılıklar göstermelerine karşın, Arretin seramiğinin izlerini taşımaktadırlar. Kat. No. 62 “ekhinus kaseleri” olarak adlandırılan form, içe dönük ağızlı, yuvarlak gövdeli ve halka kaidelidir²⁹⁷. Kasenin hamuru sarımsı renklidir ve tüm yüzeyi kırmızı firnislidir. Kasenin kili ve hamuru göz ününe alındığında Pergamon kaplarına benzemektedir. Atina’dan ve Tarsus’tan ele geçen Pergamon üretimi kaselerin de hamuru ve firnişi aynıdır²⁹⁸. Atina’daki örnek olasılıkla İ.Ö. erken 1. yy.a aittir. F.O. Waage bu tipteki malları Pergamon kapları olarak adlandırmıştır ve İ.Ö. 10 ile İ.S. 15 arasına tarihlenmektedir²⁹⁹. H.S. Robinson bu malların üretim merkezinin büyük bir olasılıkla Doğu Akdeniz, Suriye ya da Mısır olduğu görüşündedir³⁰⁰. Pergamon kapları İ.Ö. 2. yy.da görülmeye başlar ve İ.S. 1. yy. boyunca üretilmeye devam edilir ve yüzyıl ile birlikte son bulur. Tarsus’taki örnekler ise İ.Ö. 2. yy.ın ortalarında görülmeye başlamıştır. Kasenin benzeri İsthmia’dan ele geçmiştir, bu örneğin de parlak kırmızı bir astarı bulunmaktadır ve İ.S. 1. yy.a tarihlidir³⁰¹. Korinth³⁰², Gordion³⁰³ ve Sardeis³⁰⁴ buluntuları da İ.Ö. 2. yy.ın ortalarına tarihlidir. Ainos’tan bir mezar buluntusu olan benzer tipteki kase Erken Roma dönemi olarak tarihlendirilmiştir³⁰⁵.

Kat. No. 63 İsthmia’dan benzer bir kase ele geçmiştir ve O. Broneer bu kaseyi İ.S. 1. yy.ın terra sigillataları ile ilişkilendirmektedir³⁰⁶. Atina’da bulunan benzer tipteki omurgalı kaseler İ.S. 1. ve 2. yy.a ait tabakalardan ele geçmiştir³⁰⁷. Ancak Kat. No. 63’nün yüksek ağız kenarında yer alan plastik spiral motif Atina

²⁹⁷ Kabın profilinin Dor düzenindeki sütun başlıklarındaki ekhinusa benzemesinden dolayı bu isimle anılmaktadır (Corinth VII, 29).

²⁹⁸ Agora V, no. F7; Tarsus I, no. 420.

²⁹⁹ Waagé, 285 vd; agy 1948, 18 vd.

³⁰⁰ Agora V, 11, dn. 7.

³⁰¹ O. Broneer, kasenin üretimi ve astarı bakımından Arretin seramiğine benzemesine karşın, muhtemelen Yunan taklidi olduğunu belirtmektedir (Broneer 1962, no. 24, lev. 11, d).

³⁰² Corinth VII, 2.

³⁰³ Sams, fig. 5, 11.

³⁰⁴ Greenewalt, 15, fig. 14.

³⁰⁵ Başaran, 616, res. 10.

³⁰⁶ Broneer 1958, lev. 15, c, no. 51.

³⁰⁷ Agora V, lev. 8, no. G 70, G 71, H7, H8.

örneklerinde görülmemektedir. Atina örnekleri ithal kaseler olup, Arretin seramiğidirler. Karia'da Labraunda ve Mylasa'dan ele geçen benzer örnekler İ.S. 1. yy.ın ortalarına tarihli Doğu Sigillata B ürünleridir³⁰⁸. Birçok merkezden ele geçen Arretin tarzındaki benzer kaseler ele alındığında İdyma örneğinin taklit üretim olduğunu göstermektedir³⁰⁹. İdyma'daki taklit örnek, İ.S. 1. yy.da oldukça yaygın olan Arretin seramiğinin hemen sonrasına muhtemelen İ.S. 1. yy. ortalarına veya ikinci yarısına ait olmalıdır.

Kat. No. 64 derin ve dar bir kasedir. Dik ağız kenarı keskin bir açı ile omuza bağlanmaktadır. Omuzdan gövdeye geçiş yumuşaktır, gövde ovoid formudur ve düz bir dip ile son bulmaktadır. Dibin alt kısmı hafifçe içe dönüktür. Söz konusu kaselerin erken örnekleri Sardeis'te İ.Ö. 2. yy.a tarihli bir mezarda sivri dipli bir unguentarium ile birlikte bulunmuştur³¹⁰. Bununla birlikte İtalya'da da İ.Ö. 3-2. yy.a tarihli çok sayıda benzer kaseler ele geçmiştir³¹¹. Bu tipteki kaselerin özellikle Claudius döneminde Barbotin tekniğindeki kaselerden esinlenerek yapıldığı ileri sürülmektedir³¹². Korinth'te bulunan benzer tipteki kasenin tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, söz konusu kase İ.S. 2-3. yy.a ait kandiller ile birlikte ele geçmiştir³¹³. Kıbrıs'ta Kourion'da İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına ait bir mezardan ele geçen örnekler, aynı atölyede üretilmiş Barbotin tekniğindeki kaseler ile birlikte bulunmuştur³¹⁴. Mezarda bulunan olası Kıbrıs kandilleri göz önüne alındığında İdyma'daki derin kase, Barbotin tekniğindeki derin kaselerin Kıbrıs kökenli bir taklidi olmalıdır.

Kat. No. 65 kap, günümüzün bardakları benzemektedir. Silindirik ve düz bir formu vardır. Ağız kenarının hemen altında bir yiv bulunmaktadır. Gövde altına doğru hafifçe daralmaktadır. Yüzeyi siyaha yakın, koyu gri renkli firnis ile kaplıdır. Atina'dan benzer tipte bir bardak ele geçmiştir. Atina'daki benzer bardağın yüzeyi

³⁰⁸ Labraunda II, lev. 13, no. 221; Kızıl, lev. 11. res. 36,a, b, c.

³⁰⁹ Benzer tipteki Arretin kaseleri için bkz. ; Walters, 474 vd.; Tarsus I, 148; Hayes, lev 77 vd.; Sackett, lev. 208; Sabratha II, 67 vd.; Fülle, 111 vd.; Coldstream – Eiring – Forster, 141 vd., lev. 39, a, b; Meriç, lev. 17, no. K154 vd.

³¹⁰ Greenewalt, 17, fig. 20.

³¹¹ Emiliozzi, lev. 165 vd.

³¹² McFadden, 481, lev. 42, no. 78-80; 40, no. 9224, 9229, 9236, 15469.

³¹³ Hayes, no. 224.

³¹⁴ McFadden, 481.

kırmızı firnislidir. H.S. Robinson, silindirik bardak formunun Erken İmparatorluk döneminde Kuzey İtalya'daki atölyelerde Arretin seramikleri olarak üretildiğini dile getirmektedir³¹⁵. Atina'daki bardak İ.S. 1. yy.ın ilk onluğuna tarihlidir. İdyma örneğinin kili ve firnisi göz önüne alındığı Arretin seramiğinden farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda söz konusu bardak Batı Anadolu'da büyük bir olasılıkla Knidos'taki bir atölyede üretilmiş olmalıdır.

Kat. No. 66 içe dönük ağız kenarına, aşağıya doğru daralan ve iç kısmı yivli bir gövdeye ve halka kaidelidir. Mylasa'da İ.Ö. 2. yy.a ait bir yapıdan benzer formda bir tabak ele geçmiştir³¹⁶.

67 Kat. No.lu tabak düz ve kalın bir ağız profiline sahiptir. Boyun kısmı olmayan kap ağız kenarı, altta yatay bir yiv ile hemen gövdeye bağlanmakta ve gövde aşağıya doğru daralıp düz dip oluşturmaktadır. Ağız kenarının altında yatay, iki yivli kulplar bulunmaktadır. Tabağın iç kısmında tondoya yakın bölümde dairesel bir yiv yer almaktadır. Söz konusu kap genellikle günlük yaşamda mutfak kabı olarak kullanılmaktadır. Tabağın Atina ve Knossos'taki benzerlerinden yola çıkarak İ.S. 2. yy.a, özellikle de Hadrianus dönemine tarihlidir³¹⁷. Pişmiş topraktan yapılmış disklerin benzerleri Kıbrıs'tan ele geçmiştir ve Erken Roma dönemine aittir³¹⁸.

³¹⁵ Agora V, 27, no. G44.

³¹⁶ Kızıllı, lev. 16, res. 54.

³¹⁷ Atina ve Knossos örnekleri için bkz. Agora V, G 113; Warren, fig 33, G.

³¹⁸ McFadden, lev. 47, no. 131-133.

II.D.2-CAM

Cam üretimi ilk olarak İ.Ö. 3. binin sonlarında Mezopotamya’da ortaya çıkmış ve cam kapların yapımı da ilk olarak İ.Ö. 16. yy.ın sonlarına rastlamaktadır³¹⁹. Roma döneminde cam ticaretinin büyümesi erken imparatorluk dönemi boyunca görülür. Hellenistik dönemin sonlarıyla birlikte genişleyen ticaretin sonucunda Suriye-Filistin ve Mısırlı cam ustaları tanınmıştır, ayrıca Augustus dönemi ile birlikte sivil savaş sona ermiş ve tüm ticari yasakların kaldırılmasıyla cam ürünleri Roma dünyasının her köşesine yayılmıştır³²⁰. İ.Ö. 70 ve 60 yılları boyunca Anadolu, Suriye ve Filistin’de Büyük Pompeius ve Lucullus’un doğu birliklerinin olması cam atölyelerinin hızlı yayılmasına neden olmuştur³²¹. Roma dönemi cam endüstrisi, Hellenistik dönemden devam eden tecrübe ve geleneğin devamıdır³²².

Mezardan ele geçen cam eserlerin tamamı torba dipli unguentariumların esin kaynağı olan yuvarlak, torba dipli, dar ve uzun boyunlu küçük cam şişelerdir. Söz konusu şişelerin gövdeleri zamanla daralmış ve İ.S. 2. yy. ile birlikte apayrı bir form ortaya çıkmıştır. İ.Ö. 1. yy.ın ortalarında başlayan bu yeni teknikte üretilmiş şişelerdeki form değişiminin tamamını İdyma’dan ele geçen cam şişelerde görmek mümkündür. Şişelerin büyük bir kısmı hafifçe dışa çekik ağız kenarlı, dar uzun boyunlu, torba gövdeli ve düz diplidir. Bir örnek farklı olarak; kısa boyunlu, aşağıya doğru daralan gövdeli ve sivri diplidir. Bunun dışındaki diğer bir örnek de dar ve uzun boyunlu, kısa ve dibe doğru genişleyen düz dipli bir şişedir. Dönemin gömü geleneği içerisinde yaygın bir kullanıma sahip olan cam şişeler İ.S. 1. yy.da mezar hediyesi olarak sıkça kullanılmış ve Akdeniz dünyasında keşfedilen birçok mezardan bu tipteki şişeler ele geçmiştir.

Cam işçiliğinde İ.Ö. 1. yy.ın ortaları ile birlikte cam üfleme tekniği ortaya çıkmıştır³²³. Cam şişe yapımı birden fazla aşamaya sahiptir. İlk olarak ısınan cam tüp

³¹⁹ Lightfoot – Arslan, 4.

³²⁰ Grose, 30; Grose 1989, 241; Lightfoot – Arslan, 4.

³²¹ Grose 1989, 241.

³²² Lightfoot – Arslan, 5; Grose 1989, 241 vd.

³²³ Samothrace XI/2, 1060.

haline getirilir ve az ısınan kısımdan üflenerek istenilen oranda şişirilen sıcak cam bir ampul şeklini alır. Camın şişirilmesinde demirden yapılmış ince bir boru (pontil) kullanılmaktadır, ardından şişirilen cam sıkıştırılıp, işlem sonlandırılır. Böyle bir yöntemde cam ustası ısıdan uzak durması gerekliken diğer yandan da şişenin formunu verirken hızlı döndürmelidir. Boyun kısmı ise olasılıkla bir makas ile kesilir. Eğik kısımlar veya düzgün olmayan ağız kenarlarının ise şişenin ağız kısmının hemen altından veya boynun alt kısmından sıkıca tutulması sonucunda meydana geldiği görülmektedir. Boynun alt kısmındaki oluk şeklindeki yiv ise aslında kullanıma yöneliktir. Daha sonraları demir çubuğun kullanılmasıyla bu boğum görülür. Demir çubuğun kullanımı şişenin alt kısmının düzleştirilmesinde de faydalı olmaktadır, arzu edilirse alt kısmının sivrileştirilmesi için de kullanılmaktadır³²⁴.

Pişmiş topraktan yapılmış, torba dipli unguentariumlar, Hellenistik dönem boyunca yaygın yağ taşıma kapları olan sivri dipli unguentariumların yerini aldığı dönem olan İ.Ö. 1. yy.ın ortalarında, olasılıkla İ.Ö. 50-40'ta, cam üfleme tekniğinde yapılmış şişelerin üretiminin sonucunda ani bir şekilde ortaya çıkmıştır. Torba dipli unguentariumların cam şişeler ile olan yapısal benzerliği açıkça görülmektedir; boyunlarının alt kısmındaki darlık, üfleme tekniğinin erken döneminde yapılmış cam şişe üretimindeki dekoratif gelişim cam üflemedeki tekniğin bir yansıması olarak görülmektedir³²⁵.

Kat. No. 68, 69, 70, 71 ve 72 en erken tipteki torba dipli cam şişelerdir. Dışa çekik ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, aşağıya doğru genişleyen torba dipli gövdelidirler. Sardeis'teki mezarlarda ölü hediyesi olarak çok sayıda cam unguentarium kullanılmıştır. İdyma örneğine benzeyen cam unguentarium İ.S. 75-150'ye tarihli mezar hediyeleri ile birlikte ele geçmiştir³²⁶. Europas'tan ele geçen aynı tipteki unguentarium İ.Ö. 1. yy. sonlarına, Milat dönemine tarihlidir³²⁷. Stobi'den İ.Ö. geç 1. yy.-İ.S. erken 1. yy.a tarihli gömüden benzer tipte bir örnek ele

³²⁴ Grose, 33; Grose 1989, 243; Samothrace XI/2, 1060.

³²⁵ Samothrace XI/2, 1060.

³²⁶ Saldern, lev. 5, no. 110.

³²⁷ Dura-Europas IV, lev. 35, no. 703.

geçmiştir³²⁸. Knossos'taki oda mezarında da aynı tarihten torba dipli cam unguentariumlar ele geçmiştir³²⁹. Ayrıca Ömerli tümülüslerinde bulunan cam unguentariumlar İdyma oda mezarı cam eserleri ile benzerlik göstermektedir ve söz konusu örnekler İ.S. erken 1. yy.a tarihlidir³³⁰.

Kat. No. 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80 ve 81 ise torba dipli şişelerden sonra üreilmeye başlanan, aynı tipteki şişelerdir, fakat bu örnekler daha dar bir gövdeye sahiptir. Bu tipteki örneklerin birçoğunda boyun ile gövdenin birleşim noktasında içe doğru bir profil gösteren ezilme vardır. Kat. No. 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80 ve 81'in Sardeis'teki benzerleri İ.S. 1. yy.ın başlarına tarihlidir³³¹, ancak bu formdaki şişeler İ.S. 2. yy.a ait depozitlerden de ele geçmiştir³³². Europas³³³, Tarsus³³⁴, Knossos³³⁵ ve Ainos'taki³³⁶ mezarlardan ele geçen aynı tipteki şişeler İ.S. 1. yy.ın sonlara tarihlidir.

Kat. No. 82 torba dipli örneklerin en son aşamasını temsil etmektedir. Boyunla hemen hemen aynı çapta, oldukça dar bir gövdeye sahiptir. Gövde alt kısma doğru hafifçe genişlemekte ve içe doğru dönerek düz dipile son bulmaktadır. Bu şekliyle şişe, günümüz cam tüplerini anımsatmaktadır. Kat. No. 82'ün Knossos'ta bulunan benzer örnekleri İ.S. 1. yy. sonrasına tarihlidir³³⁷. Kat. No. 83'ün benzer örnekleri Sagalassos'taki İ.S. 2-3. yy.a ait aile mezarından ele geçmiştir³³⁸. Kat. No. 84 ise mezardan ele geçen en geç tipteki şişedir. "Tuvalet unguentariumlar" olarak adlandırılan bu cam unguentariumlar dışa çekik yuvarlatılmış bir ağız kenarına, dar ve oldukça uzun bir boyuna sahiptir. Diğer örneklerden farklı olarak küresel formu bir gövdesi vardır ve düz diplidir. J. Hayes, bu cam şişelerin İ.S. 2. yy.ın ortalarıyla birlikte ortaya çıktığını ve muhtemelen şamdanların öncüsü olduğunu

³²⁸ Wiseman – Mano-Zissi, lev. 87, no. 27.

³²⁹ Smith, lev. 37, e-f; lev. 38, f.

³³⁰ Fıratlı, fig. 14, 6, 10.

³³¹ Saldern, no. 112, 160.

³³² Söz konusu şişeler Antoninus Pius sikkesi ile birlikte ele geçmiştir (Saldern, no. 126).

³³³ Dura-Europas IV, lev. 36, no. 711.

³³⁴ Tarsus I, lev. 351, no. 298.

³³⁵ Smith, lev. 37, m-p; lev. 38, k-l.

³³⁶ Başaran, 615, res. 8.

³³⁷ Smith, no. 25-28.

³³⁸ Waelkens, fig. 20.

söylemektedir³³⁹. O. Vessberg ve A. Westholm bu tipteki şişelerin İ.S. Geç 1-Erken 2. yy.da yayılmaya başladığını, İ.S. 3. yy.da da devam ettiğini ve üretim merkezlerinin büyük bir ihtimalle Kıbrıs olduğunu söylemektedirler³⁴⁰. Kat. No. 84'nin Kıbrıs'tan çok sayıda benzer örneği ele geçmiştir ve bunlar İ.S. 2. yy.ın ikinci yarısı ile İ.S. erken 3. yy. arasına tarihlidir³⁴¹. Sagalassos'taki aile mezarından da İ.S. 2-3. yy.a ait benzer örnekler ele geçmiştir³⁴². Tüm bu örneklerden farklı olarak Kat. No. 85 hafifçe dışa çekik ağız kenarlı, kısa ve dar boyunlu, oval gövdeli ve sivri diplidir.

³³⁹ Hayes 1975, 45.

³⁴⁰ Vessberg – Westholm, 216 vd.

³⁴¹ Harden, lev. 8, d; McFadden, lev. 44, 98-101; Hayes 1975, 44, 173 vd, 123 vd, no. 237, 256-259, 264, 497, 507, 514, 520, 532-534.

³⁴² Waelkens, fig. 20.

II.D.3-BRONZ

Mezardaki bronz buluntular içerisinde kilit parçaları, strigilisle ve bir adet çivi yer almaktadır. 86 Kat. No.lu kilit kare şekilli ince bir levha halindedir. Kilit ile ortasında bir anahtar deliği ve ahşap aksana montaj için dikdörtgen biçimli üç adet delik daha bulunmaktadır. Bununla birlikte kilide ait bronz zincir parçası ve çatal şeklinde aşağıya doğru açılan, üst tarafı çivinin tutturulması için yuvarlak bir halka şeklinde kıvrılmış bronz kilit parçaları (Kat. No. 86) ele geçmiştir. Aizanoi'den bir mobilya aksanına, muhtemelen de bir dolaba ait olan benzer kilit İ.Ö. 2. yy.ın ilk yarısına aittir³⁴³. Knossos'ta İ.S. 60-65'e tarihli oda mezarında bulunan kilit de benzer formdadır³⁴⁴. Kilidin dış yüzü bronz, iç kısmı ise demirdir. Dört köşesinde birer perçin ile iç ve dış kısımlar birbirine tutturulmuştur. İdyma'daki kilidin sadece bronz dış kaplaması ele geçmiştir. İ.Ö. 4-3. yy.a kadar giden erken örnekler de aynı yapım tekniğine ve forma sahiptir³⁴⁵. Korinth'ten ele geçen benzer formdaki demir kilitler daha geç bir tarihten, Bizans dönemindedir³⁴⁶. Sardeis'te de dörtgen şeklindeki levhalardan oluşan benzer kilitler bulunmuştur, ancak bu örnekler de Korinth'ten ele geçen kilitler gibi Erken Bizans dönemindedir³⁴⁷. Her iki örnek asma bir kilit olup, kare formludur ve ortalarında kilit deliği yer almaktadır. Kilidin üst kısmında sürgü bulunmaktadır ve sürgünün tutamağı oval formludur. Tutamak bu şekli ile İdyma oda mezarından ele geçen 87 Kat. No.lu bronz kulba benzemektedir. Kat. No. 87 genel hatlarıyla oval formlu bir kulptur; alt kısmı düz, yanlara doğru genişleyip öne doğru bombe yapmaktadır. Kulbun alt bölümünün orta kısmına doğru iki sivri çıkıntı bulunmaktadır. Düz olan alt kısımda kulbun birleşim yeri görülebilmektedir. Kulp, Korinth örneğinde olduğu gibi kilitle ilişkili bir parça ya da ahşap tabut ya da kutunun kulbu olmalıdır. Korinth dışında İtalya'da da İ.Ö. 4-3. yy.a ait benzer bir forma sahip bronz kulplar ele geçmiştir.³⁴⁸ İdyma dışındaki kilitler, anahtarları ile birlikte bulunmalarına karşın İdyma oda mezarından herhangi bir anahtar veya ona ait olabilecek bir parça ele geçmemiştir. Bronz kilitler sadece oda

³⁴³ Rheidt, 261, fig. 21.

³⁴⁴ Smith, no. 81; Sackett, lev. 306-307.

³⁴⁵ Emiliozzi, lev. 195, no. 637-638.

³⁴⁶ Corinth XII, no. 1009, 1010.

³⁴⁷ Waldbaum 1983, lev. 23. 346 vd.

³⁴⁸ Emiliozzi, lev. 196, no. 624-626.

mezarları ve tümülüslerde bulunmamakta, kilitlere aynı zamanda inhumasyon mezarlarda da rastlanmaktadır³⁴⁹. Söz konusu kilitler mezar odalarındaki gibi ahşap kutularda ve tabutlarda kullanılmaktaydı. Bu da Roma dönemi ölü gömme geleneğinde mezar tipi fark etmeksizin ölen kişiye ait özel eşyaların bir ahşap kutu içinde mezara konulduğunu göstermesi açısından önemlidir. Kat. No. 86 kuzey klinede Kat. No. 87 ve 88 ile aynı alandan ele geçmiştir. Bu bağlamda Kat. No. 86 diğer iki bronz buluntu ile birlikte muhtemelen aynı kontekste ait olmalıdır. Kuzey klinedeki söz konusu kontekstin tarihi göz önüne alındığında Kat. No. 86, İ.S. 1. yy.ın ilk yarına tarihlenmelidir.

İdyma oda mezarındaki bir diğer bronz buluntu Kat. No. 88 bronz çividir. Hafifçe eğilmiş olan çivinin başı yuvarlak kesitli ve üst kısmı düzdür. Hellenistik ve Roma dönemlerinde sivil mimarının yanı sıra mezarlardan da çok sayıda demir ve bronz çiviler ele geçmiştir. Mezarın genellikle köşelerine yakın yerlerde bulunan çivilerin kullanım amacının hangi yönde olduğu belirsizdir; ahşap tabutlarda ve kutularda kullanımı büyük bir ihtimal olmakla birlikte, E.B. Dusenbery, aynı mezarlardan çiviler ile raptiyelerin birlikte ele geçmesini *ekphora* boyunca ölünün yuvarlanıp düşmesini engellemek için kefeni (*stroma*) bağlamada ve sabitlemede kullandıklarını dile getirmiştir³⁵⁰. Çivilerin mezarlardaki laneti yok etmeyi amaçlayan mistik bir önemi olabileceği yönünde bir görüş de vardır³⁵¹, ancak bunu kesin bir dille doğrulamak mümkün değildir. Samothrake’de Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine ait kremasyon ve inhumasyon mezarlardan çok sayıda çivi ele geçmiştir³⁵². Mezar odaları haricinde kremasyon ve inhumasyon mezarlarda çivilerin bulunması, bu tip gömülerde ölünün tabutla defnedildiğini akla getirmektedir, ancak organik bir madde olan ahşabın zaman içerisinde yok olup ele geçmemesi bu düşünceyi desteklemekte yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda kremasyon ve inhumasyon mezarlardan ele geçen çivilerin mistik rolleri ile ilgili olarak D.C. Kurtz ve J. Boardman’ın yukarıda değinilen görüşlerinin doğru olabileceğini göstermesine karşın, söz konusu uygulamanın kremasyon ve

³⁴⁹ İnhumasyon mezarlardaki kilit örnekleri bkz. Samothrace XI/2, 1034 vd.

³⁵⁰ age, 1037.

³⁵¹ Kurtz – Boardman, 216.

³⁵² Samothrace XI/1, no. 324, 333, 348, 383, 386, 392, 399, 400; Samothrace XI/2, 1037 vd.

inhumasyon gömüler dışında oda mezarlarında kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Ele geçen birçok çivinin başı yuvarlak ya da kıvrımlıdır. Sivri bir çekiç ile başları kare veya dikdörtgen kesitli yapılırdı. Çivilerin hiçbiri döküm ile yapılmamıştır, hepsi çekiç veya törpü ile şekillendirilmiştir. Genellikle bronzdan yapılmalarına karşın, demirden yapılmış örnekler de bulunmaktadır. İdyma'daki bronz çivinin eğik olarak bulunması bir yere, muhtemelen ahşap bir tabut ya da kutuya, çakıldığını göstermektedir. 88 Kat. No.lu çivinin benzeri birçok merkezden ele geçmiştir. Atina'daki inhumasyon gömülerden bronz çiviler ele geçmiştir³⁵³. Aizanoi'deki evlerden de aynı şekilde çivi örnekleri bulunmuştur³⁵⁴. Ephesos'tan, Attika'nın doğu sahilindeki Koroneia ve İsthmia'dan çok sayıda bronz çivi ele geçmiştir³⁵⁵. Mezarda İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına ait kontekst ile aynı noktadan ele geçmiştir, bundan dolayı Kat. No. 88 söz konusu kontekste ait bir buluntu olmalıdır.

89 Kat. No.lu bronz strigilis iki parça olarak ele geçmiştir, sap ile bıçak kısmının birleşim yerinden kopmuştur. Tutamak bölümü ince bir levha şeklindedir ve uçlarından aşağıya doğru kıvrıktır. Strigilisin bıçak kısmı ise derin bir oluğa sahiptir. "L" şeklinde bir kavis yapmaktadır. 90 Kat. No.lu bronz strigilisin sapı "Σ" şeklinde bir profile sahiptir ve bıçağı Kat. No. 89'a göre daha az kıvrımlıdır. Antik dönemde ölen kişi ile birlikte şahsi eşyaları da gömülürdü. Bir atlet öldüğünde mezarına ölü hediyeleri ile birlikte aralarında palaistralarda kullandığı en temel aletleri olan strigilisleri ve yağ kaplarının da yer aldığı kişisel eşyaları konulmaktaydı; Arkaik dönemle birlikte popülerlik kazanan bu gelenek, Klasik dönem ve sonrasında da varlığını sürdürmüştür³⁵⁶. Bu görüşten yola çıkarak İdyma oda mezarında bulunan strigilisler, mezardaki gömülerden en az birinin atlet olması gerektiğini göstermektedir. Mezarda aynı zamanda gladyatör sahneli kandillerin bulunması gömülerden birinin bir atlete ait olma ihtimalini güçlendirmektedir. Söz konusu kandillerin fitil deliklerinde yanık izlerinin bulunması bunların kullanılmış olduğunu ve ölen kişinin kişisel eşyaları olduğunu göstermektedir. Patara'daki kaya mezarından ele geçen strigilislerin tarihlerine ilişkin herhangi bir bilgi

³⁵³ Boulter, lev. 53, S3.

³⁵⁴ Rheidt, 265, fig. 26.

³⁵⁵ Meriç, lev. 87, no. M1 vd; Vanderpool – McCredie – Steinberg, lev. 22, no. 1, 2, 32; Isthmia VII, lev. 77 vd.

³⁵⁶ Kurtz – Boardman, 208.

bulunmamaktadır, ancak bunlarla birlikte mezardan hangi tipte olduğu belirtilmeyen unguentariumlar da ele geçmiştir³⁵⁷. Stobi’de İ.Ö. Geç 1. yy. - İ.S. Erken 1. yy.a tarihli gömüde İdyma örneğine benzeyen bir strigilis torba dipli unguentariumlar ile birlikte bulunmuştur³⁵⁸. Korinth’teki örnekler ise İ.Ö. 5. yy.a tarihlidir³⁵⁹. Kıbrıs’ta da İ.Ö. 3. yy.a tarihli benzer örnekler bulunmuştur³⁶⁰. Mezardan ele geçen gladyatör sahneli kandiller ile aynı gömüye ait olmaları büyük bir olasılıktır. Kandillerin tarihleri de göz önüne alındığında strigilisler İ.S. 1-2. yy. arasında bir döneme ait olmalıdır. Mezardan ele geçen Kat. No. 91 bronz iki diskidir. Bunlardan ilki halka şeklinde yuvarlaktır, diğeri de yuvarlak formlu, iç kısmı kapalı ve aşağıya doğru hafifçe oyuktur. Kapak şeklinde olan parçanın alt kısmında bronz halkanın oturması için bir yuva yer almaktadır. Bir çeşit kilit sistemine ait olan bronz disklerin Kıbrıs’taki benzerleri Erken Roma dönemine aittir³⁶¹. Kat. No. 91’in buluntu yerindeki (kuzey kline) kontekstler içerisinde Kıbrıs örneklerine tarih olarak en yakın kontekst İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına ait olmalıdır. Ayrıca söz konusu kontekstte kilit, kulp ve çivi gibi (Kat. No. 86, 87, 88) başka bronz eserlerin bir arada bulunması Kat. No. 91’i adı geçen kontekst ile ilişkilendirmeyi mümkün kılmaktadır.

II.D.4-ALTIN

Antik dönemde altın işçiliği (*khrysokhoos* ya da *khrysourgos*) genelde altın levhaların dövülerek işlenmesi sonucunda yapılmaktaydı. İ.Ö. 4. yy.ın sonlarıyla birlikte Anadolu’da ve Makedonia’da kuyumcu atölyelerinde bir artış görülmektedir³⁶². Batı Anadolu’da altın işçiliği İ.Ö. 9. yy.da Rhodos ile birlikte başlamıştır ve Hellenistik dönem boyunca kuyumculukta önemli bir merkez olma özelliğini korumuştur³⁶³. Altın imalatında Rhodos’un konumu göz önüne alındığında da mezardan ele geçen tek altın eser olan 92 Kat. No.lu altın küpe Rhodos üretimi olabilir. Kat. No. 92 üzerinde kabartma şeklinde, kalıp yapımı tekniğinde yapılmış ve

³⁵⁷ Işık, res. 14, 17.

³⁵⁸ Wiseman – Mano-Zissi, lev. 87, fig. 28.

³⁵⁹ Corinth XIII, lev. 81.

³⁶⁰ McFadden, no. 8, 9.

³⁶¹ age, lev. 47, no. 131-133.

³⁶² Higgins, 154 vd; Hoffmann – Davidson, 13 vd.

³⁶³ Williams – Ogden, 85 vd.

üst kısmında deniz kabuğu motifinin olduğu altın bir küpedir. İşçilik açısından kaba sayılabilecek bir özelliğe sahiptir, deniz kabuğu motifi incelikten uzak, stilize bir şekilde işlenmiştir. Benzeri özel bir koleksiyonda bulunan bir çift küpede görülmektedir³⁶⁴. Koleksiyondaki küpelerin nereden ele geçtiği bilinmemektedir. Küpelerin üzerinde, İdyma örneği ile aynı şekilde deniz kabuğu motifi yer almaktadır ve işçilik bakımından da büyük benzerlikler göstermektedirler. Söz konusu küpeler İ.S. 2-3. yy.a tarihlidir.

³⁶⁴ Rudolph – Rudolph, no. 147b.

II.D.5-SİKKELER

Mezar odasından ele geçen sikkelerin 33 tanesi bronz ve 1 tanesi de gümüş sikkedir. 28 sikke de (AKY 2001/34-35, AKY 2001/53-54, AKY 2001/82-83, AKY 2001/100-123 no.lu etütlük sikkeler) yoğun bir oksitlenmeden dolayı sikkeler tahrip olmuş ve üzerlerindeki betimler belirsizdir. 93-98 Kat. No.lu sikkeler diğerlerine göre daha iyi korunmuşlardır. Mezardaki doğal tahribat ve uzun süreli kullanımın getirdiği kontekstlerdeki tahribat sikkeler için de geçerli olabilir, fakat sikkelerin doğal yapıları gereği bunun olması diğer ölü hediyelerine göre daha düşük bir ihtimaldir ve sikkeler büyük bir olasılıkla *in situ* halde bulunmuş olmalıdır.

93 no.lu sikke kuzey kline üzerinden ele geçmiş gümüş bir drahmidir. Ön yüzünde sağa dönük profilden betimlenmiş, başında ışın tacı bulunan Helios başı bulunmaktadır. Arka yüzde ise nokta dizisinden oluşmuş dairenin içerisinde üç yapraklı gül motifi yer almaktadır. Helios ve gül motifi Rhodos sikkelerine özgüdür ve İ.Ö. 4. yy. ile darp edilmeye başlamıştır. İ.Ö. 4. yy.daki Rhodos sikkelerinin arka yüzlerindeki gül motifi quadratum incusum içerisinde yer almaktaydı. İ.Ö. 305/4'te Demetrios Poliorketes'in Rhodos'u kuşatmasının ardından Rhodos sikkelerinin arka yüzündeki incus ya yuvarlak yapılmıştır ya da hiç kullanılmamıştır³⁶⁵. Bu tipteki sikkelerin darbu İ.Ö. 3. yy. boyunca devam etmiş ve İ.Ö. 2. yy.ın ilk onluğu ile birlikte son bulmuştur. Ön yüzdeki Helios İ.Ö. 2. yy.a kadar ¾'lük duruşla cepheden tasvir edilmekteydi. İ.Ö. 2. yy. ile birlikte Helios, başında ışın tacı ile profilden verilmeye başlamıştır. Ön yüzde profilden betimlenmiş, başında ışın taçlı Helios, arka yüzde nokta dizisi ile çevrelenmiş üç yapraklı gül motifinden oluşan sikkeler İ.Ö. 166-88 arasına tarihlidir³⁶⁶. Ancak oda mezarındaki en erken kontekst İ.Ö. 2. yy.dandır ve sonraki ilk kontekst de İ.S. 1. yy.ın ortalarına tarihlidir. Bu durumda Kat. No. 93 İ.Ö. 304-166 arasında basılan 94 Kat. No.lu sikke ve mezardaki ilk kontekst göz önüne alındığında İ.Ö. 166'ya ait olmalıdır.

³⁶⁵ Morkholm, 99 vd. Ayrıca benzer tipteki Rhodos sikkeleri için bkz. Morkholm lev. 18, no. 298-300.

³⁶⁶ Head, lev. 40, no. 16, 17; Tekin, lev. 31, no. 335-338.

Kat. No. 94 bronz Rhodos sikkesidir. Ön yüzünde sağa dönük, profilden Helios başı, arka yüzünde de ışık saçan üç yapraklı gül motifi yer almaktadır. Söz konusu tipteki Rhodos sikkeleri İ.Ö. 304-166 arasına tarihlidir³⁶⁷. Ancak söz konusu sikke İ.Ö. 2. içinden, İ.Ö. 200-166 arasına ait olmalıdır. En erkene tarihli mezar buluntuları İ.Ö. 2. yy.a aittir. İ.Ö. 166-100'a ait 93 Kat. No.lu gümüş sikke ve Mezar yazıtın ve en erkene tarihli mezar buluntuları ele alındığında 94 Kat. No.lu bronz sikke İ.Ö. 166'ya ait olmalıdır. Rhodos'un iki farklı sikke tipinin aynı mezardan ele geçmesi söz konusu sikkelerin geçiş döneminden yani İ.Ö. 166 tarihinden olduğunu göstermektedir. Her iki sikke de mezar için terminus post quem vermektedir; mezarın yapım tarihi ve mezardaki ilk kontekstin tarihi söz konusu sikkelere dayanarak İ.Ö. 166'dır.

Kat. No. 95 ve 96 Rhodos'a ait diğer bronz sikkelerdir. Kat. No. 95'in ön yüzünde profilden betimlenmiş, Helios başı, arka yüzünde ise noktalardan oluşan bir daire içerisinde oldukça stilize işlenmiş gül motifi yer almaktadır ve gül motifinin hemen üzerinde Rhodos'u simgeleyen Rho ve Omikron harfleri bulunmaktadır. Kat. No. 96 da aynı tipteki bir sikkedir; ön yüzünde başında ışın tacı olan Helios başı, arka yüzünde yine nokta daire içerisinde stilize gül motifi yer almakta ve motifin üzerinde Rho, Omikron ve Delta harfleri görülmektedir. Söz konusu tipteki sikkeler İ.Ö. 1. yy.ın ikinci yarısı basılmaya başlamış ve İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına kadar devam etmiştir³⁶⁸. Mezarda Rhodos sikkelerinin varlığı İdyma'nın İ.Ö. 2. yy. ve İ.S. 1. yy.ın ilk yarısında Rhodos *peraiasına* ait olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

97 Kat. No.lu bronz sikke Traianus dönemine (İ.S. 98-117) aittir. Kuzey kline üzerinden ele geçen sikkenin ön yüzünde sağa dönük, profilden betimlenmiş Hercules başı, arka yüzde de sağa doğru yönelmiş bir hayvan figürü ve onun da altında S.C. (*Senatus Consulto*) harfleri bulunmaktadır. Söz konusu ifade sikkenin senato kararı ile basıldığını göstermektedir. Traianus sikkelerinin arka yüzündeki hayvan figürleri ya kurt ya da yaban domuzudur. İdyma örneğindeki hayvan figürü belirgin olmamakla birlikte büyük bir ihtimal ile yaban domuzu figürü olmalıdır. Özellikle baş yapı figürün bir domuz olduğunu göstermektedir. İmparatorun

³⁶⁷ age, lev. 39, no. 16.

³⁶⁸ age, lev. 41 vd.

etrafında “IMPCAES” ifadesi yer almaktadır. Arka yüzde ise yine sağa dönük pozisyonda bir hayvan figürü ve hemen altında bulunmaktadır. S.C. harfleri Claudius dönemi sikkelerinde sıkça görülmektedir.

Kat. No. 98 de Traianus döneminden bronz bir sikkedir. Ön yüzünde sağa dönük, profilden Traianus başı; arka yüzde de sağa doğru yönelmiş bir kurt figürü ve onun hemen altında S.C. harfleri yer almaktadır³⁶⁹.

³⁶⁹ RIC II, 293, no. 691, 694; RCTV II, 117, no. 3246.

III-OLASI KONTEKSTLER

Mezar buluntularının ele geçtikleri andaki konumları başlangıçta *in situ* gibi görünse de doğal nedenlerden kaynaklı yerlerinde oynamalar ve kontekstlerin birbirleri ile karışmaları söz konusudur. Mezarın uzun bir zaman diliminde kullanılmasından dolayı kontekstlerin sağlıklı bir şekilde korunmalarını beklemek mümkün değildir. Aynı zamanda daha sonraki gömüler sırasında yeni gömüye yer açmak için bir önceki gömünün ve ona ait sunuların bir kenara itilmesinin yanı sıra, büyük bir olasılıkla da dışarı atılmaları söz konusudur, ancak eski gömülerin dışarı atıldığına ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte kuzey kline üzerinde farklı dönemlere ait çok sayıda ölü hediyesinin bulunması, daha sonraki gömüler sırasında kontekstlerin dağıtılarak *in situ* durumlarının bozulduğu görülmektedir. Eserlerin bulunduğu andaki durumları göz önüne alındığında kontekstlerin karışmasında doğal faktörlerin belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Ele geçen malzemenin sınıflandırılmasının yanı sıra buluntuların konumları da değerlendirildiğinde mezardan dokuz kontekst ve buna bağlı olarak dokuz gömü tespit edilmiştir. Mezardaki en erken kontekst İ.Ö. 2. yy.a, en geç kontekst ise İ.S. 3. yy.a aittir. Yaklaşık beş yüzyıllık bu süreçte mezarda İ.S. 1. ve 2. yy.larda yedi gömü daha yapılmıştır.

III.A-BATI KLİNE

1, 39, 40, 41, 45, 50, 68, 69, 73, 93 ve 94 no.lu buluntular batı klineden ele geçmiştir. Söz konusu buluntular kandiller, tek kulplu testiler ve unguentariumlardan oluşmaktadır. 39, 41, 50, 68 ve 69 no.lu buluntular batı klinenin, mezar girişine yakın yerden ele geçmiştir. 1 ve 40 no.lu parçalar kline duvarının hemen altında, zeminde bulunmuş olup, klinedeki diğer buluntulardan ayrılmaktadırlar.

Kat. No. 39, 41, 45, 50, 68, 69 ve 73 batı klinenin güneybatı köşesinde bir öbek şeklinde yer almaktadırlar ve klinedeki diğer buluntulardan oldukça uzak ve ayrı bir yerdedirler. Konumları itibariyle başlangıçta homojen bir kontekst gibi

düşünülmelerine karşın bu grup içerisindeki en erken malzeme İ.Ö. 2. yy.a tarihli 39 no.lu lagynostur. Lagynos dışındaki buluntular içerisinde İ.S. 2. yy.a tarihli örnekler yer almaktadır. Kat. No. 41, 45 ve 50 İ.Ö. 2. yy. ile İ.S. 2. yy. arasındaki geniş bir dönemde varlığını sürdürmüş olan formlardır ve bu örnekler için kesin bir tarih vermek mümkün değildir, ancak aynı grup içerisinde İ.S. 1. yy.a ait torba dipli unguentariumların (Kat. No. 69, 73) ele geçmesi söz konusu alanda iki farklı kontekstin olduğunu ve farklı dönemlere ait ölü hediyelerinin karıştığını göstermektedir. Kat. No. 1 ve 40 ise klinenin hemen dibindeki zeminden, girişteki eşik taşının üzerinden ele geçmelerine karşın, batı klinedeki bu kontekstlere ait olmalıdırlar ve büyük bir ihtimalle doğal nedenlerden dolayı bu iki parça zemine düşmüş olmalıdır ve mezardaki diğer buluntular göz önüne alındığında batı klinedeki 39, 41, 45, 50, 68, 69 ve 73 no.lu parçalardan oluşan olası kontekstler ile aynı gruptan olmalıdır. Bu alandaki buluntuların tarihleri ele alındığında İ.Ö. 2. yy. ve İ.S. 1-2. yy. olmak üzere iki farklı kontekst yer almaktadır ve bunlar büyük bir olasılıkla yağmur deprem gibi doğal afetlerle karışmış olmalıdır. Söz konusu farklı buluntular batı klinedeki diğer buluntulardan oldukça uzakta ayrı bir yerde bulunmuşlardır ve farklı dönemlere ait olmalarına karşın, bir buluntu grubu olarak kendi içerisinde homojen bir yapı teşkil etmektedir. Batı klinenin güney köşesindeki söz konusu malzemeyi iki kontekst olarak ayırmak doğru olacaktır. Birincisi mezarın ilk evresi ile ilişkili olan İ.Ö. 2. yy.a ait konteksttir ve Kat. No. 1, 39, 40, 41 ve 45'ten oluşmaktaydı. 93 ve 94 Kat. No.lu Rhodos sikkeleri batı klineye yakın bir yerden ele geçmiştir ve İ.Ö. 2. yy.a tarihli kontekste aittir. Bu durumda Rhodos sikkesine dayanarak mezara ait ilk kontekst İ.Ö. 166'ya aittir. İkinci kontekst ise İ.S. 1-2. yy.a ait Kat. No. 50, 68, 69 ve 73'dan oluşmaktaydı. İkinci kontekstteki tek kulplu testilerin benzer örnekleri İ.S. 2. yy.a tarihlenmelerine karşın, torba dipli unguentariumlar göz önüne alındığında aynı döneme, İ.S. 1. yy.a ait olmalıdır.

Batı klinedeki diğer buluntular (8, 10, 13, 14, 18, 21, 22, 29, 38, 57, 64, 70, 71, 76, 92) ise klinenin kuzey batı köşesinde, kuzey kline ile birleşme noktasında bu yer almaktadır. Söz konusu buluntular içerisinde torba dipli cam şişeler ve kandillerin yanı sıra bir adet altın yüzük yer almaktadır. Buluntular genel olarak İ.S. 1. yy. ile 2. yy. arasındaki döneme aittir. İki yüzyıllık bir döneme yayılan malzeme

aynı noktada birden fazla gömünün olduğunu ve gömülere ait ölü hediyelerinin birbirleriyle karıştığını göstermektedir. Ölü hediyelerinin tarihleri arasında fazla bir zaman farkının olmamasından ve ortalama yarım yüzyıllık dönemler şeklinde tarihlenmeleri, kontekstlere ait malzemeyi ayırt edebilmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak malzemeler İ.S. 1. ve 2. yy.lar içinde yayılım göstermelerine dayanarak iki farklı kontekst ve buluntu grubu oluşturmak olasıdır. İlk grup Kat. No. 13, 14, 64, 70, 71 ve 76'dan; İkinci grup ise Kat. No. 8, 10, 18, 21, 22, 29, 57 ve 92'den oluşmaktadır. İlk gruptaki malzemeler 13 ve 14 hariç (İ.S. 1. yy.ın ikinci ve üçüncü çeyreğine aittirler) İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına aittir 13 ve 14 Kat. No.lu kandiller göz önüne alındığında batı klinenin bu noktasındaki birinci buluntu grubu İ.S. 1. yy.ın ortalarına ait olmalıdır. İkinci grubu, *Romanesis* atölyesine ait 18 Kat. No.lu kandile dayanarak İ.S. 80-120 arasına tarihlemek doğru olacaktır. Kat. No. 38, benzer örneğine dayanarak İ.Ö. 2. yy.ın son çeyreğine aittir. Ancak batı klinedeki söz konusu her iki grubun İ.S. 1. ve 2. yy.a ait olmasından ve içerisinde daha erken döneme ait başka bir buluntunun yer almamasından dolayı, Kat. No. 38'in İ.S. 1. yy.ın ortalarından olmalıdır.

III.B-DOĞU KLİNE

Doğu kline üzerinde tamamı korunmamasına karşın bir iskelete ait kafatası ve kaval kemiği parçaları bulunmaktadır. Bu iskeletin kafatasının etrafında ve ayakucuna yakın yerde olmak üzere iki farklı buluntu grubu yer almaktadır. 12, 27, 37, 44, 47, 48, 56, 59, 60, 78 Kat. No.lu ölü hediyelerinden oluşan grup klinenin kuzeydoğu köşesinden ele geçmiştir ve kuzey klineye doğru yayılmışlardır. Buluntular kronolojik bakımdan tutarlılık göstermektedir ve korunan halleriyle *in situ* oldukları izlenimi vermektedir. Klinenin kuzey tarafındaki buluntular içerisinde birer adet camdan ve seramikten yapılmış torba dipli unguentarium, yine bir adet kandil ve tek kulplu testiler yer almaktadır. Malzemenin tamamı İ.S. 2. yy.a tarihlidir. Kat. No. 56'nın benzerleri İ.S. 1. yy.dan 3. yy.a kadar uzanan bir zaman dilimine aittir, ancak mezardaki örnek, ait olduğu kontekst göz önüne alındığında İ.S. 2. yy.a ait olmalıdır.

III.C-KUZEY KLİNE

Kuzey kline buluntu bakımından mezardaki en zengin klinedir. Kline boyunca uzanan buluntuların bazıları sağ ve batı klinedeki ölü hediyesi ile karışmıştır. Kline üzerinden dört adet kafatası ele geçmiştir ve bunlar klinenin orta kısmında bir öbek halindedir. Bu da mezara konan gömüler sırasında bir önceki gömülerin tahrip edilip, bir kenara öbek şeklinde atıldığını ve farklı dönemlere ait ölü hediyesinin karıştığını göstermektedir. 3, 4, 11, 15, 16, 25, 30, 31, 32, 35, 36, 43, 46, 49 54, 55, 58, 65, 72, 77, 86, 87, 88, 95, 96, 97 ve 98 no.lu parçalar kuzey kline üzerinden ele geçmiştir. Bu noktada üç farklı döneme ait buluntular bulunmakta ve bu da kline üzerinde üç gömünün olduğunu göstermektedir. Birinci gömüye ait malzemeler 32, 35, 36, 65, 72, 86, 87, 88, 91, 95, 96 Kat. No.ludur ve İ.S. 1. yy.ın ilk yarısına aittir. İkinci gömü 3, 4, 11, 15, 16, 25, 58, 77, 97 ve 98 Kat. No.lu buluntulardan oluşmakta ve sikkelere dayanarak Traianus dönemine (İ.S. 98-117) tarihlidir. Üçüncü gömü ise İ.S. Erken 3. yy.a aittir ve 30, 31, 43, 46, 49, 54 ve 55 Kat. No.lu ölü hediyesinden oluşmaktadır.

III.D-ZEMİN

Mezar odasında zeminden ele geçen malzeme *in situ* durumda değildir ve bir kontekst oluşturmamaktadırlar. Üç kline üzerindeki gömülere ait ölü hediyesidir ve zaman içerisinde büyük bir ihtimalle deprem ve yağmur suları gibi doğa olaylarının sonucunda söz konusu malzeme klinelerden zemine düşmüştür. Tez kapsamında söz konusu malzeme ayrı bir kontekst gibi ele alınıp, her buluntu tarihlerine ve zemindeki buluntu yerlerine göre değerlendirildikten sonra hangi klinedeki kontekstle ilişkili olabileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Zeminden ele geçen buluntular 2, 5, 6, 7, 9, 17, 19, 20, 23, 26, 28, 33, 34, 42, 51, 52, 53, 61, 62, 63, 66, 74, 75, 81, 82, 85, 89 ve 90 no.lu parçalardır.

Zemindeki buluntular incelendiğinde, ölü hediyesinin dört farklı döneme ait olduğu tespit edilmiştir ve söz konusu buluntular her üç klinedeki malzeme ile

kronolojik açıdan tutarlılık göstermektedir. Kat. No. 9, 20, 33, 34, 51, 62 ve 63'ün dahil olduğu ilk buluntu grubu İ.S. 1. yy.ın ortalarına aittir. Kat. No. 66'nın Mylasa'daki benzer örneği İ.Ö. 2. yy.a tarihlidir. Oda mezarında da aynı tarihten bir kontekst olmasına karşın, söz konusu kontekst batı kline üzerindedir ve Kat. No. 66 bu konteksten oldukça uzak bir noktadan ele geçmiştir. 66 Kat. No.lu kaseyi buluntu yeri göz önüne alındığında zemindeki İ.S. 1. yy.ın ortalarına ait ilk buluntu grubu içerisinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Kat. No. 2, 5, 6, 7, 17, 19, 23, 26, 42, 52, 53, 74, 75, 81, 82, 85, 89 ve 90'dan oluşan ikinci grup ise *Romanesis* atölyesine ait Kat. No. 17 ve 19'a dayanarak İ.S. 80-120 arasına tarihlidir.

Ele geçen ölü hediyelerin bilinçli olarak yere konulma ihtimaline karşın, bu tip ritüeller için zeminde oldukça fazla sayıda sunu bulunmaktadır. Mezarın kullanım süresi göz önüne alındığında, beş yüzyıllık bir dönemde klinelerdeki malzemenin doğa ya da insan faktörü ile yere düşmesi doğaldır. Bununla birlikte yerdeki buluntuların tarihleri klinedekiler ile örtüşmektedir. Ancak yerden ele geçen malzemenin, klinelerdeki kontekstlerin bir parçası olduğunu ya da onlardan farklı bir gömüye ait mezar hediyeleri olduğunu söylemek mümkün değildir.

28 Kat. No.lu buluntu İ.S. erken 3. yy.da üretim yapmış olan Elpidiphoros atölyesine aittir ve buluntu yeri olarak da kuzey kline üzerindeki İ.S. erken 3. yy.a ait üçüncü gömüye yakındır. Kat. No. 28 tarihi ve konumu dikkate alındığında kuzey klinedeki üçüncü gömüye ait bir mezar hediyesidir.

6, 85, 89 Kat. No.lu parçalar doğu klineye yakın bir yerden ele geçmiştir ve parçaların tarihleri doğu klinenin kuzeydoğusundaki İ.S. 2. yy.a ait gömüsü ile çağdaştır. Sal klinedeki gömü genel olarak İ.S. 2. yy.a tarihlenmekle birlikte Kat. No. 6, 85, 89'un İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreğine ait olması, gömünün tarihini daha belirgin kılmaktadır. Tüm bu verilere dayanarak doğu klinedeki söz konusu gömü İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreğine aittir. Kat. No. 61 zeminde, batı klineye yakın bir noktada bulunmuştur. Benzer örneği İ.Ö. 3. yy.a ait olan Kat. No. 61 olasılıkla mezardaki İ.Ö. 166'ya tarihli kontekste ait bir buluntu olmalıdır.

III.E-NİŞ

24, 67, 79, 80, 83, 84 no.lu parçalar girişin karşısındaki niş içerisinden ele geçmiştir. Buluntular genel olarak İ.S. 2. yy.ın ikinci yarısı ile İ.S. Erken 3. yy. arasına ait olmakla birlikte, Kat. No. 24 ve 84'ün net bir tarihe (İ.S. Erken 3. yy.) sahip olmalarından dolayı nişteki konteksti İ.S. Erken 3. yy.a tarihlemek doğru olacaktır. Bununla birlikte nişin hemen alt tarafında yer alan kuzey kline üzerinde İ.S. erken 3. yy.a ait diğer bir kontekstin olması, nişteki buluntularla klinedeki kontekstin aynı gömü ile ilişkili olabileceğini akla getirmektedir. Ancak bunu destekleyecek bir bulgu bulunmamaktadır. Aynı dönemde mezara birden fazla gömü de yapılmış olabilir.

Sonuç olarak mezarın kullanım süresi içerisinde dokuz adet kontekst tespit edilmiştir. Bunlardan ilki batı klinenin güney tarafında yer alan ve İ.Ö. 2. yy.a tarihli Kat. No. 1, 39, 40, 41, 45, 61, 93 ve 94'ten oluşan konteksttir. Daha sonra mezarda İ.S. 1. yy.da dört adet gömü yapılmıştır. Batı klinenin güneyinde Kat. No. 50, 68, 69 ve 73'dan oluşan kontekst İ.S. 1.yy.a tarihlidir. Klinenin kuzey tarafında yine İ.S. 1. yy.ın ortalarına ait ikinci bir kontekst bulunmaktadır. Kuzey kline üzerinde İ.S. 1. yy.ın ortalarına ait bir diğer kontekste ait parçalar Kat. No. 32, 35, 36, 65, 72, 86, 87, 88, 91, 95, 96'dir. Bu dönemden sonra mezardaki gömülerin İ.S. 2. yy.da yapıldığı tespit edilmiştir. Batı klinede İ.Ö. 2. yy.a tarihli kontekstin dışında diğer bir kontekst de İ.S. 80-120 arasına aittir ve Kat. No. 8, 10, 18, 21, 22, 29, 57 ve 92'den oluşmaktadır. Doğu klinedeki Kat. No. 12, 27, 37, 44, 47, 48, 56, 59, 60, 78'den oluşan kontekst İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreğine tarihlidir. Kuzey kline üzerinde Traianus dönemine ait kontekst ise Kat. No. 3, 4, 11, 15, 16, 25, 58, 77, 97 ve 98'i kapsamaktadır. Mezarın son kullanım evresi İ.S. erken 3. yy.dır. Bu döneme ait iki kontekst yer almaktadır. Bunlardan biri kuzey kline üzerinde, Kat. No. 30, 31, 43, 46, 49, 54 ve 55'ten oluşan konteksttir, diğeri de niş içerisinden ele geçen Kat. No. 24, 67, 79, 80, 83, 84 no.lu parçaları içermektedir.

IV-SONUÇ

İdyma'daki Hellenistik döneme ait oda mezarının keşfi İdyma tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir ve günümüze kadar kente ilişkin bazı soruların cevaplanmasına katkı sağlamasının yanı sıra, İdyma ile ilgili yeni veriler elde edilmesine olanak tanımıştır. Mezar mimari özellikleri ve buluntuları bakımından Hellenistik ve Roma dönemin karakteristiğini göstermektedir. Farklı bölgelerdeki mezar örneklerinde benzer plan, mimari özellikler ve buluntular yer almakta, bunun dışında sadece mezar yapımında kullanılan malzeme ekonomik ve coğrafi nedenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bunda İdyma oda mezarının, Hellenistik ve Roma dönemi gibi geniş coğrafyaları içine alan ortak bir sosyo-kültürel yapıya sahip uygarlıkların ortaya çıktığı dönemlerde inşa edilmesinin önemli rolü vardır. Arkaik ve Klasik dönemlerde farklı bölgelerde yerel tipte mezar örnekleri bulunmasına karşın, söz konusu dönemler ile birlikte bu farklılığın ortadan kalktığı ve bölgesel ayırım gözetmeksizin aynı özelliklere sahip mezarların yapıldığı tespit edilmiştir.

Mezarın ön yüzünde yer alan yazıt epigrafik açıdan Rhodos örnekleri ile benzerlikler göstermektedir; yazıtta Dor lehçesi kullanılmıştır ve yazıt Rhodos tarzında yazılmıştır. Söz konusu benzerliklerin bulunmasında, olasılıkla mezarın yapıldığı dönemde İdyma ve çevresinin Rhodos egemenliği altında olmasının etki vardır.

Mezarda bulunan ölü hediyeleri Hellenistik ve Roma dönemlerindeki geleneğe uygun olarak tüm mezar tiplerinde görülmektedir; benzer tipteki sunular sadece oda mezarlarından değil, aynı zamanda inhumasyon ve kremasyon mezarlardan da sıkça ele geçmektedir. İdyma oda mezarı, buluntuları açısından zengin bir mezardır; çok sayıda pişmiş toprak kandil, unguentarium, tek kulplu testi ve kase nin yanı sıra cam şişeler, altın ve bronz eşyalar ile birlikte gümüş ve bronz sikkeler ele geçmiştir. Pişmiş toprak kandiller arasında Knidos atölyesi olan *Romanesis* imzalı kandiller önemli bir yere sahiptir. Mezardan Knidos kandilleri dışında Kıbrıs üretimi kandiller ve Firmalampen'ler de ele geçmiştir. Kandiller dışında mezarda bulunan torba dipli unguentariumlar, tek kulplu testiler ve kaseler

gibi diğer seramik ürünleri Geç Hellenistik-Erken Roma döneminde birçok mezarda rastlanan tipik mezar hediyeleridir ve dönemin karakteristiğini sergilemektedir. Bunların yanı sıra Arretin seramiğinin taklidi kaseler de mezarda bulunan diğer buluntulardır. Mezardan bulunan cam eserlerin tamamı torba dipli unguentariumlara esin kaynağı olan şişelerdir. Mezarda torba dipli örneklerinden “Tuvalet unguentariumları” olarak adlandırılan son örneklerine kadar tüm formlarını takip etmek olasıdır. Mezardaki bronz eserler içerisinde strigilislerin yanı sıra kilit parçaları ve bir adet çivi yer almaktadır. Kilit parçaları ve çivi mezardaki gömülerden birinde ahşap malzemenin kullanıldığını göstermektedir. Söz konusu ahşap malzeme büyük bir ihtimalle bir tabuta ya da sandığa aittir. Strigilisler Arkaik dönemden itibaren mezar hediyesi olarak kullanılmaktadır ve mezarlarda ölen kişinin özel eşyaları olarak mezara bırakılmaktaydı. Mezardaki strigilisler ait olduğu kontekstteki diğer malzemeler ile birlikte göz önüne alındığında ölen kişi muhtemelen bir atlet olmalıdır. Mezardan otuz üç sikke ele geçmiştir, fakat bunlardan sadece beş tanesi iyi korunabilmiştir. İyi korunan örneklerdeki en erken sikkeler İ.Ö. 166’ya ait Rhodos sikkeleri, en geç sikkeler ise Traianus dönemine aittir.

Ölü gömme adetleri açısından İdyma’daki oda mezarına dayanarak kapsamlı bir yorum yapmak sakıncalıdır. İdyma nekropolisindeki ve İnişdibi mevkiindeki kaya mezarları kentnin erken dönemlerinde ağırlıklı olarak kaya mezarlarının kullanıldığını göstermektedir. İlerleyen dönemlerde muhtemelen nekropolis alanının yetersiz kalmasıyla birlikte mezarlar daha batıya kaymıştır. Mezar gerek mimari anlamda gerekse de ritüelleri bakımında kendi döneminin özelliklerini yansıtmaktadır. Oda mezarlarının genelinde kullanılan ölülerin kline ya da tabuta konulması İdyma’daki örnek için de geçerlidir, mimari anlamda buna uygun inşa edilmiştir. Mezardaki yazıt özellikle Rhodos’taki örnekler ile benzerdir ve buna uygun olarak yazıtta ölen kişinin adının yanı sıra *ethnikon*u yer almaktadır. Gerek yazıtın yazılış tarzı gerekse de Rhodos sikkelerinin varlığı İ.Ö. 2. yy.da Rhodos’un İdyma üzerinde siyasal etki ile birlikte sosyal ve kültürel bir hegemonyasının varlığını açık bir şekilde göstermektedir. Bu etki açık bir şekilde cenaze ritüellerinde karşımıza çıkmaktadır. Cenaze törenlerinde kullanılan malzeme ve ölü hediyeleri yerel özelliklerin ötesinde dönemin karakteristiğini yansıtmaktadır. Ölünün kişisel eşyaları ile birlikte

Hellenistik ve Roma döneminin tipik mezar buluntuları içerisinde yer alan kaplar ölü gömme adetlerinin evrensel bir nitelik taşıdığını ve kendi dönemlerindeki yaygın geleneği izlediğini gözler önüne sermektedir.

Ele geçen malzemenin değerlendirilip olası kontektlerin oluşturulmasının ardından mezarın yapım tarihi İ.Ö. 166, son kullanım tarihi ise İ.S. Erken 3. yy. olarak tespit edilmiştir. Bu tarihler arasındaki diğer gömüler ise İ.S. 1 ve 2. yy.lara aittir. Mezarın yaklaşık beş yüzyıllık kullanımı içerisinde dokuz olası kontekt saptanmıştır, ancak mezardan ele geçen otuz üç adet sikke göz önüne alındığında mezardaki gömü sayısını kesin bir dille dokuz olarak belirlemek gerekir.

İdyma oda mezarı şu an için İdyma'daki ölü gömme adetlerini ve mezar tiplerini tam olarak açıklamakta tek başına yetersiz kalmakla birlikte bu yöndeki çalışmalarda bir kilometre taşı olması açısından büyük bir öneme sahiptir ve ilerleyen dönemlerde İdyma'ya ilişkin çalışmaların artması ile birlikte birçok soru netlik kazanacaktır.

UYUM

Eserler tez kapsamında ham maddelerine göre sınıflandırılıp, bu doğrultuda kendi grupları içerisinde ele alınmıştır. Malzemeye müze tarafından verilen envanter numaralarının metin ile uyumlu hale gelmesi ve doğabilecek karışıklığı önlemek adına yeniden numaralandırılmıştır. Aşağıdaki listede Muğla Müzesi envanter numaraları ile yeni verilen numaraların birbirleri ile olan uyumu yer almaktadır.

Tezdeki Numaralar	Muğla Müzesi Envanter Numaraları
Kat. No. 1	1311
Kat. No. 2	1329
Kat. No. 3	1362
Kat. No. 4	1359
Kat. No. 5	1316
Kat. No. 6	1317
Kat. No. 7	1322
Kat. No. 8	1349
Kat. No. 9	1321
Kat. No. 10	1347
Kat. No. 11	1363
Kat. No. 12	AKY 2001-98
Kat. No. 13	1339
Kat. No. 14	1346
Kat. No. 15	1358
Kat. No. 16	1361
Kat. No. 17	1324
Kat. No. 18	1341
Kat. No. 19	1315
Kat. No. 20	1334
Kat. No. 21	1343
Kat. No. 22	1344

Kat. No. 23	1313
Kat. No. 24	1381
Kat. No. 25	1353
Kat. No. 26	1337
Kat. No. 27	1373
Kat. No. 28	1312
Kat. No. 29	1345
Kat. No. 30	1360
Kat. No. 31	AKY 2001-45
Kat. No. 32	AKY 2001-10
Kat. No. 33	1319
Kat. No. 34	1323
Kat. No. 35	1352
Kat. No. 36	1355
Kat. No. 37	1372
Kat. No. 38	1342
Kat. No. 39	1306
Kat. No. 40	1303
Kat. No. 41	1308
Kat. No. 42	1331
Kat. No. 43	1365
Kat. No. 44	1376
Kat. No. 45	1304
Kat. No. 46	1364
Kat. No. 47	1378
Kat. No. 48	1377
Kat. No. 49	1371
Kat. No. 50	1305
Kat. No. 51	1326
Kat. No. 52	1328
Kat. No. 53	1332

Kat. No. 54	1368
Kat. No. 55	1370
Kat. No. 56	1375
Kat. No. 57	1348
Kat. No. 58	1367
Kat. No. 59	1374
Kat. No. 60	1379
Kat. No. 61	AKY 2001-91
Kat. No. 62	1335
Kat. No. 63	1336
Kat. No. 64	1350
Kat. No. 65	1357
Kat. No. 66	1325
Kat. No. 67	1385
Kat. No. 68	1307
Kat. No. 69	1309
Kat. No. 70	1338
Kat. No. 71	1351
Kat. No. 72	1354
Kat. No. 73	1310
Kat. No. 74	1314
Kat. No. 75	1330
Kat. No. 76	1340
Kat. No. 77	1369
Kat. No. 78	1380
Kat. No. 79	1384
Kat. No. 80	1383
Kat. No. 81	AKY 2001-16
Kat. No. 82	1333
Kat. No. 83	AKY 2001-97
Kat. No. 84	1382

Kat. No. 85	1320
Kat. No. 86	1366
Kat. No. 87	1386
Kat. No. 88	AKY 2001-11
Kat. No. 89	1318
Kat. No. 90	1327
Kat. No. 91	AKY 2001-125
Kat. No. 92	1356
Kat. No. 93	1723
Kat. No. 94	1722
Kat. No. 95	1725
Kat. No. 96	1727
Kat. No. 97	1724
Kat. No. 98	1726

KATALOG

Kat. No: 1 Kandil (Levha 10)

Müze envanter no: 1311

Buluntu yeri: Girişte kapının sol tarafında

Uzunluk: 9, 2 cm

Genişlik: 6, 7 cm

Y.: 3, 9 cm

Hamur: Açık kahverengi (7,5 YR 4/4) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkli firnisli.

Tanım: Gaga ağızlı, oval fitil delikli, discus kenarı yivli, geniş yuvarlak hava delikli, yuvarlak gövdeli, halka kaideli ve kulpsuz.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 2 Kandil (Levha 10)

Müze envanter no: 1329

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin

Uzunluk: 10, 3 cm

Genişlik: 7 cm

Y.: 2, 9 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli ve az mika katkılı.

Tanım: Yükseltilmiş ağız kenarlı, yuvarlak disculu, yuvarlak bir hava delikli, discus etrafı üç yivli. Düz dipli, ortası çukurlu ve *FORTIS* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 3 Kandil (Levha 10)

Müze envanter no: 1362

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 10, 4 cm

Genişlik: 7, 2 cm

Y.: 3, 7 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey koyu kırmızımsı gri (5 R 3/1) renkli firnislidir.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. Derin yuvarlak discusslu, yuvarlak hava delikli. Omuz aşağıya doğru eğimli. Aşağıya doğru daralan gövdeli. Düz dipli, dip kısmı üç yivli, *FORTIS* imzalı.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117).

Kat. No: 4 Kandil (Levha 10)

Müze envanter no: 1359

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 10, 3 cm

Genişlik: 6, 9 cm

Y.: 3, 2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli, gözenekli ve mika katkılı.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, yuvarlak hava delikli. Aşağıya doğru eğimli omuzlu. İki yiv ile çevrelenmiş düz dipli. *APRIO* imzalı ve imzanın altında çelenk benzeri bir bezeme.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117).

Kat. No: 5 Kandil (Levha 11)

Müze envanter no: 1316

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 10, 5 cm

Genişlik: 7, 2 cm

Y.: 3, 2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve az mika katkılı.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, yuvarlak discusslu. İki yiv ile çevrelenmiş ortası çukurlu düz dipli, *CTCF* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 6 Kandil (Levha 11)

Müze envanter no: 1317

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 9, 2 cm

Genişlik: 7, 9 cm

Y.: 3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli ve az mika katkılı.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, yükseltilmiş ağız kenarlı, aşağıya doğru daralan gövdeli, iki yiv ile çevrelenmiş, ortası çukurlu, düz dipli, *CRESCES* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 7 Kandil (Levha 11)

Müze envanter no: 1322

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 9, 1 cm

Genişlik: 7 cm

Y.: 3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Kandilin tüm yüzeyi kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, geniş yuvarlak discuslu, aşağıya doğru daralan gövdeli, etrafı tek yiv ile belirlenmiş düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 8 Kandil (Levha 11)

Müze envanter no: 1349

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 9, 6 cm

Genişlik: 7, 2 cm

Y.: 2, 9 cm

Hamur: Pembe (7,5 YR 7/4) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (2,5 YR 6/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. İki yiv ile çevrelenmiş geniş discuslu, yuvarlak bir hava delikli. Tek yiv ile çevrelenmiş düz dipli, *FAI* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 9 Kandil (Levha 12)

Müze envanter no: 1321

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 11, 5 cm

Genişlik: 7, 4 cm

Y.: 5, 4 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katlı.

Firnis: Üst kısım koyu kırmızımsı gri (5 R 3/1) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. Gövde aşağıya doğru daralmakta, etrafında tek yive sahip düz dipli. İki yiv ile çevrelenmiş geniş derin yuvarlak discuslu. Ortasında delikli yuvarlak kulplu. Kandilin dip kısmı yuvarlak bir şekil ve noktalı.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 10 Kandil (Levha 12)

Müze envanter no: 1347

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 10, 1 cm

Genişlik: 7, 1 cm

Y.: 4, 9cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katlı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. üç yiv ile çevrelenmiş discuslu.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 11 Kandil (Levha 12)

Müze envanter no: 1363

Buluntu yeri: Kuzey klinenin köşesi

Uzunluk: 9, 3 cm

Genişlik: 6, 2 cm

Y.: 4, 5 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8/4) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak ağız kenarlı. Derin yuvarlak discuslu. Aşağıya doğru daralan gövdeli. Üzerinde iki yiv bulunan yuvarlak kulplu ve düz dipli.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117).

Kat. No: 12 Kandil (Levha 12)

Müze envanter no: AKY 2001/98

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

Uzunluk: 6,8 cm

Genişlik: 7 cm

Y.: 3 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8,4) renkli, yoğun kalker, az mika katkılı.

Tanım: Kandilin yarısından az kısmı korunabilmiştir; ağız ve discusun yarısı eksik. Discus bezemesiz ve üzeri iki yivli.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 13 Kandil (Levha 13)

Müze envanter no: 1339

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

Uzunluk: 14, 5 cm

Genişlik: 8, 7 cm

Y.: 5, 4 cm

Hamur: Pembe (5 YR 7/4) renkli ve az mika katkılı.

Firnis: Üst kısım kırmızı (2,5 YR 6/8) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağız kenarlı, yuvarlak fitil delikli ve kısa boyunlu. Boyunda uçları volütlü iki dikey bezeme ve bunların arasında discus tarafında bir üçgen bulunmaktadır. Discusun etrafı iki yivli. Bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli, yuvarlak kulplu.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 14 Kandil (Levha 13)

Müze envanter no: 1346

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 11, 4 cm

Genişlik: 7, 3 cm

Y.: 4, 3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 8/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Ağız yay şeklinde, kısa boyunlu. Ağızın iki kenarından başlayan ve alt kesimde birleşen iki yaydan oluşan kanallı. Beş yiv ile çevrelenmiş discuslu, etrafı yumurta dizisi motifli. Yuvarlak kulpun üzeri iki yivli. İki yiv ile çevrelenmiş düz dip.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 15 Kandil (Levha 13)

Müze envanter no: 1358

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 10 cm

Genişlik: 7, 3 cm

Y.: 2, 7 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yay şeklinde ağızlı, yuvarlak fitil delikli. Ağız kenarı ve boynun volütlü. Tek yiv ile çevrelenmiş discuslu ve üzeri kabartma olarak üzüm salkımları bezeli. Bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli, *ROMANESIS* imzalı.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117)

Kat. No: 16 Kandil (Levha 13)

Müze envanter no: 1361

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 10 cm

Genişlik: 7, 3 cm

Y.: 3, 2 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8/4) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Kandilin üst yüzeyi kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Yay şeklinde ve üçgen formlu ağızlı, kısa boyunlu. Ağız kenarı volütlü. Discus üzüm salkımı motifli. Bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli, *ROMANESIS* imzalı.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117)

Kat. No: 17 Kandil (Levha 14)

Müze envanter no: 1324

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 10, 7 cm

Genişlik: 7, 2 cm

Y.: 2, 6 cm

Hamur: Koyu kahverengi (7,5 YR 4/6) renkli az mika katkılı.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, iki ucu volütlü kısa boyunlu, üç yiv ile çevrelenmiş deniz kabuğu motifli geniş yuvarlak discuslu, Yuvarlak gövdeli, etrafı bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli, *ROMANESIS* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120

Kat. No: 18 Kandil (Levha 14)

Müze envanter no: 1341

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

Uzunluk: 9, 5 cm

Genişlik: 8, 2 cm

Y.: 2, 8 cm

Hamur: (5 YR 7/6) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Kandilin tamamı kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. İki yiv ile çevrelenmiş discuslu, Dört yapraklı bir gonca motifli. Gonca motifinin her bir yaprağı iki dilimlidir. Gonca motifinin etrafı tomurcuk-yaprak dizisi ile bezeli. Etrafı tek yivle bezeli düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 19 Kandil (Levha 14)

Müze envanter no: 1315

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 9, 6 cm

Genişlik: 7, 6 cm

Y.: 2, 5 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli, gözenekli ve bol mika katkılı.

Firnis: Kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, bir yiv ile çevrili düz dipli. Geniş ve derin yuvarlak discuslu, kabartma şeklindeyonca motifli. Alt kısımda okunamayan bir yazı ve “O” işareti.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 20 Kandil (Levha 14)

Müze envanter no: 1334

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 11, 4 cm

Genişlik: 7, 4 cm

Y.: 4, 9 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Ağız yay şeklinde, fitil deliği yuvarlak. Kısa boyunlu ve iki tarafı volütlü. Üç yiv ile çevrelenmiş geniş discuslu, *myrmillon* sahneli. Üzerinde iki yiv bulunan yuvarlak kulplu. Kenarı bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 21 Kandil (Levha 15)

Müze envanter no: 1343

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 8, 6 cm

Genişlik: 7, 4 cm

Y.: 2, 8 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Üst kısım kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. İki yiv ile çevrelenmiş discuslu, *myrmillon* sahneli. Tek yiv ile çevrelenmiş düz dipli. Düz dibin ortası yuvarlak motifli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 22 Kandil (Levha 15)

Müze envanter no: 1344

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 9,5 cm

Genişlik: 7,4 cm

Y.: 2,6 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve az mika katkılı.

Firnis: Üst kısım kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, iki yiv ile çevrelenmiş discuslu, *myrmillon* sahneli. İki yiv ile çevrelenmiş düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 23 Kandil (Levha 15)

Müze envanter no: 1313

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 10,5 cm

Genişlik: 7,9 cm

Y.: 5,1 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8/4) renkli ve mika katkılı.

Tanım: Hafif yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, ortasında bir delik bulunan yuvarlak dikey kulplu, düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 24 Kandil (Levha 15)

Müze envanter no: 1381

Buluntu yeri: Niş içerisi

Uzunluk: 9,4 cm

Genişlik: 7 cm

Y.: 3,7 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. Geniş yuvarlak derin discusun etrafı  yivli. Discus tam olarak anlaşılamayan kabartma figürlü. Bir yiv ile vrenlenmiş düz dipli. Kul korunmamış.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 25 Kandil (Levha 16)

Müze envanter no: 1353

Buluntu yeri: Kuzey kline zeri

Uzunluk: 9,7 cm

Genişlik: 6,7 cm

Y.: 2,7 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: st kısım koyu kırmızı (10 R 3/6) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağız kenarlı. Etrafı iki yivle vrenlenmiş, bitkisel süslemeye benzeyen kabartma motifli, geniş yuvarlak discuslu. Tek yiv ile vrenlenmiş, *Planta pedis* motifli düz dipli.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117)

Kat. No: 26 Kandil (Levha 16)

Müze envanter no: 1337

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 8,7 cm

Genişlik: 6,8 cm

Y.: 2,7 cm

Hamur: Açık kırmızı (10 R 6/6) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli, bir yiv ile çevrilmiş yuvarlak derin discuslu. Discusun etrafı yumurta dizisi motifli. Bir yiv ile çevrenilmiş düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 27 Kandil (Levha 16)

Müze envanter no: 1373

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 9,1 cm

Genişlik: 6,9 cm

Y.: 2,8 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (2,5 YR 5/6) renkli firnisli.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. Geniş, yuvarlak ve derin discusun etrafı iki yivli ve omuz dil motifli. Yuvarlak bir hava delikli, discus tam olarak anlaşılmayan kabartmalı. Bir yiv ile çevrenilmiş düz dipli.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 28 Kandil (Levha 16)

Müze envanter no: 1312

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 11,4 cm

Genişlik: 9,4 cm

Y.: 4,8 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/8) renkli ve az mika katkılı.

Tanım: Üçgen ağızlı, dikey yuvarlak üç yivli kulplu, alçak discuslu. *Symplegma* sahneli discuslu. Sahnenin her iki yanı plastik bantlı. Kulbun alt kısmı kalp şeklinde bezemeli, bir yiv ile çevrenilmiş kaideli, üç yiv ile çevrenilmiş *ELPIDEPHOROU* imzalı.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 29 Kandil (Levha 17)

Müze envanter no: 1345

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 11 cm

Genişlik: 8,5 cm

Y.: 4,4 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/8) renkli ve az mika katkılı.

Tanım: Yuvarlak ağızlı ve fitil delikli. İki yiv ile çevrelenmiş, gladyatör sahneli discus. Discusun etrafı karşılıklı iki tarafta yatay batlı ve bunların arası nokta bezemeli. Bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli. *GALEMOU* imzalı.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 30 Kandil (Levha 17)

Müze envanter no: 1360

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Uzunluk: 11,5 cm

Genişlik: 9,1 cm

Y.: 4,5 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkli ve mika katkılı.

Tanım: Yarım yuvarlak ağızlı, yuvarlak fitil delikli. İki yiv ile çevrelenmiş geniş derin discuslu. Discus Dionysos betimli. Bir yiv ile çevrelenmiş düz dipli. *OLYMPIANOU* imzalı.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 31 Kandil (Levha 17)

Müze envanter no: AKY 2001/45

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 9,7 cm

K.Ç.: 4,2 cm

Y.: 5 cm

Hamur: Yoğun kalker katkılı, pembemsi (7,5 YR 7/4) renkli ve az mikalı

Tanım: Yuvarlak gövdeli, hafif sivri ağız kenarlı, iki yivli dikey kulplu. Discusta aşınmadan kaynaklı belirsiz bir betim. Discusun her iki yanı plastik bantlı.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 32 Kandil (Levha 17)

Müze envanter no: AKY 2001/10

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 9 cm

K.Ç.: 5 cm

Y.: 3,7 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı renkli (5 YR 7,6) yoğun kalker kaplı, az mikalı.

Tanım: Yuvarlak gövdeli, derin bir discusslu, kulak şeklinde kulplu.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 33 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1319

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 2,8 cm

G.Ç.: 2,9 cm

Y.: 12,1 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli, mika katkılı.

Firnis: Kahverengi (7,5 YR 5/3) renklidir.

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, silindirik boyunlu, torba gövdeli ve düz dipli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 34 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1323

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 2,8 cm

G.Ç.: 2,8 cm

Y.: 12,5 cm

Hamur: Açık kırmızı (2,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Boyunun içi ve dıŐı siyah (5 YR 5/1) renkli firnisli.

Tanım: Dışa çekik ağızlı, uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 35 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1352

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 3,9 cm

K.Ç.: 6,1 cm

G.Ç.: 8,1 cm

Y.: 17,5 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8/4) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Yer yer açık kırmızı (10 R 6/6) renkli firnisli.

Astar: Soluk sarı (5 Y 8/2) renkli.

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarlı. AŞağıya doğru genişleyen uzun boyunlu, boyun üzeri yivli, gövdeye geçiş boğumludur. Torba gövdeli ve düz dipli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 36 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1355

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 3,2 cm

K.Ç.: 2,3 cm

Y.: 12,6 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Boyunun içi ve dıŐı kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu ve torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 37 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1372

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 3,1 cm

K.Ç.: 2,9 cm

G.Ç.: 5,8 cm

Y.: 13,7 cm

Hamur: Pembe (7,5 YR 7/4) renkli ve bol mika katkılı.

Astar: Boyun kısmı sarı (5 R 3/2) renkli astarlı.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 38 Unguentarium (Levha 18)

Müze envanter no: 1342

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

G.Ç.: 7,4 cm

K.Ç.: 4,6 cm

Y.: 23 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Gövde yer yer kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Ağız ve boynun üst kısmı korunmamış. Uzun bombeli boyunlu, gövdeye bağlantı yeri boğumlu. Oval gövdeli ve yüksek konik kaideli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 39 Lagynos (Levha 19)

Müze envanter no: 1306

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 4,4 cm

K.Ç.: 8,6 cm

Y.: 19,5 cm

Hamur: Pembe (7,5 YR 8/4) renkli az mika katkılı.

Firnis: Omuz ve gövde üzerinde kırmızı (2,5 YR 6/8) renkli firnisli bantlı.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, aşağıya doğru genişleyen boyunlu, boynun üst kısmı tek yivli. Omuzdan gövdeye geçiş keskin, ovoid gövdeli. Halka kaideli, boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 40 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1303

Buluntu yeri: Girişte batı kline dibi

A.Ç.: 3,9 cm

K.Ç.: 5,9 cm

Y.: 15,6 cm

Hamur: Sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey soluk kahverengi (10 YR 8/2) renkli firnisli.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, gövdeye doğru genişleyen uzun boyunlu. Küresel gövdeli, halka kaideli ve boyundan omuza bağlı çift boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 41 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1308

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 3,5 cm

K.Ç.: 5,9 cm

Y.: 14,6 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Astar: Tüm yüzey pembemsi beyaz (7,5 YR 8/2) renkli astarlı.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı. Aşağıya doğru genişleyen boyunlu. Küresel gövdeli, halka kaidelidir. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 42 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1331

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 3,3 cm

K.Ç.: 5 cm

Y.: 13,4 cm

Hamur: Pembe (7,5 YR 8/3) renkli ve bol mika katkılı.

Astar: Tüm yüzey soluk sarı (2,5 YR 8/2) renkli astar.

Tanım: Dışa çekik yuvarlaştırılmış ağız kenarlı. Uzun dar aşağıya doğru genişleyen boyunlu, gövdeye geçiş tek yivli. Küresel gövdeli, halka kaideli. Boyundan omuza üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 43 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1365

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 5,1 cm

K.Ç.: 8,3 cm

Y.: 18,7 cm

Hamur: Pembe (7,5 YR 8/4) renkli ve mika katkılı.

Firnis: Ağız kenarı kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Astar: Soluk sarı (2,5 Y 8/3) renkli.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı. Aşağıya doğru genişleyen boyunlu, alt tarafı tek yivli. Küresel gövdeli, halka kaideli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 44 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1376

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 4 cm

K.Ç.: 5,4 cm

Y.: 15 cm

Hamur: Gri (7,5 YR 4/1) renkli ve bol mika katkılı.

Astar: Kaideye kadar yer yer korunmuş, beyaz (2,5 YR 8/1) renkli astarlı.

Tanım: Düz yüksek ve yuvarlatılmış ağız kenarlı. Aşağıya doğru daralan boyunlu. Küresel gövdeli, halka kaideli. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 45 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1304

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 5,3 cm

K.Ç.: 6,5 cm

Y.: 22,5 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 6/6) renkli ve bol mika katkılı.

Astar: Yer yer soluk sarı (2,5 YR 7/3) renkli astarlı.

Tanım: Dışa çekik yüksek ve orta kısmı yivli ağız kenarlı, torba dipli, orta kısmı yivli yukarı doğru daralan gövdeli. Dışa çekik halka kaideli. Ağız kenarından gövdeye bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 46 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1364

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 5,2 cm

K.Ç.: 5,2 cm

Y.: 18,2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Fırınlamadan kaynaklanan koyu kırmızı (7,5 YR 5/3) ile kırmızı (10 R 4/8) arasında değişen renkte firnisli. Ağızın iç kısmı firnisli.

Tanım: Ağız kenarı ve boyun kısmen korunmuş. Dışa dönük yüksek ve düz ağız kenarlı. Armudi gövdeli ve halka kaideli. Ağız kenarından gövdeye bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 47 Tek kulplu testicik (Levha 19)

Müze envanter no: 1378

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 5,3 cm

K.Ç.: 5,7 cm

Y.: 18,7 cm

Hamur: Mika katkılı.

Tanım: Düz ağız kenarlı, kısa boyunlu, armudi gövdeli ve halka kaideli. Ağız kenarından gövdeye bağlı iki boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 48 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1377

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 5 cm

K.Ç.: 13,3 cm

Y.: 17,3 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli, gözenekli ve bol mika katkılı.

Astar: Pembe (7,5 YR 8/4) renkli astar.

Firnis: Astar üzerinde yer alan firnis fırınlamaya göre siyah (5 YR 5/1) ile kırmızı (10 R 4/8) arasında değişen renkt.

Tanım: Dışa çekik sivriltilmiş ağız kenarlı. Silindirik boyunlu, yarım küre biçiminde gövdeli ve düz dipli. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 49 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1371

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 3,6 cm

K.Ç.: 5,4 cm

Y.: 15,3 cm

Hamur: Sarı (10 YR 7/6) renkli, mika ve yoğun kalker katkılı.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, silindirik boyunlu, küresel gövdeli ve halka kaideli. Boyundan omuza bağlı dikey kulplu.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 50 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1305

Buluntu yeri: Batı kline yanı

A.Ç.: 3,2 cm

K.Ç.: 9,2 cm

Y.: 20,5 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli, bol mika katkılı.

Firnis: Kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan gövdeye geçiş tek yivli. Küresel gövdeli, halka kaideli ve boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 1. yy.

Kat. No: 51 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1326

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.:

K.Ç.: 6,1 cm

Y.: 12,5 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 8/4) renkli ve az mika katkılı.

Astar: Tüm yüzey soluk sarı (2,5 YR 8/4) renkli firnisli.

Tanım: Ağız ve boynun üst kısmı korunmamış. Uzun ve dar boyunlu. Küresel gövdenin üzeri yivli. Halka kaideli ve boyundan omuza bağlı dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 52 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1328

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

K.Ç.: 8,7 cm

Y.: 10,6 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Kaidenin üzeri koyu kırmızı (2,5 YR 3/4) renkli firnisli.

Tanım: Ağız ve boyun kısmı korunmamış. Küresel gövdeli, omuzdan gövdeye geçiş keskin açılı. Gövde üç geniş yivli. Halka kaideli, kulp boyundan omuza bağlı kulbun sadece omuza bağlandığı nokta korunmuş.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 53 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1332

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 3,9 cm

K.Ç.: 6,9 cm

Y.: 15, 8 cm

Hamur: Kırmızı (2,5 YR 6/8) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Gövde koyu kırmızı (2,5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Dik yüksek ve dışa çekik ağız kenarlı. Uzun silindirik boyunlu, gövdeye geçiş tek yivli. Dik omuzlu, omuzun alt kısmı iki geniş yivli. Ovoid gövdeli. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 54 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1368

Buluntu yeri: Kuzey kline ile doğu klinenin birleştiği köşe.

A.Ç.: 5,2 cm

K.Ç.: 11,4 cm

Y.: 17,7 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey ve boyunun iç kısmı koyu gri (7,5 YR 3/1) renkli firnisli.

Tanım: İki yivli düz yüksek ağız kenarlı. Uzun silindirik boyunlu. Boyundan omuza geçiş ve omuzdan gövdeye geçiş iki yivli. Aşağıya doğru daralan gövdeli, düz dipli. Dip kısmı geniş yivli. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 55 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1370

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 4,2 cm

K.Ç.: 6,5 cm

Y.: 13,1 cm

Hamur: Kırmızı (2,5 YR 6/8) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Düz yüksek ağız kenarlı, aşağıya doğru daralan boyunlu, boyundan omuza geçiş tek yivli, omuzdan gövdeye geçiş iki yivli, düz gövdeli, halka kaideli. Boyundan omuza bağlı dört boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 56 Tek kulplu testicik (Levha 20)

Müze envanter no: 1375

Buluntu yeri: Sağ duvar dibi

A.Ç.: 5,4 cm

K.Ç.: 10,9 cm

Y.: 15,2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Boyunun iç kısmı kırmızı (10 R 4/6) renkli firnisli.

Tanım: Düz yüksek ve üzeri iki yivli ağız kenarlı. Üst ve alt kısmı birer yivli silindirik boyunlu. Küresel gövdeli ve düz dipli. Ağız kenarından boyuna bağlı iki boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 57 Tek kulplu testicik (Levha 21)

Müze envanter no: 1348

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 4 cm

K.Ç.: 8, 2 cm

Y.: 15,3 cm

Hamur: Mika katkılı.

Tanım: Dışa çekik ve üst kısmı düz ağız kenarlı. Kısa silindirik boyunlu, gövdeye geçiş tek yivli. Ovoid gövdeli ve düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 58 Tek kulplu testicik (Levha 21)

Müze envanter no: 1367

Buluntu yeri: Kuzey kline ile doğu klinenin birleştiği köşe

A.Ç.: 5,2 cm

K.Ç.: 10,4 cm

Y.: 17,1 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey ve boyunun iç kısmı kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı. Silindirik boynun üst tarafı tek yivli. Geniş omuzlu, aşağıya doğru daralan gövdeli ve düz dipli. Dip kısmın ortası “Δ” işaretli. Boyundan omuza bağlı üç boğumlu dikey kulplu.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117)

Kat. No: 59 Tek kulplu testicik (Levha 21)

Müze envanter no: 1374

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 5,5 cm

K.Ç.: 11,5 cm

Y.: 21,2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (7,5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey koyu kırmızı (2,5 YR 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Düz yüksek dışa çekik ve dış kısmın ortası tek yivli ağız kenarlı. Aşağıya doğru daralan silindirik boyun. Boyunun üst kısmı tek yivli. aşağıya doğru daralan gövdeli. Düz dipli, boyundan omuza dört boğumlu dikey kulplu.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 60 Tek kulplu testicik (Levha 21)

Müze envanter no: 1379

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

G.Ç.: 10,4 cm

K.Ç.: 7,6 cm

Y.: 10,8 cm

Hamur: Soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey soluk kahverengi (10 YR 8/3) renkli firnisli.

Tanım: Ağız, boyun ve kulp korunmamış. Boyundan gövdeye geçiş tek yivli. Küresel gövdeli ve geniş halka kaideli.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 61 Tek kulplu testicik (Levha 21)

Müze envanter no: AKY 2001/91

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 2,4 cm

K.Ç.: 5,6 cm

Y.: 15, 2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı renkli (5 YR 7,6), az mikalı. Kabın dış kısmı az, iç kısmı yoğun kalkerli.

Tanım: Yuvarlak dışa çekik ağızlı, aşağıya doğru genişleyen boyunlu, ovoid gövdeli ve halka kaideli. Boyundan omuza dikey kulplu.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 62 Kase (Levha 21)

Müze envanter no: 1335

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 8,8 cm

K.Ç.: 4,5 cm

Y.: 5,2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) renkli ve az mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Düz ağız kenarlı ve ağız kenarının dış kısmı hafif aşağıya doğru eğimli. yarım küre şeklinde gövdeli, halka kaideli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 63 Kase (Levha 21)

Müze envanter no: 1336

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 5,8 cm

K.Ç.: 3 cm

Y.: 3,1 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli ve bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey kırmızı (10 R 4/8) renkli firnisli.

Tanım: Düz ağız kenarlı, ağız kenarının alt kısmı karşılıklı iki yatay volütlü. Halka kaideli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 64 Kap (Levha 22)

Müze envanter no: 1350

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 4,8 cm

K.Ç.: 3 cm

Y.: 8,4 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli, kumlu ve bol mika katkılı.

Firnis: Boyun ve omuz kısmı yer yer sarımsı kırmızı (5 YR 5/8) renkli firnisli.

Tanım: Yüksek ve düz ağız kenarlı, küresel gövdeli, aşağıya doğru daralan gövdeli, düz dipli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 65 Bardak (Levha 22)

Müze envanter no: 1357

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 7,2 cm

K.Ç.: 5,9 cm

Y.: 8,2 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkli bol mika katkılı.

Firnis: Tüm yüzey ve iç kısım koyu gri (Gri 2 4/1) firnisli.

Tanım: Düz ağız kenarlı, ağzın alt kısmı tek yivli. Düz ve aşağıya doğru daralan gövdeli, düz dipli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 66 Kase (Levha 22)

Müze envanter no: 1325

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 3,5 cm

K.Ç.: 5 cm

Y.: 6 cm

Hamur: Kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renkli ve bol mika katkılı.

Tanım: İçe dönük ağız kenarlı, konik gövdeli. alt kısmı düz kaideli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 67 Tabak (Levha 22)

Müze envanter no: 1385

Buluntu yeri: Niş içerisi

A.Ç.: 24,3 cm

K.Ç.: 17,5 cm

Y.: 5,9 cm

Hamur: Mika katkılı.

Tanım: Dışa çekik üst kısmı düz ağız kenarlı. İki yivli yatay kulplu. Aşağıya doğru daralan gövdeli, düz dipli. Tondo daire motifli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 68 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1307

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 2,5 cm

G.Ç.: 4,1 cm

Y.: 9,4 cm

Üretim malzeme: Açık yeşil renk cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.

Kat. No: 69 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1309

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 2,2 cm

G.Ç.: 5,3 cm

Y.: 11,2 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil renk cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.

Kat. No: 70 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1338

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 1,7 cm

G.Ç.: 3,1 cm

Y.: 7 cm

Üretim malzemesi: Şeffaf cam.

Tanım: Dışa çekik ağızlı, silindirik boyunlu ve torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 71 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1351

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 2 cm

G.Ç.: 5,3 cm

Y.: 10,2 cm

Üretim malzemesi: Şeffaf cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, silindirik boyunlu, alt tarafta boğumlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 72 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1354

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 3,6 cm

G.Ç.: 6,8 cm

Y.: 16 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 73 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1310

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 2,2 cm

G.Ç.: 4,6 cm

Y.: 10,8 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil renk cam.

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.

Kat. No: 74 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1314

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 3,2 cm

G.Ç.: 4,2 cm

Y.: 13,2 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil cam.

Tanım: Dışa dönük ağız kenarlı, silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 75 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1330

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 1,8 cm

G.Ç.: 3,8 cm

Y.: 9,6 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil renk cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli, düz dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 76 Unguentarium (Levha 23)

Müze envanter no: 1340

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

A.Ç.: 1,8 cm

G.Ç.: 3,9 cm

Y.: 10,4 cm

Üretim malzemesi: Şeffaf cam.

Tanım: Dışa çekik üst kısmı düz ağız kenarlı. Alta doğru daralan uzun silindirik boyunlu ve torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ortaları.

Kat. No: 77 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1369

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

A.Ç.: 1,8 cm

G.Ç.: 3,4 cm

Y.: 9,2 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, alt kısmı boğumlu uzun silindirik boyunlu ve torba gövdeli.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117)

Kat. No: 78 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1380

Buluntu yeri: Doğu kline üzeri

A.Ç.: 1,8 cm

G.Ç.: 3,3 cm

Y.: 9,5 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı, silindirik boyunlu, dar ve uzun torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 2. yy.ın ilk çeyreği.

Kat. No: 79 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1384

Buluntu yeri: Niş içerisi

G.Ç.: 4,1 cm

Y.: 10,7 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Ağız ve boyunun üst kısmı korunmamış. Silindirik boyunlu, uzun dar torba gövdeli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 80 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1383

Buluntu yeri: Niş üzeri

G.Ç.: 4,9 cm

Y.: 6,8 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Ağız ve boyunun üst kısmı korunmamış. Boyundan gövdeye geçiş boğumlu. Torba gövdeli, gövdenin orta kısmı içe kavisli. Düz dipli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 81 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: AKY 2001/16

Buluntu yeri:

G.Ç.: 4 cm

Y.: 4,5 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Boyun kısmından yukarısı korunmamış. Dar boyunlu, torba dipli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 82 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1333

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 1,8 cm

G.Ç.: 2,6 cm

Y.: 11,7 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik ve üst kısmı düzleştirilmiş ağız kenarlı, alt kısmı boğumlu uzun silindirik boyunlu, torba gövdeli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 83 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: AKY 2001/97

Buluntu yeri: Niş içindeki tabağın içi

A.Ç.: 2 cm

K.Ç.: 4,6 cm

Y.: 9,8 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı. Uzun silindirik boyunlu, yuvarlak gövdeli ve düz dipli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 84 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1382

Buluntu yeri: Niş içindeki tabağın içi

A.Ç.: 3,7 cm

K.Ç.: 7,5 cm

Y.: 18,1 cm

Üretim malzemesi: Yeşil cam.

Tanım: Dışa çekik yuvarlatılmış ağız kenarlı. Uzun silindirik boyunlu ve yayvan, kısa gövdeli.

Tarih: İ.S. Erken 3. yy.

Kat. No: 85 Unguentarium (Levha 24)

Müze envanter no: 1320

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

A.Ç.: 1,7 cm

G.Ç.: 2,8 cm

Y.: 9,2 cm

Üretim malzemesi: Açık yeşil renk cam.

Tanım: Dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, torba dipli alt kısmı damla şeklinde uzatılmış gövdeli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 86 Kilit parçaları (Levha 25)

Müze envanter no: 1366

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Ölçüleri: 12,4 x 9,6 x 0,2 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: Üzeri plaka şeklinde dikdörtgen biçiminde delikli. Bir köşesi üçgen formlu, bu kısmın üzeri vidalı. Üzerinde sonradan ilave edilmiş bir parça. Yoğun oksitli.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı

Kat. No: 87 Kulp (Levha 26)

Müze envanter no: 1386

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri

Ölçüleri: 6,2 x 4,1 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: Bir tarafı düz, diğer tarafı oval biçimli. Düz kısmın ortasında ilave edilmiş bir parça.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 88 Çivi (Levha 26)

Müze envanter no: AKY 2001/11

Buluntu yeri: Kuzey kline üzeri.

Uzunluk: 3,6 cm

Kalınlık: 0,9 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: Çivinin baş kısmı düz, yuvarlak kesitli. Aşağıya doğru düz, uç kısmı sivri.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 89 Strigilis (Levha 27)

Müze envanter no: 1318

Buluntu yeri: Batı klineye yakın zeminde.

Kalınlık: 2 cm

Uzunluk: 14,5 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: Üst kısmı içe doğru kıvrık ve çukurlu. Alt kısım keskin bir hatla içe doğru kıvrık, kazıma çizgilerle bezeli.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 90 Strigilis (Levha 27)

Müze envanter no: 1327

Buluntu yeri: Klineler arasındaki zemin.

Uzunluk: 23 cm

Kalınlık: 1,8 cm

Derinlik: 0,6 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: Düz tutamaklı, arkaya doğru keskin bir hatla kıvrık, üzeri dörtgen şeklinde bir motifli. Üst kısmı içe doğru çukurlu.

Tarih: İ.S. 80-120.

Kat. No: 91 Kilit halkaları (Levha 28)

Müze envanter no: AKY 2001/125

Buluntu yeri: Kuzey kline

Ç.: 3,5, 4,2 cm

Üretim malzemesi: Bronz

Tanım: İki parçalı. Bir tanesi yuvarlak kesitli bir halka, diğeri yuvarlak halkanın üzerine oturan kapak şekilli bir parça. İç kısma doğru oyuk, kapağın alt arka kısmı ince plastik bantlı.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı.

Kat. No: 92 Küpe (Levha 29)

Müze envanter no: 1356

Buluntu yeri: Batı kline üzeri

Ölçüleri: 1,7 cm x 1,4 cm

Üretim malzemesi: Altın

Tanım: Üzeri midye kabuğu biçiminde süslemeli.

Tarih: İ.S. 80-120 yy.

Kat. No: 93 Sikke (Levha 30)

Müze envanter no: Kat. No. 1723

Buluntu yeri: Kuzey kline

Basım yeri: Rhodos

Üretim malzemesi: Gümüş

Ç.: 5,6 mm

Ön Yüz: Sağa dönük profilden başında ışın taçlı Helios başı.

Arka Yüz: Nokta dizisinden oluşmuş dairenin içersinde üç yapraklı gül motifi.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 94 Sikke (Levha 30)

Müze envanter no: Kat. No. 1722

Buluntu yeri: Kuzey kline

Basım yeri: Rhodos

Üretim malzemesi: Bronz

Ç.: 2,3 cm

Ön Yüz: Sağa dönük profilden Helios başı.

Arka Yüz: Işık saçan üç yapraklı gül motifi.

Tarih: İ.Ö. 166.

Kat. No: 95 Sikke (Levha 30)

Müze envanter no: Kat. No.1725

Buluntu yeri: Kuzey kline

Basım yeri: Rhodos

Üretim malzemesi: Bronz

Ç.: 1,8 cm

Ön Yüz: Sağa dönük profilden Helios başı.

Arka Yüz: Noktalardan oluşan bir daire içersinde stilize gül motifi, hemen üzerinde Rhodos'u simgeleyen Rho ve Omikron harfleri.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı

Kat. No: 96 Sikke (Levha 31)

Müze envanter no: Kat. No. 1727

Buluntu yeri: Kuzey kline

Basım yeri: Rhodos

Üretim malzemesi: Bronz

Ç.: 1,9 cm

Ön Yüz: Başında ışın taçlı Helios başı.

Arka Yüz: Nokta daire içerisinde stilize gül motifi, üzerinde Rho, Omikron ve Delta harfleri.

Tarih: İ.S. 1. yy.ın ilk yarısı

Kat. No: 97 Sikke (Levha 31)

Müze envanter no: Kat. No. 1724

Buluntu yeri: Kuzey kline

Üretim malzemesi: Bronz

Ç.: 1,8 cm

Ön Yüz: Sağa dönük profilden Hercules başı, etrafında IMPCAES ifadesi.

Arka Yüz: Sağa doğru yönelmiş yaban domuzu figürü, altında S.C. (*Senatus Consulto*) harfleri.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117).

Kat. No: 98 Sikke (Levha 31)

Müze envanter no: Kat. No. 1726

Buluntu yeri: Kuzey kline

Üretim malzemesi: Bronz

Ç.: 1,6 cm

Ön Yüz: Sağa dönük profilden Traianus başı.

Arka Yüz: Sağa doğru yönelmiş bir kurt figürü, altında S.C. harfleri.

Tarih: Traianus dönemi (İ.S. 98-117).

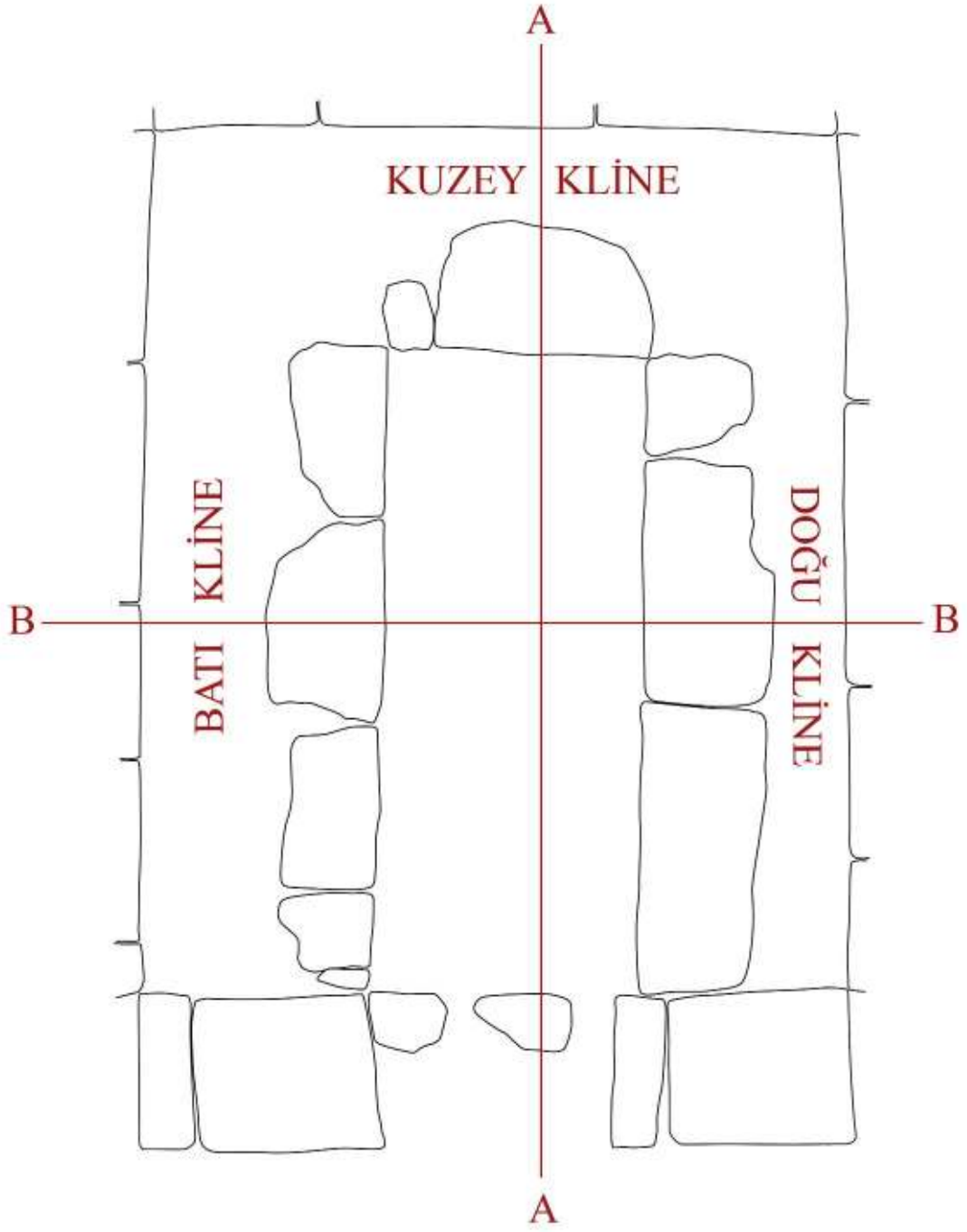
LEVHALAR

Resim 1

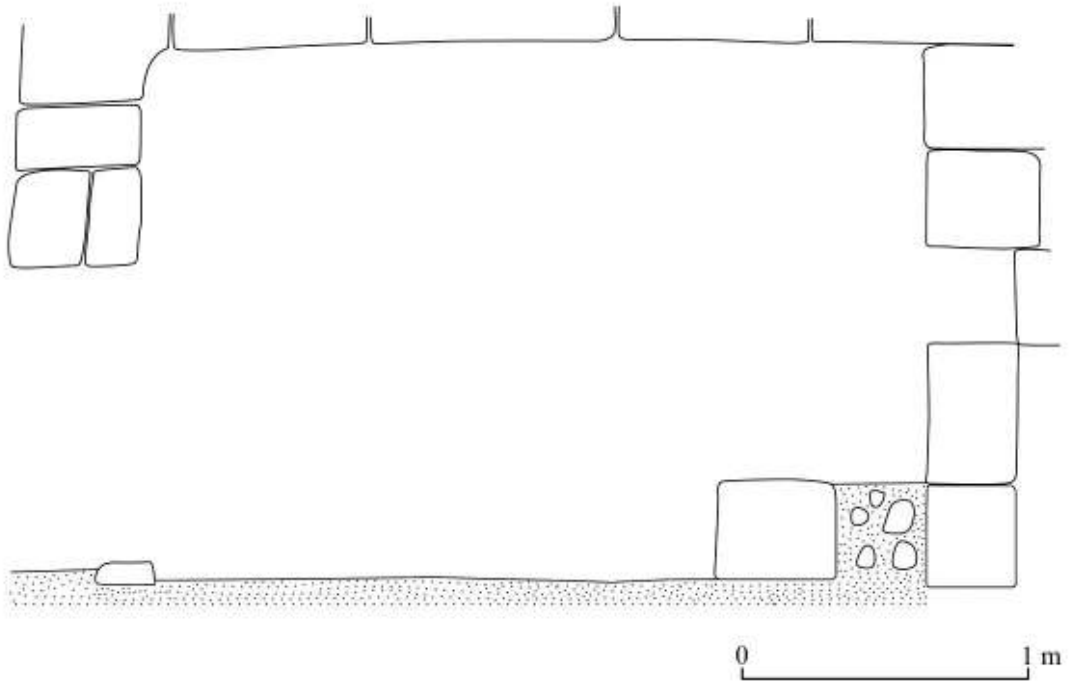

Resim 2

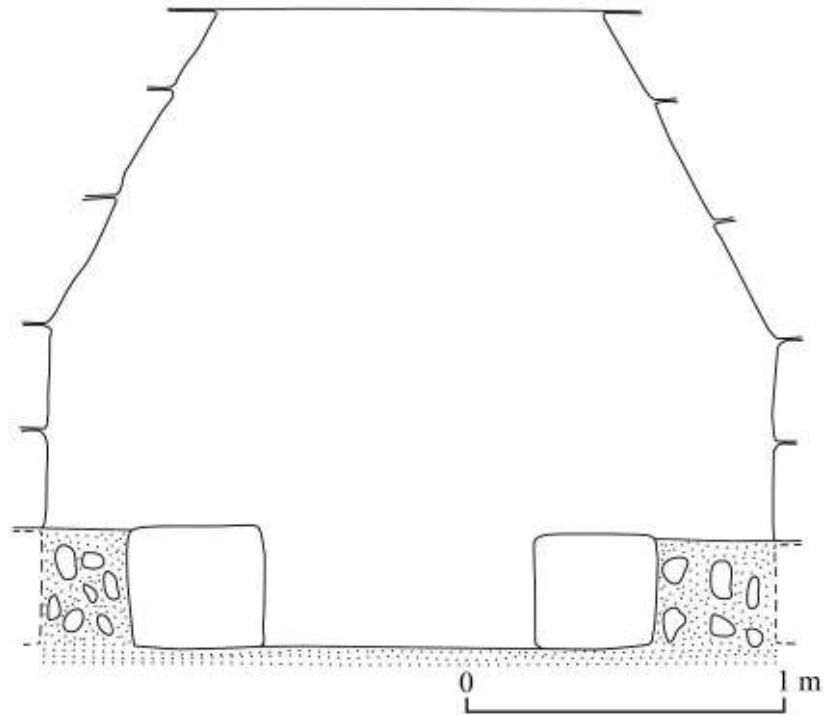
Resim 3

KESİT AA

Resim 4

KESİT BB

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

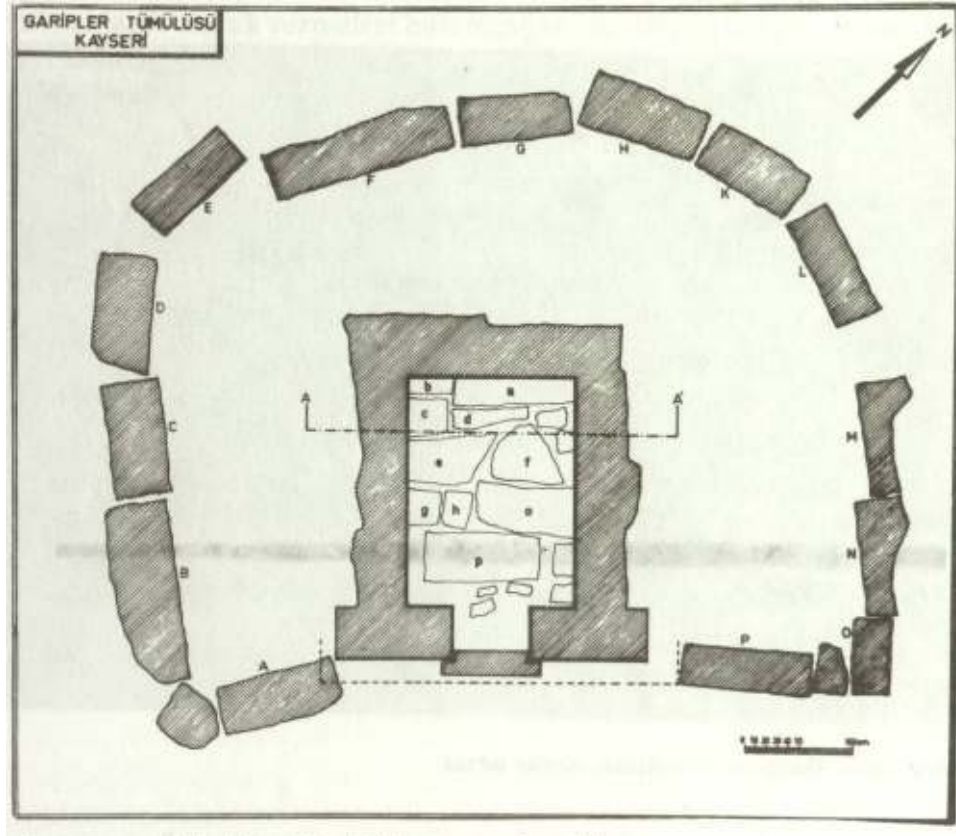
Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

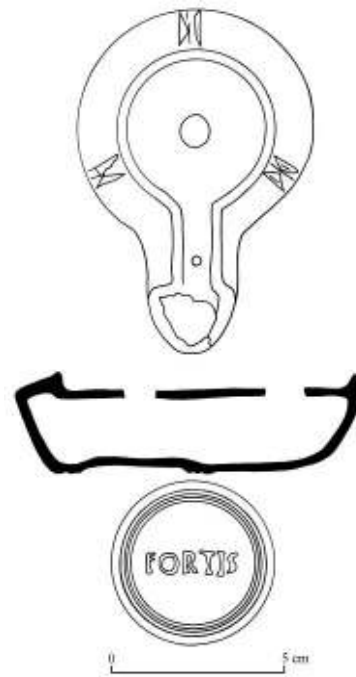
Resim 16

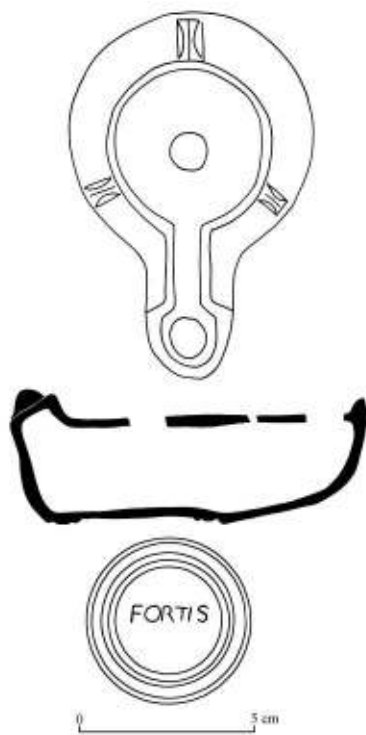
Resim 17

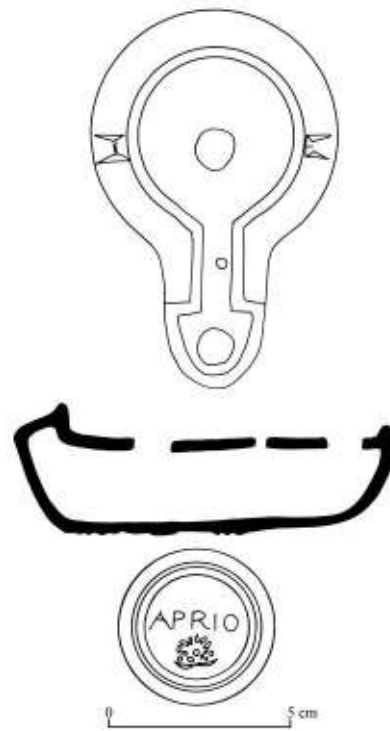
Kat. No. 1

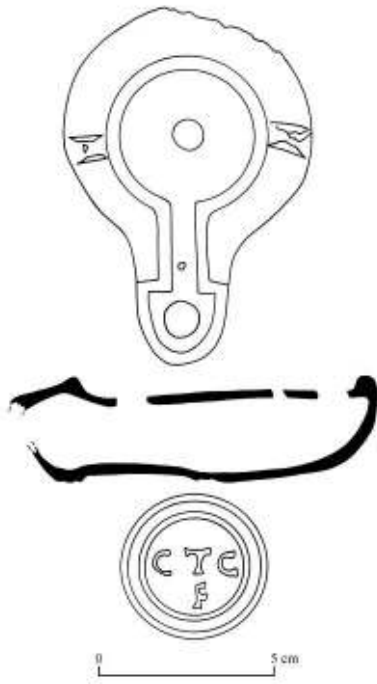
Kat. No. 2

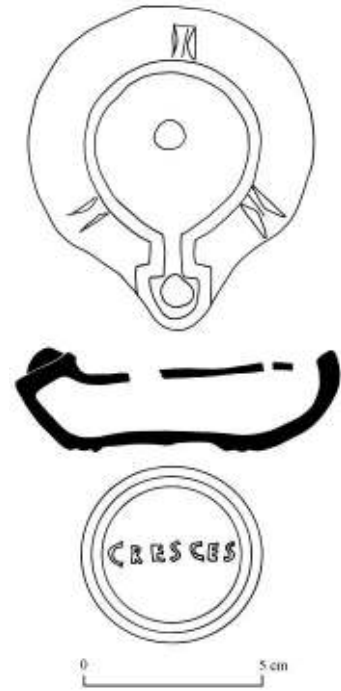
Kat. No. 3

Kat. No. 4

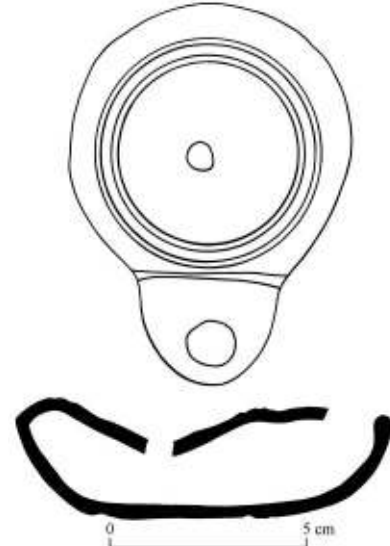
Kat. No. 5

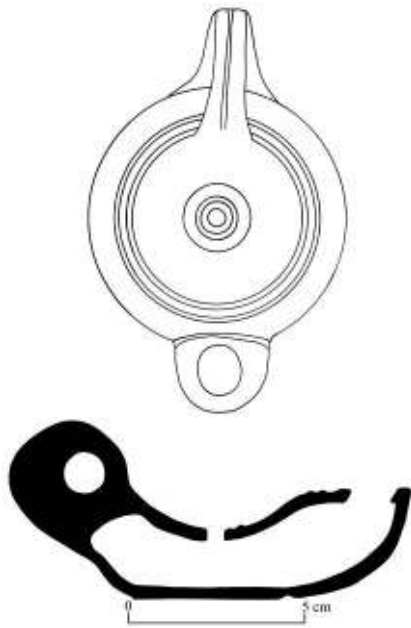
Kat. No. 6

Kat. No. 7

Kat. No. 8

Kat. No. 9

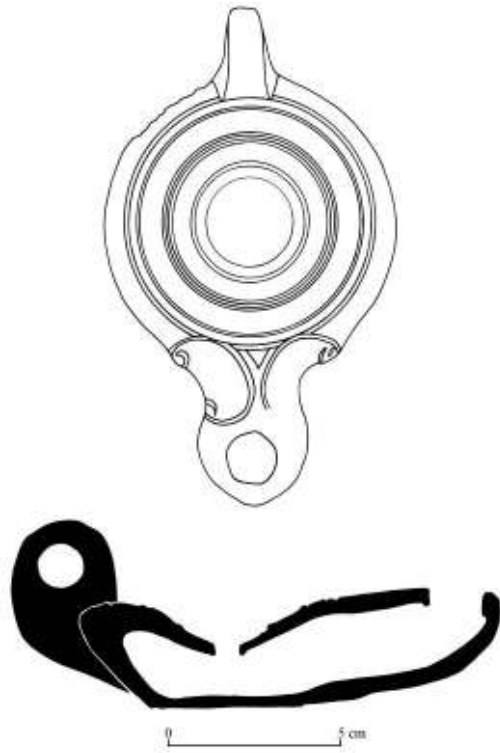
Kat. No. 10

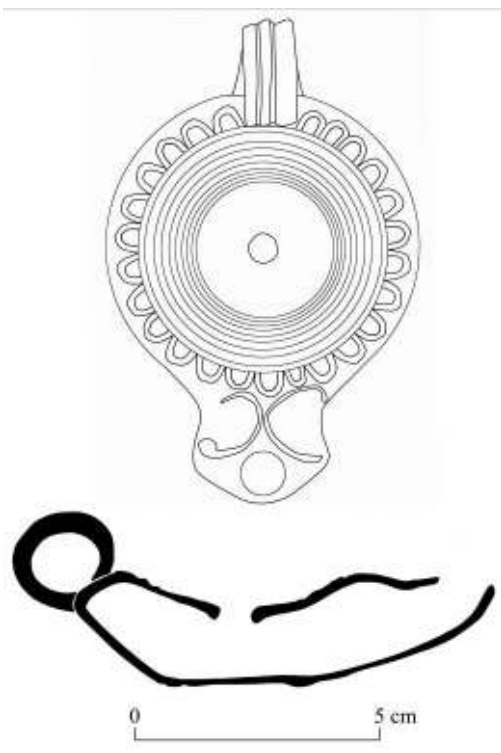
Kat. No. 11

Kat. No. 12

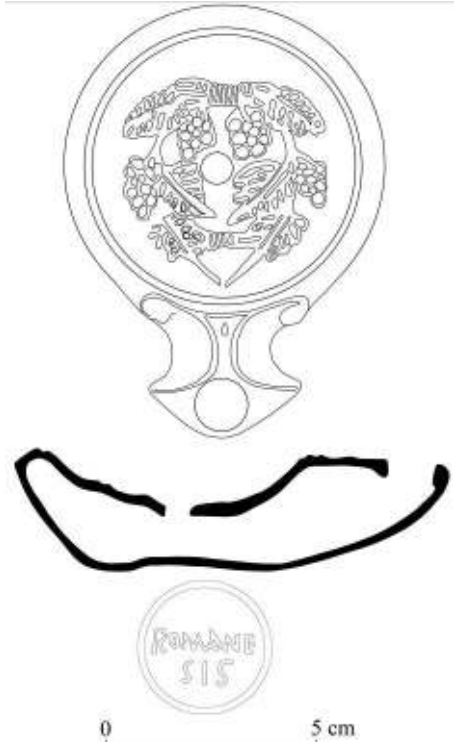
Kat. No. 13

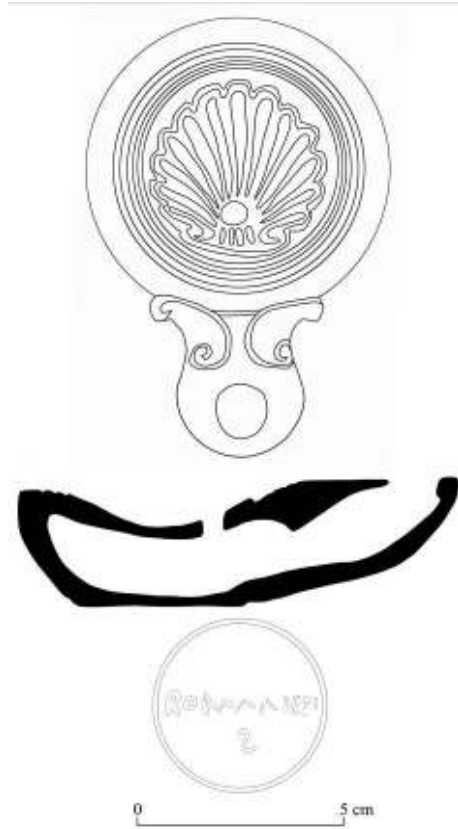
Kat. No. 14

Kat. No. 15

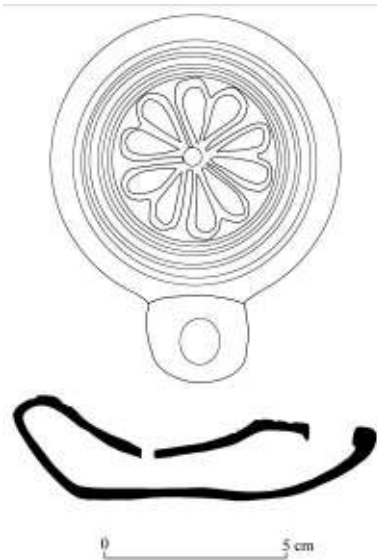
Kat. No. 16

Kat. No. 17

Kat. No. 18

Kat. No. 19

Kat. No. 20

Kat. No. 21

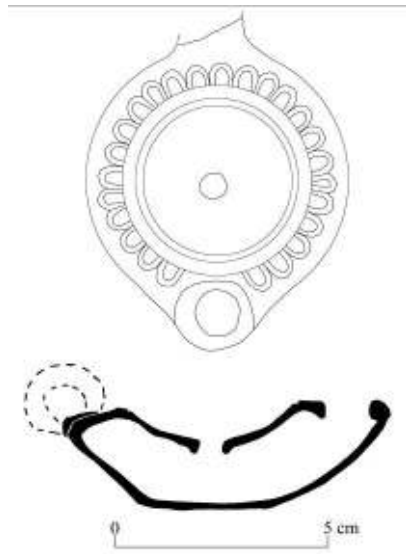
Kat. No. 22

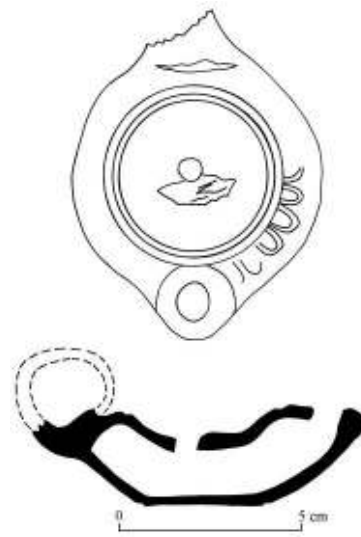
Kat. No. 23

Kat. No. 24

Kat. No. 25

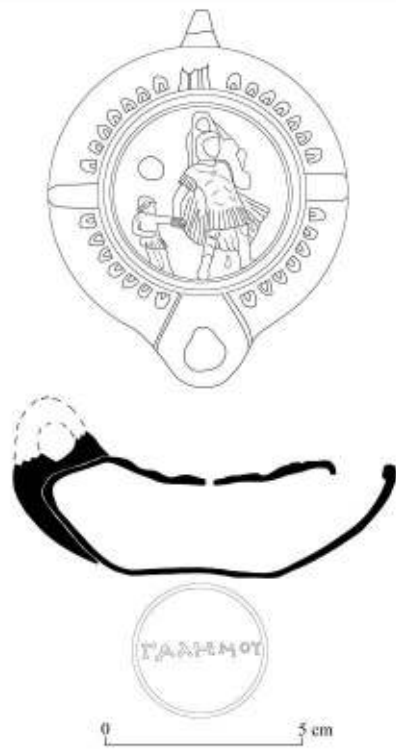
Kat. No. 26

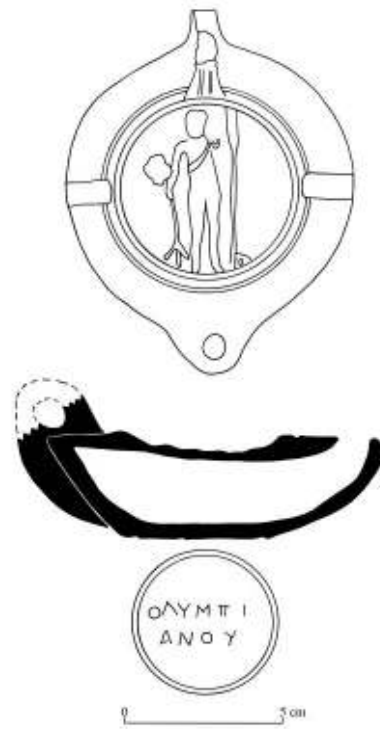
Kat. No. 27

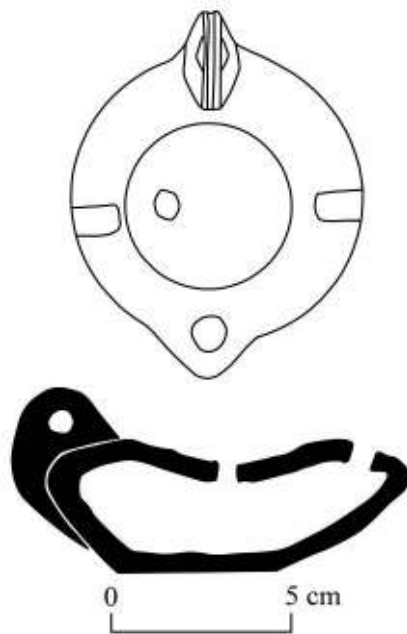
Kat. No. 28

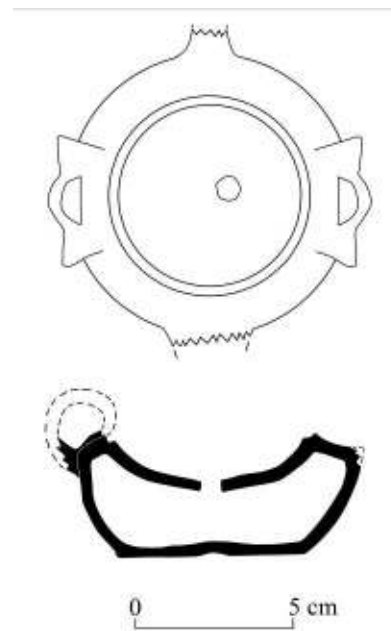
Kat. No. 29

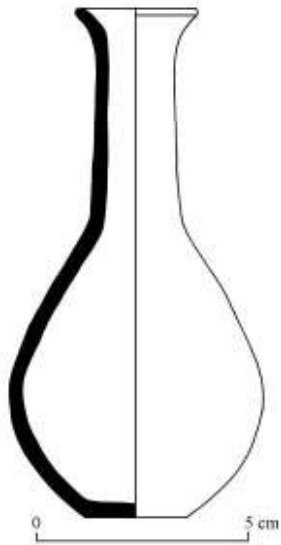
Kat. No. 30

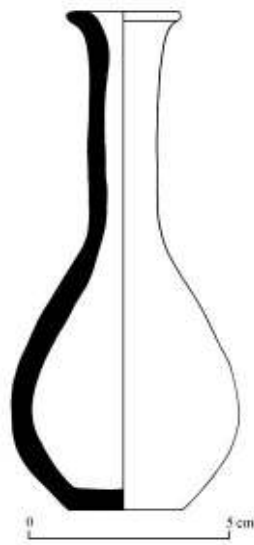
Kat. No. 31

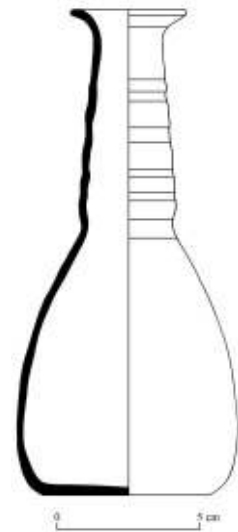
Kat. No. 32

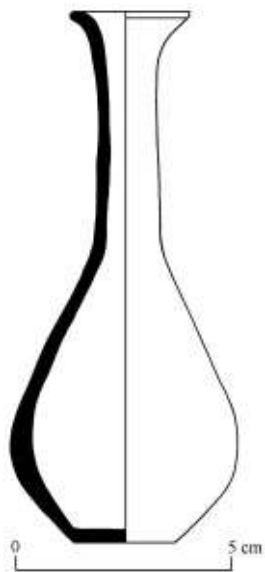
Kat. No. 33

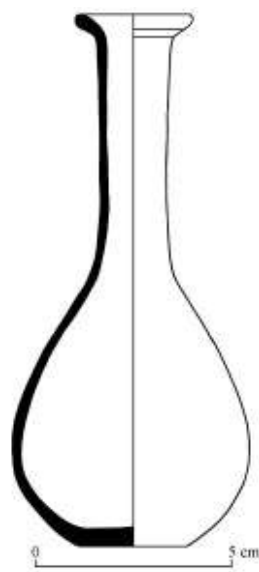
Kat. No. 34

Kat. No. 35

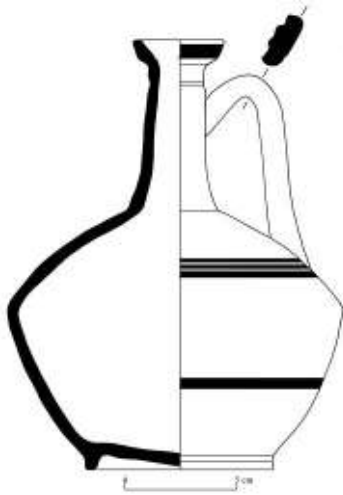
Kat. No. 36

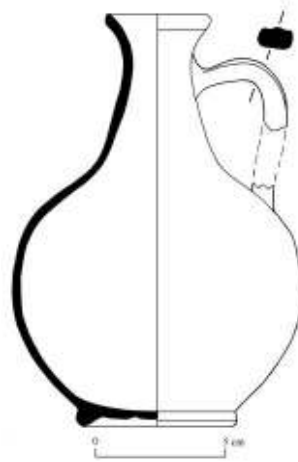
Kat. No. 37

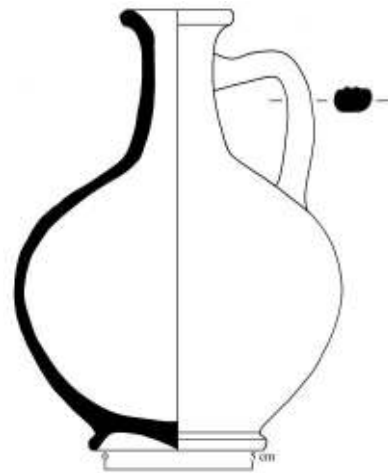
Kat. No. 38

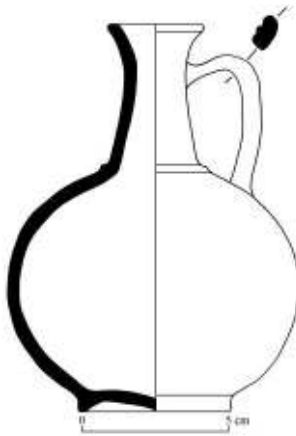
Kat. No. 39

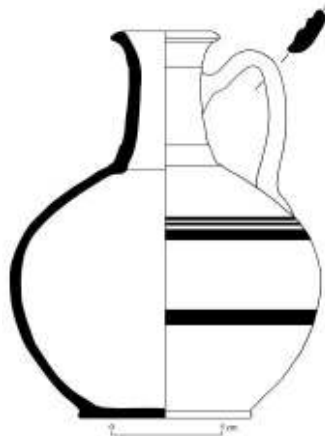
Kat. No. 40

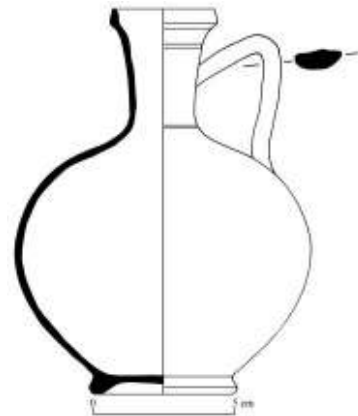
Kat. No. 41

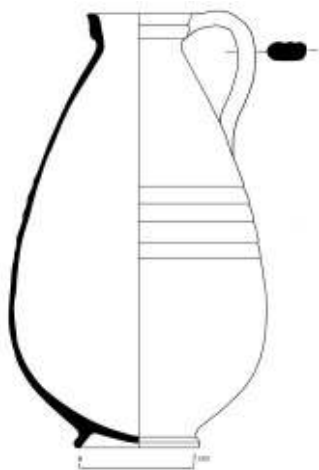
Kat. No. 42

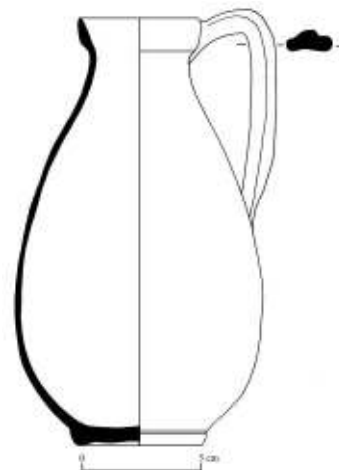
Kat. No. 43

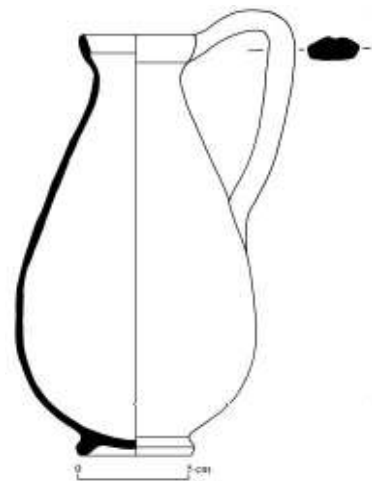
Kat. No. 44

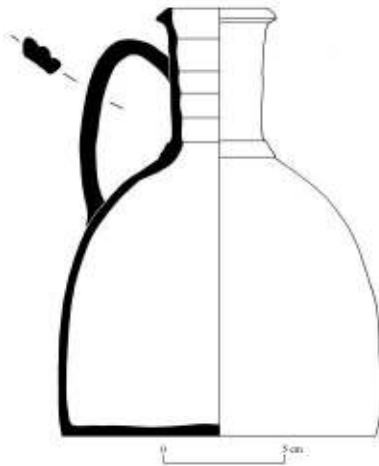
Kat. No. 45

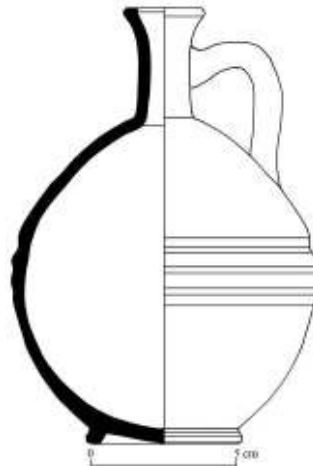
Kat. No. 46

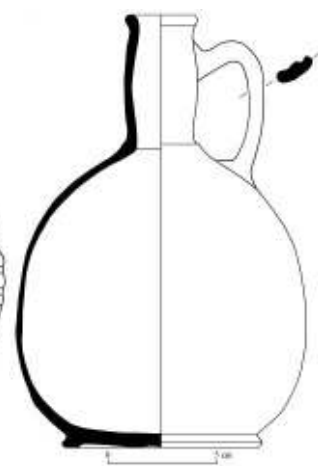
Kat. No. 47

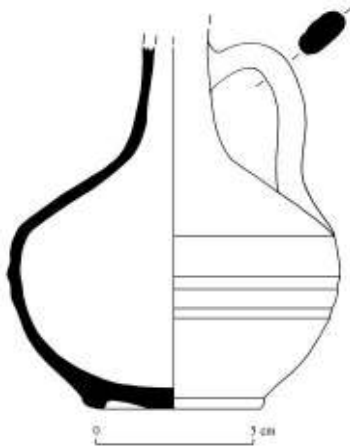
Kat. No. 48

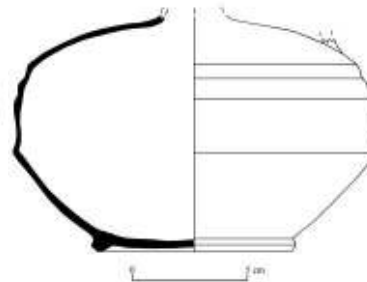
Kat. No. 49

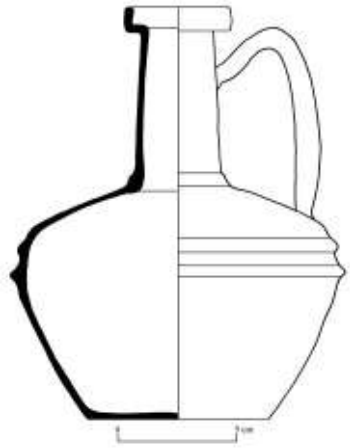
Kat. No. 50

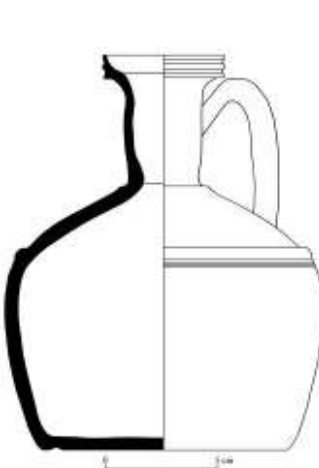
Kat. No. 51

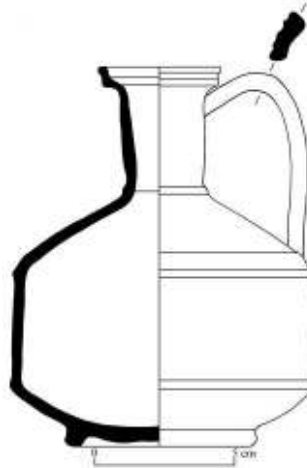
Kat. No. 52

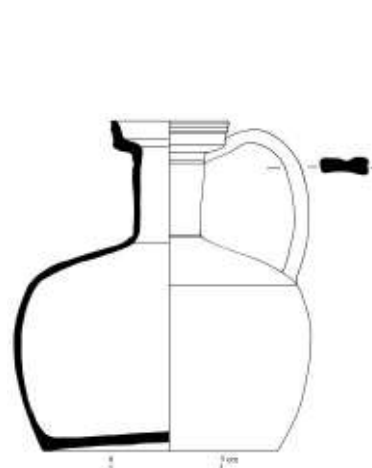
Kat. No. 53

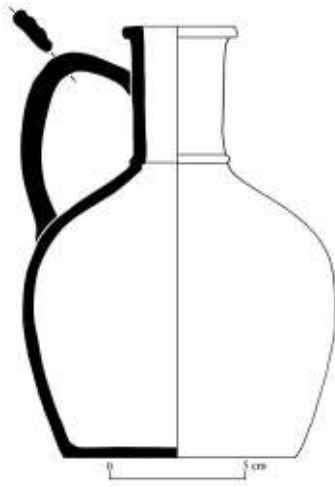
Kat. No. 54

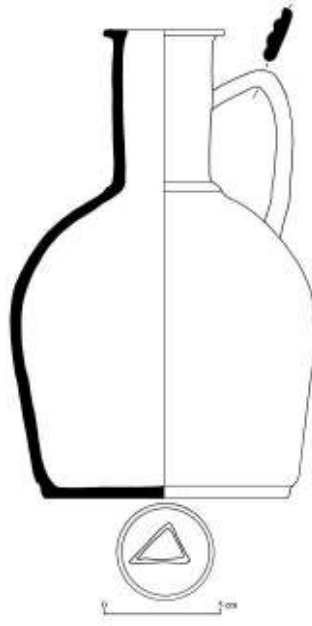
Kat. No. 55

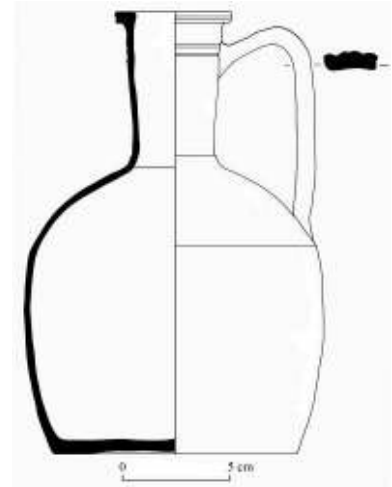
Kat. No. 56

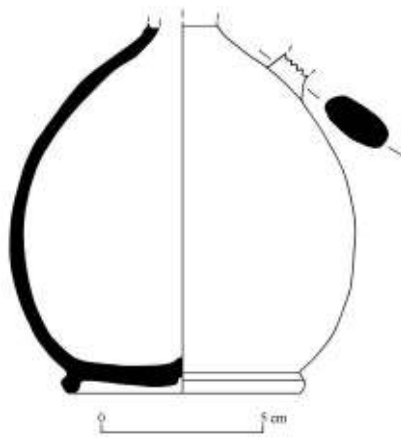
Kat. No. 57

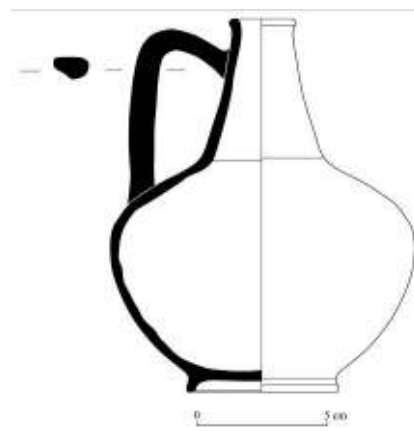
Kat. No. 58

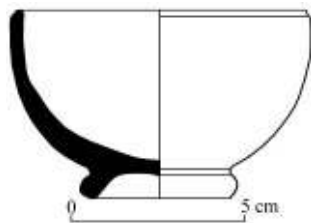
Kat. No. 59

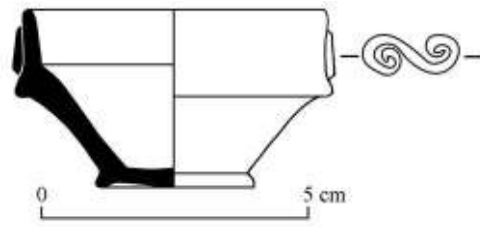
Kat. No. 60

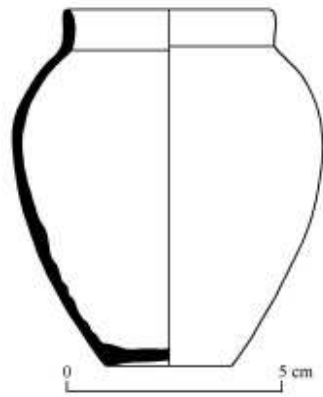
Kat. No. 61

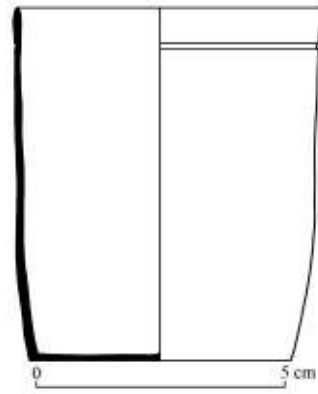
Kat. No. 62

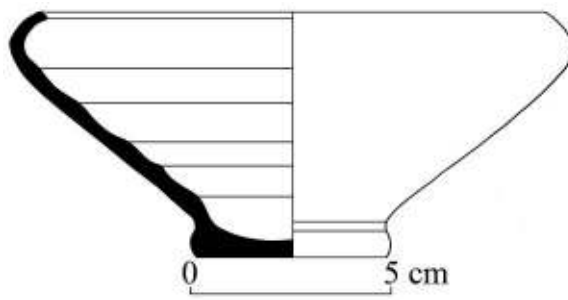
Kat. No. 63

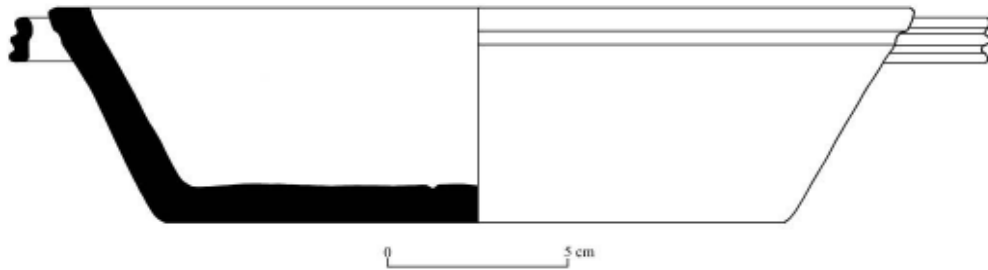
Kat. No. 64

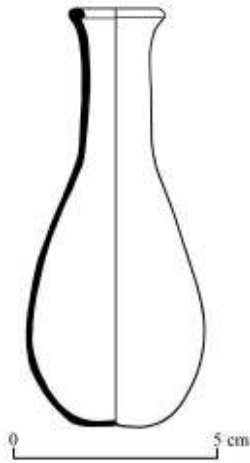
Kat. No. 65

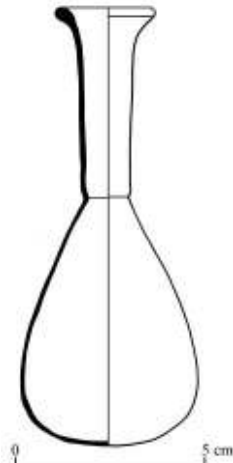
Kat. No. 66

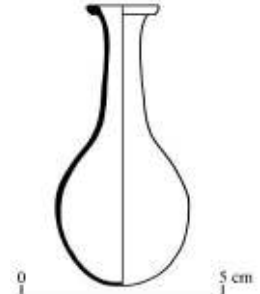
Kat. No. 67

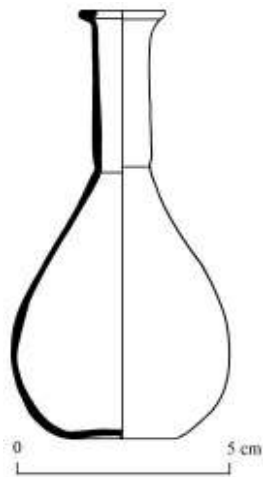
Kat. No. 68

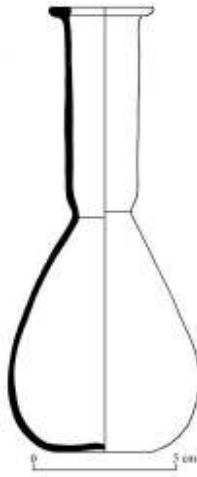
Kat. No. 69

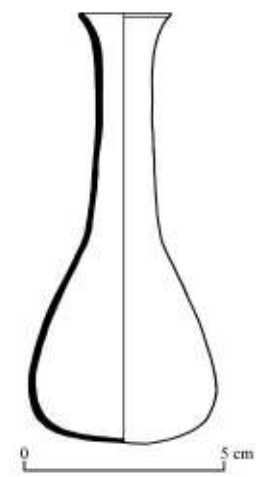
Kat. No. 70

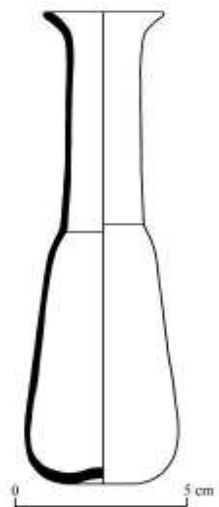
Kat. No. 71

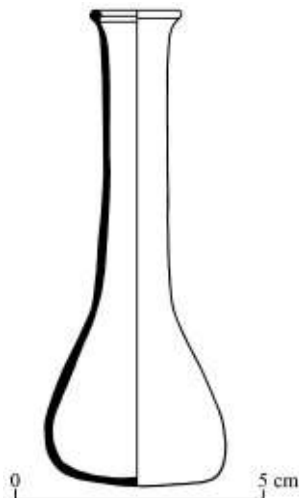
Kat. No. 72

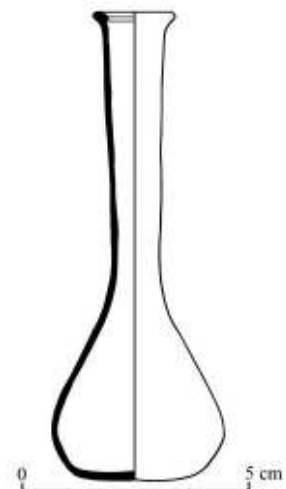
Kat. No. 73

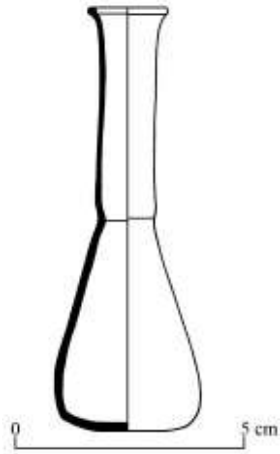
Kat. No. 74

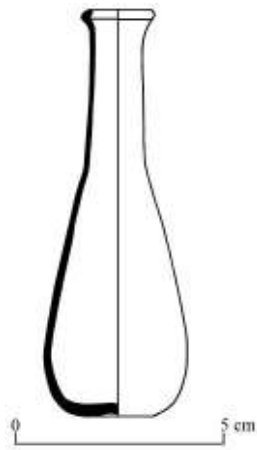
Kat. No. 75

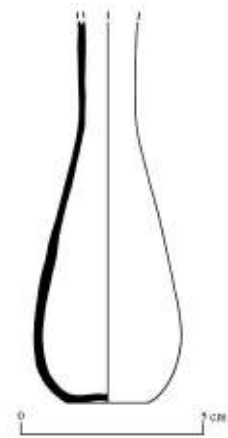
Kat. No. 76

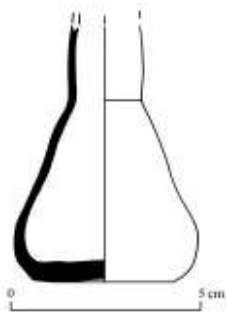
Kat. No. 77

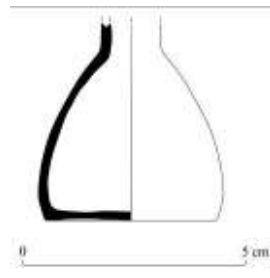
Kat. No. 78

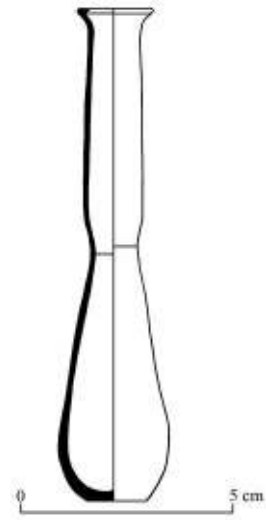
Kat. No. 79

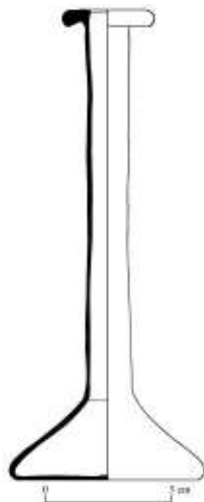
Kat. No. 80

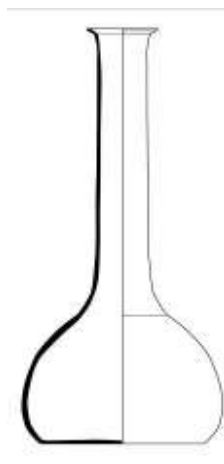
Kat. No. 81

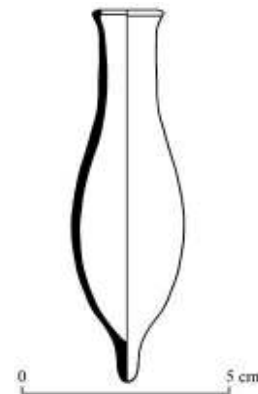
Kat. No. 82

Kat. No. 83

Kat. No. 84

Kat. No. 85

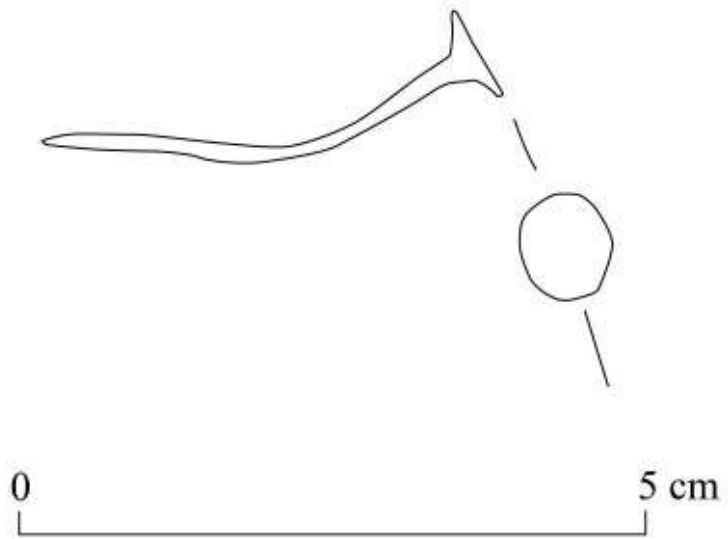
Kat. No. 86 a

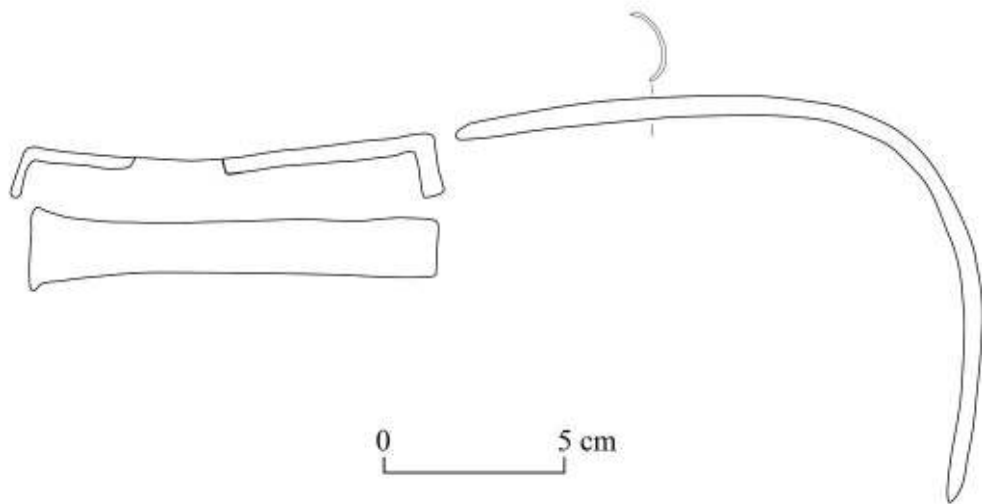
Kat. No. 86 b

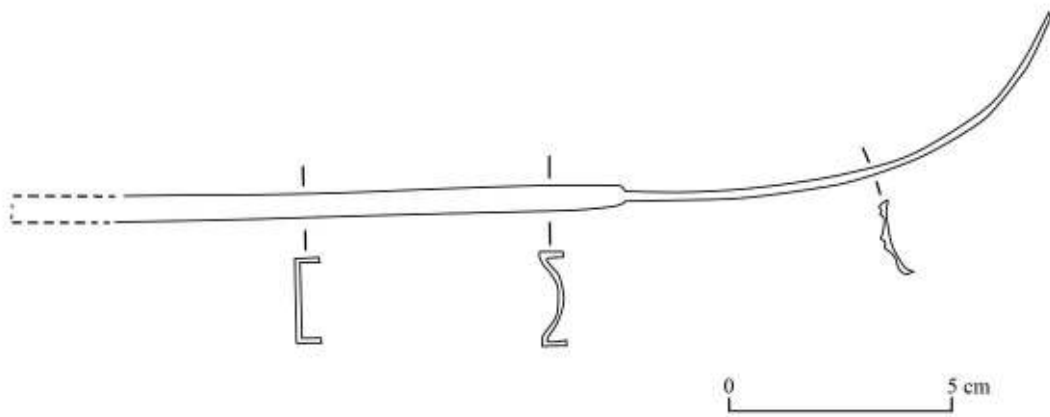
Kat. No. 87

Kat. No. 88

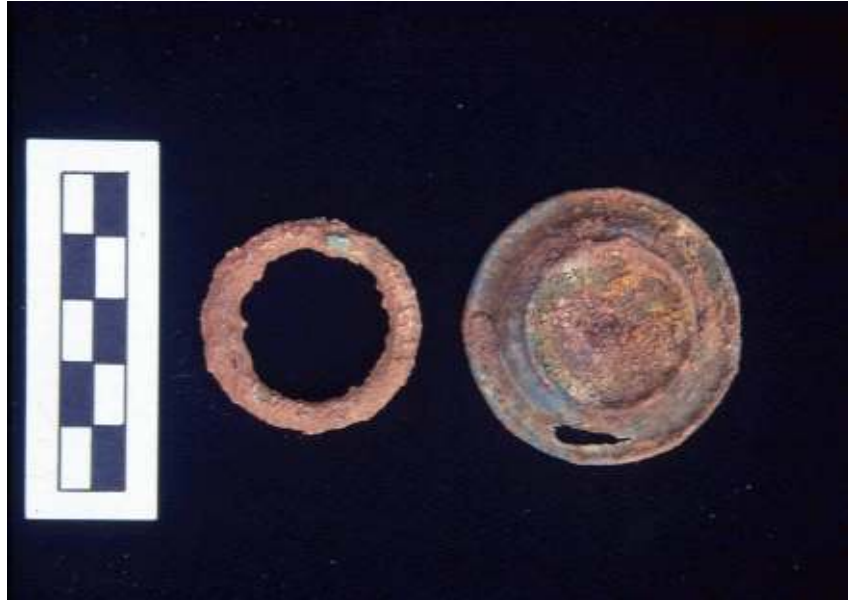
Kat. No. 89

Kat. No. 90

Kat. No. 91 a

Kat. No. 91 b

Kat. No. 92 a

Kat. No. 92 b

Kat. No. 93

Kat. No. 94

Kat. No. 95

Kat. No. 96

Kat. No. 97

Kat. No. 98